Digitaliseret af | Digitised by

DET KGL. BIBLIOTEK
Royal Danish Library

Forfatter(e) | Author(s):	Furø, J.; af J. Furø.
Titel | Title:	Fra Ishavets Kyster : Fortællinger fra Nordland og Finmarken
Udgivet år og sted | Publication time and place:	Kristiania : Alb. Cammermeyer, 1888
Fysiske størrelse | Physical extent:	255 s.

DK

Værket kan være ophavsretligt beskyttet, og så må du kun bruge PDF-filen til personlig brug. Hvis ophavsmanden er død for mere end 70 år siden, er værket fri af ophavsret (public domain), og så kan du bruge værket frit. Hvis der er flere ophavsmænd, gælder den længstlevendes dødsår. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work may be copyrighted in which case the PDF file may only be used for personal use. If the author died more than 70 years ago, the work becomes public domain and can then be freely used. If there are several authors, the year of death of the longest living person applies. Always remember to credit the author

J. Furø.

Fra Ishavets Kyster.

Fra Ishavets Kyster.

Fortællinger fra Nordland og Finmarken

af

J. Furø.

905-h. 1868.

Kristiania.

Forlagt af Alb. Cammermeyer.

1886.

Det Mallingske Bogtrykkeri.

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Forord.

De her gjengivne Skildringer af de Kampe og Forsagelser, Livet i Nordland fører med sig, er kun for en ubetydelig Del egne Oplevelser. Mesteparten deraf har jeg, i den Tid, jeg færdedes som Fisker deroppe, hørt berette af troværdige Mænd, og har her nedskrevet dem, dels efter tidligere Optegnelser, dels efter Hukommelsen. Naar jeg alligevel har valgt at berette i første Person, er det udelukkende skeet i den Hensigt at gjøre Fremstillingen saa enkel som muligt.

Alle de her skildrede Tildragelser er i sine Hovedtræk virkelige Begivenheder og vil være kjendte af en stor Kreds deroppe, en Del af dem vistnok over hele Tromsø Stift. Da flere af de i disse Skildringer nævnte Personer eller deres nærmeste Efterkommere endnu lever, har jeg dels forandret, dels udeladt Person- og Stedsnavne af den Grund, at mange maaske vilde finde sig ilde berørte, dersom jeg altfor aabenlyst trak dem frem for Offentligheden.

Forfatteren.

Indhold.

Side.

En Kveld i en Rorbod 1

Bergtroldet i Struben 25

Et Kolonisationsforsøg 38

Russernes Plyndringer i ældre Tider 50

En Sælhundjagt ved Nordkap 68

Foran Ovnsdøren 77

En Tindebestigning 88

Udgangerfaarene paa Straaholmen 105

En Sommernat udenfor Nordkyn 125

I en Snestorm paa Fjeldet 135

Maalselvdalen 147

Manden med Trætøflerne 166

En ful Ræv 173

I Havsnød 185

Fostersønnen 191

Paa Vildgaasejagt i Finmarken 197

Lodden er under Land 215

Side.

Forlist 225

Fuglelivet i Nordland 234

Troldfjord-Ane 243

De tre Nationaliteter i Finmarken 247

En Kveld i en Rorbod*).

Naar det er stormende Veir, og Fiskeren af den Grund er nødt til at »beskjæftige sig med Ingenting,« holder han sig for det meste inden Døre. Og det er han i Regelen nødt til; for naar Veiret er slig, at en øvet og ihærdig Fisker ikke kan klare sig paa Sjøen, saa er det heller ikke saa lige til at færdes under aaben Himmel paa Landjorden.

Der er trangt inden Rorbodens Vægge, ofte saa trangt, at naar Halvdelen af dens Beboere skal have Plads til at komme forbi hverandre paa Gulvet, maa den anden Halvdel holde sig i Køierne. Men det generer ikke Fiskeren; han er vant til at hjælpe sig, som han kan, og til at tage Verden, som den er.

Paa saadanne Landliggedage pleier Fiskerne at reparere sine Redskaber eller forarbeide nye,

*) Rorboder kaldes de smaa Huse i de nordlandske Fiskevær, hvor Fiskerne holder til medens de er i Været.

medens Samtalen i Regelen dreier sig om Fremtidsudsigterne for Fisket, Priserne osv. Men naar Mørket indtræder og hindrer Arbeidet, gaar gjerne Tankerne videre, Fantasien stikker frem og vil ogsaa være med. Er der nogen af Bodkammeraterne, som er flink til at læse eller fortælle, bliver han anmodet om at komme med noget. Og som oftest pleier disse Fortællinger lidt efter lidt, ligesom umærkeligt, at glide ud over Virkelighedens Grændser og ind paa det Overnaturliges Gebet. Nu er vistnok Troen paa Draug, Havmand, Marmæl og lignende Prakkere saagodtsom uddød; ialfald er der nu neppe nogen, som ligefrem vil tilstaa, at han tror paa denslags Væseners Tilværelse. Men i min Ungdom var det anderledes; da gaves der endnu Folk, som aabent vedkjendte sig sin »Draugtro«, og mere end en Gang stod der saa at sige formelige Bataljer mellem den frembrydende Oplysning og den mere og mere indskrumpende Overtro.

Under et Lofotfiske, jeg som Unggut deltog i, var der blandt vore Bodkammerater et Baadmandskab fra Sands Præstegjeld i Vesteraalen. Høvedsmanden — vi kan kalde ham Ole — var en af de faa »Stærktroende«, som endnu fandtes hist og her i de mere afsides Bygder, og som hverken Spot eller overbevisende Grunde formaaede at rokke en Tomme. Alle tvivlende Indvendinger mod Draugens, Sjøormens, Krakens Tilværelse

m. fl. mødtes af ham med et overlegent, medynksomt Smil, og dristigere fremsatte Paastande om, at Troen paa saadanne Væsener igrunden kun var Overtro, betragtede han øiensynligt som ren Gudsbespottelse. Det var ikke vanskeligt at faa ham til at blive meddelsom, naar man kom ind paa dette Kapitel, og jeg for min Del vogtede mig derfor saameget som muligt for at sige ham imod i den Hensigt rigtig at faa pumpe ham.

En Lørdag Eftermiddag var jeg i en forrygende Paalandsstorm gaaet til nærmeste Fiskevær, som laa en halv Times Gang borte, for at besøge nogle Kjendinger. Da jeg i Mørkningen vendte tilbage, hørte jeg et Par Gange Havimberen*) tude fælt ude i Snekaven. Dette bestemte jeg og min Kammeret os til at benytte os af for at faa gamle Ole paa Glid. Ved vor Tilbagekomst holdt vi os derfor en lang Tid tause og alvorlige, saa at man begyndte at lægge Mærke dertil og spurgte, om der feilede os noget. Vi svarede lidet eller intet derpaa, og først da Lampen blev tændt, gik jeg med afmaalte Skridt hen til Oles Plads og ytrede med lav Stemme, dog høit nok til at alle i Boden kunde høre det: »Paa Hjemveien fra H. ikveld hørte vi to stygge Skrig ude paa Havet ret ud for Fyrholmen; de lød saa koldt og uhyggeligt, at jeg er vis paa de ikke kom fra noget Menne-

*) Storlom, *Colymbus glacialis*.

ske.« Ole saa længe og alvorligt paa mig, der naturligvis satte op det mest veritable Bedemandsfjæs jeg formaaede. Endelig spurgte han:

»Hørte I ikke mere end to?«

»Jo«, løi min Kammerat, »jeg syntes nok jeg en Stund efter hørte et til, men da lød det langt borte og mere tilhavs.«

»Det kunde jeg tænke mig,« ytrede Ole. »Støvlerne paa, Gutter«, kommanderede han sit Mandskab, og ombord i Baaden bar det med dem for at fortøie den bedre.

Imidlertid underrettede vi i Stilhed de Kammerater, vi turde betro os til, om Sammenhængen, og en stiltiende Overenskomst blev sluttet om at faa Ole løs ikveld. Da han vendte tilbage, sagde han med alvorlig, næsten profetisk Røst til de andre tre Høvedsmænd i Boden: »I gjorde ogsaa bedst i at se godt efter Jeres Fortøininger, for det kan hænde, at der inat vil blive taget et Tag i dem.« Da Veiret igrunden saa truende ud, gik nogle af os ombord i vore Baade, som laa yderst i den noget aabne Havn, og rettede lidt paa Fortøiningerne, hvilket Ole optog som en Hyldest til sin Erfaring som Fisker og Sjømand. Efterat vi var komne tilbage og havde sat os til Kveldsmaden, sagde min Høvedsmand til Ole: »Du er nu den ældste af os her og tillige den, som har hørt og seet mest af os alle. Hvad tror Du det var, Gutterne hørte idag?«

»Hvad det var«, gjentog Ole langsomt og sikkert, »jo, det var ikke andet, end at Sjøen kræver Mandeliv og det snart. Den, som skreg, venter en ny Kammerat i de Usynliges Tal; at han strøg tilhavs efter at have raabt to Gange, er Bevis paa, at han har fundet det han vilde her eller i Naboværet.« Efter en passende Pause lød det fra en: »En skulde næsten tro, at Draugen (det sagde naturligvis sig selv, at det var den) helst lod sig høre for dem, som han først ventede til sig.« »Langtfra,« gjenmælede Ole. »Den, som Draugen i slige Tilfælde lader sig høre for, har ofte ikke set den, han har kaaret til sit Offer; kun saa meget kan en slutte sig til, at man omtrentlig kan nævne Været, hvor han vil hente det.«

Nu troede jeg at kunne vove mig frem. Efter en passende Indledning, hvori jeg paapegede, hvor lidet vi Mennesker vidste, og hvor meget der endnu var og maaske altid vilde blive skjult for os, begyndte jeg at opstille Gjætninger om, hvad Draugen egentlig var. At det var en Aand, kunde jeg nok begribe, men var det en god eller ond Aand. Ole kom mig strax til Hjælp; han kunde ikke taale at høre, at nogen var uvidende om saa vigtige Ting. »En god Aand er han F. . . ikke,« begyndte han, »skjønt man heller ikke kan sige, at han er nogen ond Aand. Jeg for min Del tror nu nærmest, at han er en Kjeltring. At han kaster løs Betøiningen (Fortøiningerne) for Folk,

vaser sammen Fiskesnørene, saa Folk ikke kan faa dem greiede igjen, vender Aarerne om i Baaden og holder denne under Opsætningen eller Udsætningen, saa man ikke faar den af Flekken, kan ikke kaldes Ondskab, men Kjeltringsstreger. Og saa inderlig godt, som han kan le, naar han faar gjort Folk et rigtigt Puds.«

»Hvordan mon han ser ud«, ytrede en.

»Ser ud! Naar Du hænger en Skindstak over to korte Staurer og lægger en Tarevase ovenpaa, saa ved Du, hvordan Draugen ser ud,« svarede Ole. »Jeg har kjendt en Mand, — han var endda gift med en Moster til Mor min, — som fik se Draugen og skjød paa ham en Nat han sad efter Oter. Ret som han sad i Fjelduren nede ved Sjøen, fik han i Maaneskinnet se en Figur, som kom langs efter Fjæren, saa Morilden sprutede af den. Han skjød — i modsat Retning naturligvis, for ellers var Kuglen gaaet i ham selv — og Draugen blev borte. Da han kom did, hvor den sidst var, fandt han bare et Mandeben og noget grønt Slim.«

»Har Du selv set den nogen Gang?« spurgte en af os.

»Ja, mange Gange. Men bestandig har det været saa mørkt, at jeg ikke rigtig har faaet ordentlig Greie paa ham. Hjemme hos mig er han ikke sjelden baade oppe i Fjæren og inde i Nøstet, og jeg har mere end en Gang hørt ham ramle

med Aarer og andre Ting nede i Baadene. Forresten er han ikke farlig at møde paa Landet. Men paa Sjøen er han en stor Skarv; der vil han bestandig kapseile, for han viser sig kun i Storm og Snekave, og den, han kan seile forbi, behøver ikke at tænke paa at se Land mere. Da maa man sprængseile, enten en vil eller ikke, for den eneste Maade at berge Livet paa er at komme forbi ham; da gaar han strax tilbunds med sin halve Baad, for hel Baad bruger han aldrig; den Side af hans Baad, som vender fra Dig, er bestandig borte.«

»Men Draugen maa da vel være en ond Aand, naar han saaledes stræber Folk efter Livet,« indvendte jeg. »Da vilde jeg heller have med Marmælen at gjøre.«

»Aa, Draugen har vel som alt andet en over sig, hvis Villie han maa lystre«, mente Ole. »Du sagde, at Du likte Marmælen bedre. Ja, det tror jeg vel; han er ikke vanskelig at komme overens med. Bare man behandler ham pent, saa kan en faa vide, hvor de bedste Klakker[1]) er at finde.«

»Hvordan ser Marmælen ud?«

»Aa han er ikke større end et Pattebarn, gammel, rynket og brun i Huden som barket

[1]) Klakker kaldes de Fiskegrunde, paa hvilke der næsten til enhver Aarstid er rigt med Fisk.

Læder. Naar han viser sig, vil han bestandig have noget, og saa giver man ham en Vaat, en gammel Hat eller en anden Klædefille, og saa kan man spørge ham ud, men kun om hvad der hører til Fiskerstellet. Spørger en om andet, bliver han sint. Nei, Marmælen har Folk langt mere Nytte af end Draugen. Men værst af dem alle er Havmanden. Han viser sig ikke for andre end dem, som aldrig skal sætte sin Fod paa Landjorden mere, medmindre man kan faa slaa Hatten af ham, for da er man reddet. Og aldrig faar man se mere af ham end Hatten. Min Farfar kjendte en Fin, som drev saa forsvarligt til Hatten, at han selv stupte paa Hovedet i Sjøen. Under Hatten saa han en stor Krop, som naaede flere Favne ned i Sjøen. Den var aldeles overgroet med Tare, og der krækede en Mængde Fiskelus, Korstrold og andet stygt paa den. Men Finnen var maalløs flere Dage efter.«

»Men Nøkken er jo ogsaa en stor Fulas,« bemærkede jeg.

»Nøkken! Ja, men Nøkken er ikke noget Sjøtrold, han er mere Vastrold og holder sig mest i Elve og Fjeldvande. Jeg kjender saa lidet til ham, for jeg har aldrig drevet som Elvefisker; det er bare for Smaagutter og Folk, som ikke kan eller vil arbeide.«

»Ja, der er meget forunderligt til i Verden,« lød det igjen som en Opmuntring til gamle Ole.

»Og saa skal der ogsaa gives Trold som Sjøormen og Kraken.«

»Sjøormen og Kraken kan egentlig ikke kaldes Trold, for dem kan man da se uden at være fremsynt,« mente Ole.

»Har Du set dem?«

»Ikke jeg just, men flere af mine Forfædre og mange andre ældre Mænd. En Vaar, Far kom fra Finmarken, var en Baad fra Salten i Selskab med ham. Paa Loppehavet skiltes de ad i Mørkskodden[1]) og traf ikke hverandre igjen, før de kom ind i Fugløsundet. Imidlertid havde en Sjøorm forfulgt Saltværingsbaaden, og for at redde sig maatte de kaste ud en tilspundset Tomtønde. Denne gav Ormen sig til at baske med for at faa den under, men hver Gang flød Tønden op igjen, og den havde saa travlt med den, at den ikke fik Tid til at tænke paa Baaden.«

»Men hvad er Kraken for noget, mon?«

»Ja, det er ikke saa godt at sige. Jeg har hørt af ældre Folk, at det skal være en forvoxen Krabbe, skjønt det kan synes utroligt, at en Krabbe skal kunne blive indtil halve Milen i Omkreds. Den, som træffer paa Kraken, er igrunden heldig. Bæstet ligger paa Ryggen med Kløerne i Veiret, og ovenpaa den holder sig store Masser af Fisk, saa at det bare gjælder om at være flink til at

[1]) Tæt Havtaage.

drage. Man skjønner imidlertid, at det bliver grundere og grundere og derfor maa en nøie give Agt paa Snøret; saasnart Dybden er aftagen til 12—13 Favne, maa man ikke vente længere, men se til at komme væk, saa snart man kan. Naar man er kommen forbi Kraken, vil man se, at der op af Havet i en vid Rundkreds kommer de besynderligste Ting; nogle ser ud som Stolper, andre som Blindskjær. Paa en Gang slaar disse Stolper og Skjær sammen i Midten med et forfærdeligt Smeld, saa at Havet staar i et Skum, og det hele gaar tilbunds igjen. Det er Kraken, som holder Maaltid paa den Masse af Fisk den har vidst at narre til sig. Du kan da gjerne ro til Stedet igjen, men Du vil ikke faa en eneste Fisk og heller ikke naa Bund, for Kraken holder sig bestandig der, hvor der er bundløst dybt.«

»Men den Troldfisk, Du fortalte om forleden, hvem fiskes den af,« spurgte en af de Yngre, som af og til havde ærtet Ole ved sin Spot over hans Overtro. »Er det kanske af Marmælen?«

»Du er selv en Marmæl, og en Tosk er Du, som kan spørge slig,« udbrød Ole stødt. »Nei, denslags Fisk kommer ikke i Marmælens Gryde, og han behøver den nok ikke heller. Det er de virkelig Underjordiske, som driver paa med Fiske. De har Baade og Jægter, Hjeldbrug og Børnskap[1]) akkurat som vi og slider og slæber ligesaa troligt.«

[1]) Fiskeredskaber.

»Jeg undres paa,« vovede jeg at bemærke, hvad for Folk de Underjordiske egentlig er. Jeg har hørt adskilligt om dem, men nogle siger saa, andre saa.«

»Ja,« ytrede Ole, »der er mange Slags Meninger derom; jeg skal fortælle den, som jeg finder mest troværdig. Der staar i Bibelen — jeg har ikke selv set det, men hørt det af en belæst Mand — at Adam og Eva foruden Kain, den Svinepels, og Abel og Seth havde flere Sønner og Døtre. Engang, da Vorherre besøgte Adam, skammede Eva sig over, at hun havde saa mange Unger, og gjemte bort nogle af dem. Da sagde Vorherre til hende: »De Børn, Du holder skjult for mig, skal forblive skjulte til Dommedag.« Eva saa dem ikke mere, og fra dem stammer de Underjordiske. De er saaledes af samme Slægt som vi og ernærer sig ligesom vi: den eneste Forskjel mellem os er, at vi er synlige, men de ikke.«

»Men de er da ondskabsfulde iblandt og kan forgjøre baade Folk og Fæ,« indvendte en.

»Aa ja, det er sandt nok, men de maa vel ogsaa have noget at forsvare sig med,« mente Ole. »De tør ikke som vi bruge Korsets Tegn, naar de er i Nød, heller ikke kan de benytte sig af Staal, og derfor maa vel Vorherre have givet dem andre Ting, hvormed de kan berge sig igjennem, for man kan være sikker paa, at de nok ogsaa har Modgang at kjæmpe med. Men paa

Sjøen er de svineheldige: de kan faa Baaden fuld af Fisk der, hvor vi ikke engang faar Kogning. Men saa hænder det jo imellem, at de kan komme »kokalaus« iland, naar vi har Sprængfiske. Og slig prægtig Fisk, som de faar; stor og fed er den bestandig, saa Leveren vælter ud af den.«

Paa Opfordring fremkom nu Ole med flere Beretninger om disse Underjordiske, fortalte naar og hvor de har været sete osv. Blandt andet berettede han, at en Morbror eller Farbror af hans Moder engang havde faaet op deres Line (Bakke) med sine Fiskeredskaber. Selv havde han saagodtsom ingen Fisk faaet, og da han saa, at den fremmede Line havde Fisk paa hver Krog, tog han ikke i Betænkning at forsyne sig af den saa meget, som Baaden kunde bære. Det røg op en Storm med Snekave, og Mørket faldt paa, før han naaede Land. Før han og hans Kammerat tog til at rense Fisken, skulde de først op i Boden for at faa sig lidt Mad. Men da de kom til Baaden igjen, var den prægtige Torsk borte, og Baaden var i dens Sted fyldt med Piller[1]) og Rognkjækse[2]), som ikke var to Skilling værd.

Tilsidst fortalte Ole blandt andet følgende Historie, som de fleste af os endnu ikke havde hørt:

»En Vaar reiste fem unge Gutter fra Helgeland til Finmarken. Høvedsmanden var en rask,

[1]) Ulk, *Cottus*.

[2]) Kvabso, *Cyclopterus Lumpus*.

munter Mand paa 22 Aar, vakker og stærk, og en dygtig Fisker. En Aften naaede Fiskerne Forbjerget Afglapen paa Sydsiden af Malangenfjord; det var aldeles blikstille, men alligevel besluttede de at lægge over den vel en Mil brede Fjord, da Strømmen netop var god. De var imidlertid ikke komne langt fra Land, før de blev overfaldte af en saa tæt Mørkskodde, at de intet kunde se, og maatte ro videre paa Maafaa, da Kompasset skabte sig aldeles galt og løb rundt som en Kværnsten. Efter at have roet i flere Timer faar de endelig se Land tæt foran Stevnen. Ved at dreie forbi et Næs, faar de Øie paa en rummelig og sikker Havn, og inderst ved denne stod to svære Pakhuse, og en statelig rødmalet Gaard laa strax ovenfor. Paa Havnen laa en ny Jægt og et Par større Baade, og langs den strakte sig paa begge Sider de prægtigste Jorder, en kunde tænke sig, og Flokke af velfodrede Kjør og Faar beitede hist og her. De lagde til Bryggen, aldeles i Vildrede om, hvor de befandt sig; at de var komne udenfor den almindelige Seilled, var de vis paa, da ingen af dem kjendte Stedet. Udenfor Vaaningshusets Hovedindgang traf de en ung, vakker Pige, som med megen Venlighed bød dem ind i Stuen til Far. Hun førte dem ind, og de blev rent forbausede over den Rigdom og Pragt, de alle Steder saa. Inde i Storstuen sad en graaskjægget gammel Mand ved Bordenden; han reiste

sig og bad dem tage Plads, hvorpaa den unge Pige og et Par andre kom ind og begyndte at dække Bordet med de bedste Retter, som kunde tænkes. Imidlertid var en livlig Samtale mellem den gamle og Høvedsmanden kommen igang. Denne vilde, som rimeligt kunde være, vide hvor de var, men fik kun den Besked, at de var ikke saa langt borte fra »Leia«. Efter at have spist og drukket forsvarligt, blev de viste ind i et fint Værelse ovenpaa, hvor der til hver af dem fandtes en Seng saa vel udstyret med Edderdunsdyner, at de næsten kom bort i den. Høvedsmanden vilde først fortøie Baaden, men den Gamle mente nei; han skulde nok have et Øie med den. De fik sig en rigtig god Søvn, og efter paany at have nydt et forsvarligt Maaltid, skulde de drage videre. Skodden var fremdeles lige tæt, men den Gamle sagde, at han skulde i et Ærinde til Naboen, og saa kunde de ro i Selskab med ham, da han var kjendt. Hans Datter var den hele Tid meget venlig og forekommende mod Høvedsmanden, og denne lod ogsaa til at like den vakre Jente særdeles godt. Før de reiste, anmodede den Gamle ham om at besøge ham paa Hjemturen. Da han blev spurgt om, hvorledes man skulde finde Stedet igjen og hvad Gaarden hed, svarede han blot: »Aa, Du finder nok frem.« Tillige gav han Høvedsmanden det Raad at slaa sig ned i Berlevaag for Sommeren; der vilde Fisket slaa bedst til. De

drog afsted, med den Gamle paa en liden Færing som Veiviser, og efter flere Timers Roning i den tætte Skodde sagde han: »Farvel nu Gutter og velkommen igjen til Høsten. Ro nu ret frem, saa klarer det snart op.« Derpaa dreiede han til Siden og forsvandt i Skodden; denne lettede kort efter, og de saa nu, at de var omtrent paa samme Sted som de forrige Døgn overfaldtes af den. Deres Veiviser var intetsteds at øine.

Efter et overordentlig rigt Fiske begav Helgelændingerne sig »strax efter Olsok« (i Begyndelsen af August) paa Hjemveien fra Berlevaag. De fik dennegang ligeledes Vindstille over Malangen, og de var næsten naaede hen til Afglapen, da de atter overfaldtes af Taage, samtidig med at deres Kompas paany begyndte at male rundt. De andre paa Baaden foreslog nu, at man skulde lægge Aarerne ind og lade Baaden drive, men Høvedsmanden mente nei; han skjønte den Gamle vilde tale med ham, og tænkte vel ogsaa adskilligt paa Jenten. Efter et langt Rotørn var de paa Stedet igjen. Gamlingen modtog dem paa Bryggen med stor Hjertelighed, det bar ind i Stuen igjen, og efter et rigtig durabelt Maaltid skulde man tilsengs. Men den Gamle vilde tale nogle Ord med Høvedsmanden før han lagde sig; de andre kunde gaa tilkøis. Ifølge med Kallen og Datteren gik Turen først til Sommerfjøset. Veien førte gjennem en stor Bygager med Ax saa svære, at

Straaet næsten ikke kunde bære dem. I Sommerfjøset stod femti udmærkede Kjør foruden Oxer og Ungfæ, sex spræke Heste var tjorede i Nærheden, og hver eneste Sau i den talrige Saueflok slæbte rent Ulden efter sig. Bagenfor Fjøset laa den frodigste Birkeskov, som kunde tænkes, og i den dybe Elv, som flød mellem Bygageren og Slaattelandet, stod Laxen saa tæt, at den næsten ikke havde Plads til at bevæge sig. Fra Fjøset bar det ned til Pakhusene, som var fuld stablede af Trantønder, Rundfisk, Hollænderfisk, Rødskjær osv., alt af første Sort. Spisekammerets Vægge og Skabe var overfyldte med massivt Sølvtøi af alle Slags, og i Gamlens eget Værelse, som man sidst besøgte, stod en svær Kobberkjedel fuld af Sølvpenge, og en messingbeslagen Kiste indeholdt Bunker af Papirsedler. Endelig sagde den Gamle: »Alt dette kan blive Dit, hvis Du vil gifte Dig med min eneste Datter Guri.« Ja, Gutten vilde vist have giftet sig med hende for en langt rimeligere Betaling, men først vilde han dog, som venteligt kunde være, vide hvor han var og hvad Slags Folk han var sammen med. Hertil svarede den Gamle: »Gaarden, Du er paa, heder Gilbergsvigen[1]). Hvad os angaar, saa sees vi ikke

[1]) Gilbergsvigen er en aaben Bugt paa Ydersiden af Senjen, mellem Øfjord og Mefjord. Den er saa ubeskyttet mod Havet, at det kun i særdeles roligt Veir gaar an at lande der, og Lien ovenfor er et eneste Ulænde.

tiere af Dig og Dine Folk, end vi selv vil. Du skal forresten ikke være ræd for at komme til os. Dine Læsegreier (Bøger) kan Du tage med Dig, og Du skal faa Din egen Stue, hvor Du kan stænge Dig inde, naar Du vil se i dem. Saa ofte Du vil til, hvad I kalder Kirke, skal Du faa fri Skyds, men Du maa være ude af den igjen før Svartstakken begynder at vaske Ungerne[1]); ialfald maa Du slet ikke se paa, at han favner Snøre[2]), for da er det for bestandig forbi mellem os.«

Gutten betænkte sig en Stund, men et Blik fra Guri bestemte ham, og han slog til.

»Hvorledes skal jeg komme hid,« spurgte han.

»Aa, det lader sig nok greie«, mente Gamlen, »jeg skal snart til Bergen i anden Stevne, og saa kan jeg hente Dig paa Hjemveien. Men nu er det paa Tide, at Du faar Dig en Søvn; bliv nu med Guri, saa viser hun Dig, hvor Du skal ligge, for nu er Du Manden paa Gaarden.«

Sent ud paa Høsten kom en flunkende ny Jægt søndenfra og ankrede op udenfor Gaarden, hvor Høvedsmanden tjente. Han roede i Mørkningen ud til Jægten under Paaskud af, at han var forlegen for Tobak og skulde prøve at faa kjøbt lidt. Da han ikke kom igjen, reiste man afsted for at se efter ham, men baade han og Jægten var borte; Baaden hans fandt man dreven op i Fjæren.

[1]) Før Daabshandlingen.

[2]) Uddeler Velsignelsen.

I mange Aar efter saa man ret som det var i Mefjords Kirke paa Senjen en fremmed, finklædt Mand komme ind og sætte sig nærmest Døren; var der ikke Plads til at sidde, blev han staaende, og ingen kunde faa ham til at gaa længere frem. Hvor han kom fra, vidste man ikke, heller ikke hvor han efter Gudstjenesten tog Veien, for han gik igjen strax Prækenen var slut og Præsten begyndte paa Fadervor, og aldrig kom han i Kirken, før der var ringet sammen. Man satte ud Folk at passe paa ham, men forgjæves; han stod med et for dem, uden at de saa, hvor han kom fra. Nogle Gange forsøgte de at følge efter ham, naar han gik ud, men bare han kom i Skjul af Døren, en Væg eller en Sten, var han forsvunden.

At snakke til ham nyttede ikke, for man fik intet Svar. Engang afbrød Præsten sin Præken og gik ned for at tale til ham; men Trappen til Prækestolen røg under Præsten, han faldt og slog sig i Svime og maatte bæres hjem.

En Tid efter kom der en ny Præst til Mefjord; han havde studeret i Wittenberg og kunde saaledes mere end madberge sig. Da han fik høre om denne fremmede Kirkegjængeren, besluttede han at fange ham, og gav derfor Klokkeren Befaling til, saasnart Fyren var kommen ind, at gaa ud den anden Vei og sætte Kirkens hellige Kar foran Kirkedøren. Der gik lang Tid hen, før Manden igjen indfandt sig i Kirken, men endelig kom han

da. Da Prækenen var slut og han skulde gaa ud, blev han staaende som fjetret, og idetsamme lyste Præsten Velsignelsen. Med et forfærdeligt Skrig styrtede han om og besvimede; Klæderne hans faldt stykkevis af ham og forsvandt, saa at man maatte tulle ham ind i et Baadseil og bære ham ind i Præstestuen. Da han kom til sig selv igjen, fik man ikke andre Ord ud af ham end: »Guri! Mine fem Sønner!« Da han var bleven opklædt, tog han tilfjelds indover Senjen, og det sidste, man paa den Kant hørte om ham, var at han i Kløven var gaaet ombord i en Jægt, som skulde sydefter.

Paa den Gaard paa Helgeland, hvor han tidligere tjente, fandt man en Morgen en ældre Mand liggende død ude paa Trappen. Man bar ham ind og undersøgte ham, men ingen kjendte Liget, og ingenting fandtes paa det, som kunde give nogen Veiledning. Man klædte Liget af, og paa den venstre Arm fandtes et kjendeligt Modermærke. Dette gjenkjendtes af en ældre Pige, som havde tjent paa Gaarden, siden hun var Barn. Hun sagde, at det var Liget af den Tjenestegut, som blev borte for mange Aar siden, da han bordede den fremmede Jægt. I sin Ungdom var hun en Tid halvveis forlovet med ham, og han havde engang vist hende dette Mærke.

Efter Fortællingens Slutning førtes Talen hen paa, hvorledes man bedst skulde værge sig mod de usynlige Magter, som efter Oles Troessætninger ogsaa var i Besiddelse af Evne til at skade Folk. Han nævnte en hel Del Forsigtighedsregler i saa Henseende, og jeg skal her afskrive en Del af dem; at medtage alle de Hokuspokus, som han og hans Troesfæller iagttog under sin daglige Dont, vilde føre for langt.

»Draugen er ikke saa vanskelig at holde borte fra Øinene«, sagde Ole, »for det viser sig, naar han har været eller er i Baaden. Det kommer da bare an paa at faa ham væk igjen, og det gjør Du lettest paa den Maade, at (Her nævnte han et Middel, som ikke godt lader sig gjengive paa Tryk). Hvorledes vi kan se, at han har været paafærde? Jo, det er en smal Sag. Han kan aldrig taale at se, at alle Aarerne ligger den rette Vei i Baaden; en eller to af dem maa han vende med Bladet mod Fremskotten. Og Du maa være sikker paa, at han er ude af Baaden, før Du sætter den i Sjøen eller forlader Landet, for dersom han faar blive med, gjør han sig somme Tider saa tung, at Baaden synker, eller ogsaa finder han paa at holde den fast. En kan gjerne da sprængseile eller ro slig, at det fosser efter, men med en Gang stopper Baaden op, som om den var tørnet paa et Fjeld, og alt det en stræver og maser, er man ikke istand til at komme af Flekken. Da

gjør Du bedst i at tage Styret fra og lade Vandet paa den nedre Ende af det, for derved taber Draugen Magten over Baaden. For at faa ham til at slippe Baaden under Udsætningen bruger man samme Middel bagom Baadskotten.«

»Det skal jo ikke være bra at sige R, naar vi sætter Baaden ud og op; heller ikke at møde Kvindfolk uden Forklæde, naar vi skal paa Sjøen, eller nævne visse Dyr, naar vi sidder og fisker«, ytrede en. »Hvorledes mon det har sig?«

»Den, som skulde svare paa alle toskete Spørgsmaal, fik nok ikke have andet at bestille«, mente Ole. »Hvad nu det angaar at skrige Hurra eller sligt, naar man tager i Baaden for at sætte den ud, saa kan jeg ikke skjønne, hvad det skal være til. Baaden hører jo ikke noget af det, og Folk ved nok, hvad de har at gjøre, om ikke enhver Grønskolling netop da skal vise, at han kan sige R. Og bra er det ikke, det ved jeg.«

Jeg havde en saadan Gap med mig en Sommer, vi laa paa Andenæs paa Seifiske, det var endda en forb. . . Kvængut. Ikke saa snart begyndte Baaden at glide nedefter Fjæren, før Toskhodet satte i af al Magt: Pro, pro, pro. Jeg gav ham et Par forsvarlige Landkjendinger (Ørefigen) og jagede ham fra Baaden; han kom ikke mere paa Baad med mig. Hvad skulde jeg med en slig Hjemmefødning?

At Førkjer (Jenter) og Kjærringer gaar uden

Forklæde, er en rent styg Skik og viser bare, at de ikke er af dem, som vil holde sig pyntelige. Hvorfor kan de ikke hægte en Lørve (Fille) fremfor Fanget? de har jo ikke andet at bestille. Naar jeg vilde, kunde jeg fortælle mange sandfærdige Historier om Kvindfolk, som netop har passet paa at møde sin Mand, naar han skulde paa Sjøen, uden Forklæde, fordi de vilde blive ham kvit. For det er sikkert, at er der Uveir til i Nærheden, saa faar man det, naar man møder en saadan Sluskeberet uden ordentligt Skjul for sig. Det var Aaret efter jeg var gift, at hun Karen (hans Kone) en Dag mødte mig i den Skikkelse netop som jeg skulde ud at drage Sildegarnene. Men da blev jeg saa sint paa Kjærringa, som jeg ikke har været hverken før eller siden. «Er det saa, at Du staar mig efter Livet, saa skal Du faa smage den samme Lime«, sagde jeg og trak Kjærringa i Baaden. Hun maatte være med, endda Sauerne, næsten aad op en hel Kornager for mig, medens vi trak Garnene. Men Karen, Stakkar, var nu uskyldig den Gangen, for Kalven havde om Natten ædt op Forklædebaandene hendes, og deraf kom det, at hun ikke havde Forklædet paa.

Med visse Dyr mener Du nok Langskjæfta[1]).

[1]) Den langskaftede: det var den eneste tilladte Betegnelse, man maatte anvende om Katten, naar man var nødt til at omtale den paa Sjøen.

Jeg forstaar ikke, hvad det skal nytte til at nævne det Dyr, naar en er paa Sjøen. For et Ulykkesdyr er den for Fiskeren, det er sikkert, og mere end en Gang har misundelige Folk ødelagt en andens Børnskab[1]) ved at ræmje over dem slig som det Trold pleier at bære sig. Jeg skal fortælle Dere, hvad der hændte mig engang, jeg laa ude paa Andenæs med Langevad[2]). Min Børnskab var saa god som nogens, for jeg havde brugt den fem Sommere efter hinanden. Jeg havde nok havt i Tanke at kassere den det Aar, for Anglerne var dygtig rustet, og Snøret var meget slidt, men jeg vilde nu prøve den et Aar til og slide den helt ud. Men det var, som om den var forgjort; de andres Børnskab fiskede, men ikke min, ialfald ikke paa langt nær saa godt som deres. Hvad i al Verden kommer det af, tænkte jeg og besluttede at have Øinene med mig. Jo, ganske rigtig. En Morgen, vi var komne iland og skulde lægge os, faar jeg se Naboen min, han Skarvesøren, komme roende op efter Havnen. I det samme han kommer til min Baad, luder han sig ned over min Børnskab og sætter i, saa det kunde høres over hele Været: Mjau, mjau. Nu skjønte jeg det; jeg blev saa forarget, at jeg slængte Børnskaben op i Fjæren og fik mig en ny, og da fiskede

[1]) Fiskeredskaber.

[2]) Bakke med store Kroge.

jeg bedre end de fleste andre. Men iforveien stellede jeg jo lidt med den, saa at ialfald ikke Skarvesøren skulde kunne forgjøre den.

En anden Dumhed, som uerfarne Folk gjør sig skyldige i, er hvert Øieblik, naar der ingen Vind er, at snakke om, at det er Stille. Hvad skal det nytte til? Ved ikke de, han siger det til, det lige saa godt som han? Man kan desuden være sikker paa, at galer en for meget paa Stille, saa ophører den snart, og han faar Andror[1]) isteden.«

Ole var nu kommen i sit fortællende Hjørne, og det er ikke sagt, hvad Tid han havde villet slutte med at foredrage disse Lærdomme, som vi vistnok nu hørte for tyvende Gang, dersom ikke en af hans egne Folk, formodentlig for at faa ham til at slutte, havde ytret:

»Men den Gang, Du og han Skarvesøren kapseilede, maa Du fortælle os om. Baade Du og han troede jo, at den anden var Draugen, og holdt paa at seile Jer Baaden over Hodet, før I naaede Land.«

Dette var nok til at faa Ole vred, og den Latter, som Bodkammeraterne istemte, gjorde ham endnu sintere. Med en vistnok mere velment end vellydende Kompliment til Forstyrreren lagde han sig og trak Skindfælden over Hovedet.

[1]) Modbør.

Bergtroldet i Struben.

Mellem min Hjembygd og Nabobygden østenfor laa en flere Kvadratmil stor Strækning, som tildels var bevokset med tæt Skog og for Størstedelen udgjorde Alminding for fire af de nærmest tilgrændsende Præstegjæld, der alle for en De var skogfattige. Mellem de fire Bygdelag var der vistnok for flere Menneskealdre siden fastsat enslags Grændser i Almindingen, saa at ikke den ene Bygd skulde komme til at hugge ind paa den andens Enemærker. Men Heiens store Udstrækning gjorde, at den var lidet kjendt der, hvor Grændserne skulde være, og paa Grund af den lange Tid, som var hengaaet siden Delingen, var de fleste af de Navne, som ved Aastedsforretningen blev givne de Punkter, der skulde tjene som Grændsemærker Bygderne imellem, blevne glemte, eller rettere, man var uenig om, hvilke Berghamre, Bækkesig og Stene der var ment, og derfor laa der en Strækning paa mange Kvadratkilometer, som ingen var vis paa hvem den tilhørte.

Denne Strækning var netop blandt de værdifuldeste i Skogen, og Følgen deraf var, at endel Sammenkomster mellem de fire Bygdelags bedste Mænd ikke førte til noget, da ingen vilde fraskrive sig Retten til den frodige Skog, med mindre man var vis paa ikke at have nogen Del deri. En Øvrighedsperson, som blev raadspurgt, fraraadede al videre Trætte derom, da enhver af Parterne endnu i lange Tider vilde have Skog i Overflod indenfor de Enemærker, som alle var enige om tilhørte Vedkommende, saameget mere som ingen af dem vilde falde paa at hente Træfang saa langt borte, naar man nærmere havde Overflod deraf. Dermed blev Sagen afgjort indtil videre, og den nævnte Fjeldvidde med paastaaende Skog blev liggende som herreløst Gods.

Midtover Heien gik et trangt Fjeldskaar, Struben kaldet, omtrent ret i Vest og Ost. Paa Nordsiden var det begrændset af en steil, temmelig høi Fjeldvæg, hvor Ravnen og Musvaaken om Sommeren havde sine Klækkesteder. Paa søndre Side skraanede en ulændt Li nedefter, bevoxet med tæt Skog. De mange Bække, som rislede nedefter Lien, samlede sig nede i Kløften til en strid Elv, der især i »Vaar- og Høstbløiten« førte en betydelig Vandmasse. Det var forresten faa, som færdedes i det uveisomme Fjeldskar, da der en halv Mil længere nord gik en Dal, som var let at passere baade Vinter og Sommer; denne

benyttede Folk i Regelen, naar de vilde fra den ene Bygd til den anden, uagtet Veien gjennem Struben var betydelig kortere. Paa Sydsiden af Struben var der et uafbrudt Ulænde lige til Rigsgrændsen.

Afstanden mellem de to nævnte Bygder var saa stor, at selv om man valgte den kortere Vei gjennem Struben, maatte man have baade heldigt Veir og Føre, hvis man skulde naa frem paa en Dag; ad den anden Vei lod det sig ikke gjøre, men saa havde man der Sæterhuse at overnatte i. Struben blev derfor kun lidet besøgt; en og anden Tiurjæger om Vaaren, og om Vinteren en og anden Rypejæger, som ikke var bange for at overnatte i et Telt af Grankviste eller vel endog under en større Gran, var omtrent de eneste, som gjæstede denne afsidesliggende Fjeldkløft. Ligeledes kunde det hænde, at Unggutter, som i Julen var i Besøg i Nabobygden, fandt paa at passere Struben, naar det var godt Skiføre og maanelyst.

En Vaar ud i Mai — Struben havde da ikke været besøgt siden forrige Sommer — kom to Tiurjægere fra min Fødebygd hjem og fortalte, at nu var Stedet beboet.

I den søndre Li havde de set en raat optømret Hytte, hvis Skorsten det røg af, og da de af Nysgjerrighed gik derhen, fandt de Døren stængt. De dundrede paa, men en vred Stemme indenfor raabte noget i et Sprog, som de ikke forstod,

samtidig med at der kastedes noget klingende mod Væggen. Dette skræmte Jægerne saaledes, at de tog tilbens det forteste de kunde. Et Stykke fra Hytten fandt de paa forskjellige Steder Fuglesnarer og Faldstokke opstillede, ligesom de ogsaa flere steds saa menneskelige Fodspor. Man lo af denne Fortælling og holdt det i Begyndelsen for en Jægerskrøne, men de to Skyttere vedblev at paastaa sit. Ingen følte imidlertid synderlig Lyst til at undersøge Sagen nærmere, saameget mere som Vaaraantiden var inde og gav Folk andet at bestille end at gaa ud paa Opdagelser; heller ikke fæstede man synderlig Lid til Beretningen, da de to Jægere igrunden var to af Bygdens mest bekjendte Spasmagere, som man nok kunde tro istand til at forsøge at narre Folk ud paa en Apriltur.

Men paa Vaarthinget traf Folk fra min Hjembygd sammen med flere fra den østre Bygd, deriblandt med en Landhandler, som boede omtrent øverst i Bygden. Han kunde fortælle, at der to Gange i Vinterens Løb, begge Gange under en voldsom Snestorm, om Kvelden var kommen en høi, sortskjægget Kjæmpeskikkelse ind i hans Butik; Manden havde kjøbt Mel, Salt og andre Smaa ting. Som Betaling havde han den ene Gang havt to Ræveskind, den anden Gang et Par Tiurer samt russiske Sølvpenge. Han lod ikke til at forstaa et Ord Norsk, og de faa Ord, han talte, for-

stodes heller ikke af Handelsmanden, saa at Handelen maatte afsluttes ved Tegn. Naar han havde faaet det han behøvede, forsvandt han igjen, og om Morgenen var alle Spor udslettede af Stormen. Denne Beretning satte Folk i Forbindelse med Skytternes Fortælling, og de begyndte nu at tro, at der var noget i den, ligesom de enedes om at faa Sagen undersøgt, saasnart Tiden tillod det.

En Lørdag Eftermiddag i Midten af Juni drog tre unge Mænd, deriblandt den ene af de omtalte Skyttere, fra vor Bygd op til Struben for at gjæste den hemmelighedsfulde Beboer. De to af dem havde Rifler med, og de lovede høit og helligt ikke at give sig, før de havde faaet noget mere at vide. De naaede Stedet henimod Midnat og var vel en 4—500 Skridt fra Hytten, da de saa et tilsyneladende ungt Fruentimmer ilsomt komme ud af et Skovsnar og styrte ind gjennem Hyttens Dør. Faa Øieblikke efter ser de en svært bygget Mandsperson komme ud med en Bøsse i den ene og en Øxe i den anden Haand. Han styrede Kursen mod de Kommende med saa truende Gebærder, at disse, som hverken havde Lyst til at tage andres Liv eller miste sit eget, smurte Haser det bedste de kunde og ikke stansede, før de havde Struben langt bag sig. Der blev en alvorlig Forskrækkelse i Bygden, da dette rygtedes. At det var en Ildgjærningsmand, som havde slaaet sig ned der, var omtrent alle sikre paa, og hans

Rygte blev saa tidt og omhyggelig behandlet af Folkesnakken, at man tilslut fik ham til en Menneskeæder.

Fruentimmeret var naturligvis enten røvet, eller ogsaa var det en Hex, som hjalp ham med sine Kunster; det sidste var det mest trolige, eftersom hun var bleven set at færdes ude ved Midnatstid. Vor gamle Præst og Stedets Lensmand raadede Almuen til at gjøre en ordentlig »Mandgar« for at faa Rede paa, hvorledes det hang sammen med »Bergtroldet i Struben« som denne mystiske Fremmede nu kaldtes.

»Drag afsted en halv hundrede Mand, han kan da i det høieste ikke faa Tid til at skyde mere end et Par af Eder, før I er ind paa Livet af ham«, trøstede Lensmanden. Men ingen havde synderlig Lyst dertil; ingen kunde jo vide, om ikke Utysket netop valgte ham til Skive, og desuden var Overtroen stærk endnu (det er ca. 80 Aar siden), saa at mange vist frygtede »Hexen« mindst lige saa meget, som de frygtede »Bergtroldet.« Dertil kom, at Tiden for Sommerfiskets Begyndelse var inde, og dette søgtes af næsten alle voxne Mænd i Bygden, uagtet mange det Aar med tungt Sind forlod sit Hjem, naar de tænkte paa dets farlige Naboskab.

Ud paa Sommeren fik man imidlertlid høre, at der dog fandtes idetmindste en god Side hos Bergtroldet. En Jente fra den før omtalte Nabo-

bygd var dragen tilskogs for at lede efter en Flok Sauer, som var strøgen afgaarde nys før Buskapen skulde føres til Sæters. Hun fulgte Saueflokkens Spor, der førte op til Struben, og ihvorvel hun kjendte Rygtet om den underlige Person deroppe, vovede hun sig dog frem, da hun ikke havde hørt om det uheldige Udfald, Besøget fra vor Bygd havde faaet. Hun saa Hytten, der syntes forladt, men holdt sig saa meget som muligt i Frastand og fandt Saueflokken et godt Stykke forbi den. Paa Tilbageveien passerede hun den paany, og havde vel fjernet sig en to, tre hundrede Skridt, da en stor Bjørn pludselig bryder frem af Skogtykningen, slaar den største Væder til Jorden og drager afsted med den samme Vei, som hun havde at passere. Pigen udstødte et hvinende Angstskrig og søgte under Graad og Hulken at samle den forskræmte Saueflok, i Vildrede med hvad hun skulde gjøre, da hun ved at drage videre frygtede for at møde den ubudne Gjæst engang til.

Medens hun stod der og overlagde hvilken Udvei, hun skulde gribe til, hører hun inde i Skogen et Skud falde, efterfulgt af et rasende Brøl, hvorpaa alt blev stille. Hun turde næsten ikke flytte en Fod, og Sauerne syntes ligeledes at have tabt Lysten til videre Eventyr.

Ikke længe efter kommer en stor, vildt udseende Mand, bærende den fældte Bjørn paa Nak-

ken, frem af Tykningen. Han nikkede venlig til den af Rædsel maalløse Pige, klappede hende paa Hovedet, pegede paa Bjørnen og paa sin Rifle samt talte nogle uforstaaelige Ord i en dyb, men blid Tone. Derpaa vinkede han med Haanden nedefter Kløften og fjernede sig. Pigen skyndte sig afsted med sin Saueflok og naaede i god Behold hjem om Kvelden. Næste Morgen hang Skindet af den dræbte Væder paa Døren af Eierens Sommerfjøs.

Dette forsonede den almindelige Mening med »Bergtroldet i Struben« saa nogenlunde. Han havde jo ikke gjort nogen det mindste, og naar han endelig vilde leve for sig selv og ikke ønskede Besøg eller Omgang med nogen, saa blev det hans Sag. At han tog lidt Ved der oppe i Udmarken kunde jo ikke skade nogen, saa meget mere, som ingen vidste, hvem der eiede Skogen, han hug i. Enkelte havde vel Lyst til at gjøre hans nærmere Bekjendtskab, men Frygten for en ublid Modtagelse holdt dem tilbage.

Udpaa Høsten hørte man atter om Bergtroldet. Den omtalte Handelsmand havde en Kveld faaet nogle Læs Mel op fra Sjøen. Da Veiret var godt og Folkene udasede, blev Melet staaende i Gaarden Natten over, thi Tyve frygtede man ikke for. Næste Morgen var en Sæk Mel borte, men i dens Sted laa en prægtig Bjørnefeld, tilbe-

redt og kantet med blaat Tøi, og den var adskillig mere værd end Melet, som savnedes.

Sagen var imidlertid kommen Øvrigheden for Øre, og den kunde som Lovens og Ordenens Haandhæver ikke finde sig i, at en saa mystisk Person befandt sig indenfor dens Embedsdistrikt. Den antog det for givet, at det maatte være en bortrømt Forbryder, som havde skjult sig her, og som man for enhver Pris maatte se til at faa fat i. Der blev da fra Prædikestolen i de to Præstegjelds Kirker bekjendtgjort, at 50 Mand, som Præsten skulde opnævne, fra hvert Præstegjeld havde at møde frem til bestemt Tid og se til at faa fat i Bergtroldet død eller levende. En Dag sidst i November blev fastsat til Expeditionen; lagde Veiret Hindringer i Veien den Dag, skulde næste Godveirsdag benyttes. Paa Grund af, at det var saa sent paa Aaret, skulde man ikke rykke frem til Hytten samme Dag, men overnatte paa bestemte Steder omtrent en Fjerdedels Mil borte. De fire, som havde set Hytten og vidste, hvor den laa, skulde fordeles mellem de to Tropper som Veivisere.

Det bar ivei. En klar Novembermorgen drog Skarerne afsted, bevæbnede med Bøsser, Øxer og andet samt forsynede med Sengklæder, eftersom Natten skulde tilbringes under aaben Himmel. Da de naaede de bestemte Hvilesteder, blev store Baal optændte for at holde Kulden ude, samt

Vagter sat. Fra begge Kanter saa de om Natten, at Himlen var rød som under en Ildebrand, men de antog det for Gjenskinnet af hverandres Vagtild og slog sig dermed tilro. Næste Morgen i Graalysningen drog de videre og naaede Stedet omtrent samtidig fra begge Kanter, men Hytten var borte; den var bleven afbrændt i Løbet af Natten. Fra den endnu rygende Tomt førte to Skispor paaskraa opefter Lien henimod Rigsgrændsen. Nogle af de raskeste Skiløbere forfulgte Sporene til over Middag, men forgjæves. Man ragede i den ulmende Aske, men intet var at finde uden nogle forkullede Dyreben og Filler af opbrændte Skind. I Skumringen begav man sig paa Hjemveien igjen, men før man naaede halvveis, brød der løs en Snestorm, som varede flere Dage, og som gjorde det yderst vanskeligt at finde frem.

Sommeren efter rygtedes det, at nogle Lappefamilier, som aarlig med sine Rensdyr drog ned til en Fjord et Par Mil nordenfor, i Nærheden af Rigsgrændsen havde truffet paa en stor Stenrøs, som ikke havde været der før. Omkring Stenrøsen fandtes en hel Del af Rovdyr søndergnavede Menneskeben samt nogle Klædefiller, og ovenpaa Stenrøsen var reist en Helle, hvorpaa der var indridset en Haand, som pegte nedad. De tog til at rulle de store Stene væk, og underst fandt de et kvindeligt Lig, vistnok forklemt og medtaget, men dog saavidt bevaret, at man kunde se det havde

været en ung Pige, fordetmeste klædt i Skind og med tykt, mørkebrunt Haar. Ovenpaa hendes Bryst laa en Bog, som senere viste sig at være et Nytestamente i det kvænske Sprog.

Paa Titelbladet havde staaet et Navn, men det var af Væden blevet gjort ulæseligt, og kun de Ord: »Døbt i Kittälä 1784« kunde oversættes. Ikke langt derfra fandtes Levningerne af en Randsel, en Rifle, en Øxe og et Par Ski samt endel russiske Sølvpenge; det saa ud til, at Pungen, de formodentlig havde været i, var bleven sønderreven af Dyr, eftersom Pengene laa spredte omkring.

Dette Fund gav Anledning til mange Gjetninger, som alle i Hovedsagen gik ud paa, at her var de sidste Spor af »Bergtroldet i Struben.« Den sandsynligste Slutning, man kom til, var, at den unge Pige havde bukket under i det rasende Veir og var bleven begraven af Mandspersonen. Denne havde da enten selv givet sig Døden, eller ogsaa havde han dvælet paa Stedet, til Kulden havde udslukt hans Liv.

Øvrigheden lod, da Sagen blev bekjendt, anstille Undersøgelser, men uden Nytte.

Mange Aar efter bosatte en ung Finlænder, som var Tømmermand, sig i en af Nabobygderne. Ved en Leilighed kom »Bergtroldet i Struben« paa Tale, og man fortalte ham det hele. Han var fra Kittäläs nærmeste Omegn og vidste at

berette følgende, som han havde hørt af sine Forældre og andre:

I Kittälä levede i Begyndelsen af dette Aarhundrede en velstaaende kvænsk Bonde, som hed Isak Rampi. Han eiede en stor Gaard og betydelig Skog og var desuden en af Omegnens flittigste og dygtigste Jægere; derhos var han i Besiddelse af Kjæmpekræfter, saa at han ikke var ræd for at gaa mod en Bjørn bare med Tollekniven som Vaaben. En Høst havde han den Sorg at miste sin Kone og sine to Sønner, som druknede i et Vand, da de reiste hjem fra et Bryllup. Han havde nu bare sin netop voxne Datter igjen, som han elskede som sin Øiesten. Pigen var ualmindelig vakker, og en ung russisk Adelsmand, som eiede nogle Godser i Nærheden, kastede sine Øine paa hende, men blev bestemt afvist baade af Fader og Datter. Tirret heraf bestak han Stedets pengegridske Lensmand, og en Dag, Faderen kom hjem fra en Jagttur, hørte han, at Adelsmanden og Lensmanden i Fællesskab havde lokket Pigen ud med sig for at se en nylig skudt Sortræv, og havde derpaa bortført hende med Magt. Isak sagde ikke et Ord, han laasede sig bare inde en Stund, og da han kom ud igjen, havde han en stor Bylt paa Ryggen samt sin Rifle i Haanden og en Øxe i Beltet. Han forsvandt i den nærliggende Skog, og næste Morgen fandt man baade Lensmanden og Adelsmanden i

deres Senge med overskaarne Struber, men Isak Rampi og hans Datter var forsvundne.

Dette var midt paa Sommeren. Om Høsten fik man høre, at en Mand, som kjendte Isak, for en Tid siden havde set ham i Haparanda, men der tabte man ethvert Spor af ham.

Et Kolonisationsforsøg.

En russisk Skibsfører, som i Begyndelsen af Femtiaarene overvintrede i et Fiskevær i det nordlige Norge, greb enhver Leilighed til at skildre de store, frugtbare Vidder og prægtige Skoge ved Ruslands Nordkyst, hvor enhver, som bosatte sig der, kunde faa sig udvist en saa stor Strækning, han ønskede, omtrent gratis. Jorden var som sagt frugtbar, Skogene indeholdt det værdifuldeste Tømmer, som i Sneløsningen med ringe Bekostning kunde flødes langs Vasdragene ned til Kysten, hvor det altid vilde finde Afsætning; saavel Kysten som Elvene og Indsjøerne var ualmindelig fiskerige, og i Skogene vrimlede der af forskjellig Slags Vildt. Kort sagt, det var et sandt Paradis, han afmalede, hvor enhver strævsom Mand i en Fart kunde arbeide sig op til at blive velstaaende.

Mange var det, som fandt disse Skildringer tillokkende, og hvis man havde kunnet komme afsted strax, saa var der nok draget en hel Koloni

af norske Indflyttere over til Rusland. Men efterhaanden kjølnedes Iveren, væsentligst af den Grund, at det russiske Lovgivningsvæsen befandt sig i en ilde berygtet Forfatning, og at Embedsmændene fordetmeste skildredes som Bedragere og Udsugere. Da den russiske Skipper næste Aar drog hjem, var der kun to, som fulgte med ham; disse to var nylig indflyttede søndenfra, de var begge ugifte og godt vante baade med Jordbrug og Skogdrift.

Før sin Afreise forsynede de sig med forskjellige Fornødenheder, deriblandt med en ny liden Baad, Rifler med en Hoben Munition, flere Sæt Gang- og Sengklæder, Landbrugs- og Fiskeredskaber osv. Begge lovede, at de skulde skrive tilbage næste Aar og fortælle, hvorledes de havde det, samt berette om Udsigterne for indflyttede Nybyggere m. m. Men næste Aar gik, og intet hørtes fra dem. Kun saa meget fik man vide, at de var blevne landsatte i Nærheden af Kola, hvorfra de tilbaads havde begivet sig op efter en større Elv, og at de sandsynligvis var dragne flere Mil ind i Landet. Udpaa Høsten fik nogle af deres Bekjendte høre af en Skipper fra Kola, at de to Gange, om Høsten og om Vaaren, havde været nede i Byen og tilhandlet sig forskjellige Fornødenheder. Mere vidste han ikke eller vilde han ikke sige.

Atter gik et Aar, og intet hørtes fra de to

Eventyrere. Man gjættede paa, at enten var de bukkede under for Hunger eller Sygdom, eller ogsaa havde de fristet en endnu værre Skjæbne ved at være faldne som Offere for Røverpak. Skoltefinnerne, som streifede om paa Murmanskysten, havde ikke noget godt Lov paa sig efter det Kjendskab, enkelte norske Fiskere havde til dem; de var fanatiske lige overfor alle, som ikke tilhørte den græske Kirke, tyvagtige og færdige til at bruge Kniven ved enhver Leilighed.

Udpaa Høsten det andet Aar kom de endelig begge tilbage; de havde faaet nok af Rusland og lovede høit og dyrt, at intet skulde formaa dem til at reise did igjen. Om sit Ophold der fortalte de følgende:

Da de forlod Skibet, som førte dem over, forhørte de sig i Kola om, hvorhen man troede de helst burde vende sig. Vedkommende Øvrighedsperson tilraadede dem at bosætte sig i eller i Nærheden af Byen, men de vilde helst bo et Sted, hvor der var Plads til et helt Kirkesogn, som de mente snart skulde komme til at bestaa udelukkende af norske Indflyttere. Han raadede dem da til at drage op efter den nævnte Elv, og dette faldt i deres Smag. De reiste mindst et halvt Snes norske Mil opefter Elven, der paa sine Steder udvidede sig til større og mindre Indsjøer, før de fandt et Sted, som de begge likte. Paa en lav, langstrakt Aas slog de sig ned i Urskogen

og begyndte at opføre sig en Hytte. Da Sommeren nærmede sig sin Ende, søgte de at faa opbrudt saa meget Jord som muligt for at have noget at saa i til Vaaren. Desuden drev de ivrigt paa Fiske til Forraad for Vinteren. Af jagtbare spiselige Dyr fandtes ikke stort; en og anden Hare eller Storfugl kunde af og til falde i deres Hænder, men det var sjelden. Heller ikke havde de stor Tid at afse til Jagten.

Ved Høstens Begyndelse gjorde de en Tur til Kola for at forsyne sig til Vinteren samt for at melde for Stedets Øvrighed, hvor de havde slaaet sig ned og faa de behørige Papirer angaaende Nybygget. Men den Sum, som blev forlangt for disse Papirer, oversteg langt deres Evner, og de indsaa nu, at de havde gjort dumt i ikke at undersøge dette før. Da Embedsmanden hørte, at de ikke kunde betale, blev han rasende og truede dem baade med Bolt og Jern, fordi de havde hugget og ryddet paa Keiserens Eiendom uden at kunne klare for sig. En Kjøbmand, de handlede med, sagde ligefrem, at de var overlistede af den pengegriske Embedsmand, men derved var intet at gjøre; han skulde prøve at tale deres Sag. Enden paa det hele blev, at de skulde levere Tømmer til Vaaren for hvad Embedsmanden skulde have, men samtidig forhøiede han Summen betydeligt. Slukørede vendte de tilbage til sit eremitagtige Hjem

og begyndte af alle Kræfter at fælde Tømmer for at blive kvit den ubarmhjertige Kreditor.

Vinteren sneg sig langsomt hen under det ensformige Liv. Arbeidet var strengt og Kosten simpel og lidet afvexlende; den bestod fordetmeste af Brød, Vandsuppe og saltet eller tørret Fisk. Da Sneen kom, hjemsøgtes de af uhyre Flokke af Ulve, som hver Nat holdt en uhyggelig Koncert udenfor Hytten. I Førstningen begyndte de at skyde paa Udyrene og dræbte adskillige, men til liden Nytte; de fældte Dyr blev sønderrevne af sine Kammerater, før man naaede hen til Stedet. Og det var forbundet med Fare i Mørke og Storm at begive sig hen til den graadige Ulveflok, som ved saadanne Leiligheder truede med at gaa angrebsvis tilverks. Lidt Forandring paa deres ensformige Bord var det, da de var saa heldige at skyde et Par Fiskeotere den Tid, da Isen lagde sig; et lidet Fiskegarn, som de fik istand og som de benyttede ved at hugge Hul paa Isen, kunde ogsaa af og til bringe lidt Afvexling. Vinterkveldene anvendte de til at forarbeide forskjellige Slags Kopper og Kar, som saa blev udbudte tilsalgs i Kola, og haabede derved at fortjene sig nogle Extraskillinger.

Ud paa Vinteren blev de befriede for de nærgaaende Ulveflokke, som nu strøg sydover, vistnok for at møde de ventende tamme Renhjorder. Ved Ulvens Forsvinden begyndte Ræven at ind-

finde sig, og ved at benytte de maanelyse Nætter til Rævejagt var de heldige nok til at fælde flere vakre Dyr. Disse og en tre, fire Ulvepelse samt de to Oterskind skulde skaffe dem Saakorn til Vaaren og Ophold udefter Sommeren.

Ved Isløsningen havde de ca. 200 Tylvter Tømmer liggende færdige til at slippes i Elven, og de maatte nu en Tur ned til Kola for at bestille Modtagere, naar Tømmeret kom. Dette fik de ogsaa mod at give et betydeligt Forskud. Efter at have forsynet sig med hvad de tiltrængte for de medbragte Dyrepelse, drog de tilbage igjen for at begynde Flødningen. Men det tog Tid, før de fik den Masse Tømmer i Elven, da de ingen Hest havde; der gik 14 Dage, før de var færdige dermed, og de frygtede allerede for, at de ikke skulde komme betids nok hjem til Saatiden. Da de endelig var færdige med Tømmerets Uddrivning, arbeidede de næsten uafbrudt i fem Døgn for at faa samlet og faa med sig de mange Tømmerstokke, som havde forstukket sig i Bagevjer og alle de Krinkelkroge, Elven og dens Udvidelser dannede.

Endelig naaede de frem til Kola med det efterliggende af sin Flødning, men fik der den uventede Besked, at Modtagerne havde solgt Tømmeret efterhvert som det kom og havde modtaget Betalingen for det, samt at de havde rømt fra Byen, saasnart de saa Eierne nærme sig. Der

stod de. Da de klagede for Øvrigheden, lo man dem grundigt ud og kaldte dem to dumme Fæ, og da de fordrede Bedragerne straffede, fik de det Svar:

»Javel! Skaf os Personerne hid eller betal os 100 Rubler, saa skal vi se, hvad vi kan gjøre.«

Anden Besked fik de ikke. Den Øvrighedsperson, de skyldte for Papirerne paa sin Eiendom, blev atter rasende, da de ikke kunde skaffe, hvad han forlangte, men han lod sig dog tilfredsstille efter at have forhøiet Summen klækkeligt og taget det Løfte af dem, at næste Aar skulde det hele blive betalt til sidste Kopek.

Skuffede og misfornøiede vendte de to Nybyggere hjem igjen for at begynde, hvor de slap. Den lille Ager, de havde oparbeidet om Høsten, blev tilsaaet, og nu gik det løs igjen med at fælde Tømmer, bryde Nyland osv. Jagten gav i denne Tid rigt Udbytte baade af Storfugl, Hare og Oter, men de gav sig liden Tid til at skjøtte den. Ligesaa slog Fisket godt til, da de havde faaet istand to større Garn; deres Bord var derfor godt besat med fersk og røget Lax og Ørret samt Dyre- eller Fuglekjød, og deres tunge Arbeide krævede ogsaa kraftig Kost. Kornageren spirede vakkert op, og alt tegnede til. at de værste Strabadser nu skulde være overstaaede.

Da Høsten nærmede sig. havde de brudt op Ager til et Par Tønders Udsæd, og deres Korn

trivedes saa frodigt, at de var visse paa at kunne høste det fornødne til Sæd og endda ikke have lidet tilovers.

De var alt naaede Begyndelsen af September og tog sig en Tur til Kola for at forsyne sig med nogle Fornødenheder før de tog paa at høste sit Korn, der nu var saagodtsom fuldmodent. Paa Hjemturen fik de en skarp Nordoststorm, saa at de med sin overlastede lille Baad blev liggende veirfaste i over et Døgn. Med Stormen fulgte en bidende Kulde, saa at Vandet om Nætterne frøs paa de stillestaaende Vandpytter, og da de naaede hjem, saa de sin værste Anelse at være gaaet i Opfyldelse: Deres Kornager var aldeles ødelagt af Frosten. Dette virkede i høi Grad nedslaaende paa de to Eneboere; men endnu tog de sig sammen, endnu vilde de ikke give tabt. Ved Flid og Sparsomhed haabede de at kunne skrabe sammen det fornødne til Saakorn foruden hvad de maatte punge ud med til hin Flaaer, som de skyldte for Nybyggets Dokumenter.

De tog igjen fat med Lyst og Iver, hug Tømmer og ryddede saa lang Dagen var og gav sig neppe den nødvendige Spisetid. Vinterkveldene blev dog lange for dem, da de havde besluttet ganske at ophøre med sit Bødkerarbeide, eftersom deres Sager fra forrige Vinter ingen Kjøbere fandt i Kola. Saa ofte Maanelyset eller Nordly-

set tillod det, sad de paa Lur efter Ulv og Ræv om Natten og fældte flere Dyr i Vinterens Løb.

Endelig gik Elven op, og de besluttede nu at ordne sig anderledes med Tømmerflødningen. De reiste begge til Kola; her blev den ene igjen for at modtage Tømmeret, medens den anden med en leiet Mand drog tilbage for at bringe det flot, efter at have forsynet sig med Saakorn og andre Fornødenheder. I Kola fik de den nedslaaende Efterretning, at Tømmerpriserne paa Grund af Krimkrigens Udbrud var faldne betydeligt.

Da de var færdige med Flødningen, var Træ-lastpriserne gaaede endnu mere ned, og da de to Rydningsmænd endelig havde faaet sine Papirer fra Øvrigheden, som »paa Grund af Krigen« var blevne endnu dyrere, og betalt sine Hjælpere, var de omtrent pengeløse. Men det skræmte dem ikke; de var nu over det værste, og en heldig Høst samt fortsat Arbeide det kommende Aar vilde give dem Midler ihænde til at kunne drive sit Rydningsland med større Fordel og lokke flere til Stedet, saa de kunde faa Selskab og Nybygget blomstre op til, hvad det utvivlsomt vilde blive: en velstaaende norsk Koloni i de russiske Ødemarker.

Fulde af Mod og Haab drog de hjem igjen for at fortsætte, hvor de slap. Men der mødtes de ihærdige Mænd af en ny Hjobspost, som for bestandig betog dem Modet og Lysten til at blive der længere. Hytten var under deres Fravær

bleven afbrændt til Grunden, og de fandt kun den forkullede Brandtomt. Efter at have undersøgt denne blev det klart for dem, at Hytten ikke havde fænget Ild af sig selv, thi der var intetsomhelst at finde af de Redskaber, som Ilden ikke kunde faa Bugt med. Hytten var altsaa først bleven plyndret, og derpaa havde Ugjerningsmændene sat Ild paa den. Dette bestyrkedes ogsaa ved, at Fiskegarnene, som ligeledes var forsvundne, fandtes skaarne løse fra Fortøiningsstederne.

Uden Penge og uden tilstrækkelig Føde blev de nødte til, før de forlod Stedet for sine to aarige ihærdige Kampe og Forsagelser, at prøve Jagtlykken en Smule i den Hensigt at skaffe sig Midler til at komme hjem. Dette lykkedes dem snarere end de havde ventet, da de paa sin Tur nedefter Elven skjød flere Otere, hvis Skind de i Kola fik godt betalte. Fra Kola fulgte de Stykke for Stykke vestefter med Fiskerrussere og naaede endelig den norske Grændse med to tomme Hænder og næsten uden ordentlige Klæder. Her var de imidlertid saa heldige at faa deltage i et indbringende Sommerfiske, hvorved de erholdt Midler til at komme hjem.

Dette Kolonisationsforsøg fra Norge paa russisk Grund løb saaledes aldeles uheldigt af. Aarsagerne dertil var flere, og jeg skal nævne de vigtigste.

Ordren til de russiske Myndigheder om at hjælpe og støtte fremmede Kolonister var vistnok allerede da udstedt, men dens Overholdelse blev først senere strengt paaset, hvorfor de underordnede Embedsmænd kun i Kolonisterne saa et velkomment Bytte, som de efter Behag kunde plukke. Russerne hadede dem som Fremmede, der efter deres Mening ikke engang bekjendte sig til nogen ordentlig Religion. Og da Krigen med Vestmagterne netop da havde opflammet Nationalhadet, betragtede vistnok de uvidende Russere alle Udlændiger som Fiender, hvem de derfor søgte at skade saa meget som muligt. Og endelig var det de to Nybyggeres Feil, at de valgte sit Tilholdssted for langt borte fra beboede Steder; havde de slaaet sig ned ved Udkanten af disse, saa havde de havt lettere Samkvem med de Indfødte, og Ranet af hele deres Eiendom havde ikke da ladet sig udføre saa let.

Embedsmændene i Kola skjød Skylden paa Skoltefinnerne, men hin Kjøbmand, som tidligere havde vist sig hjælpsom mod dem, ytrede, at han var sikker paa, at Røverne var fra en russisk Landsby, der laa ved et andet Vasdrag fire Mil østenfor deres Nybygge. De havde rimelig vis faaet Nys om Mændernes Fravær, maaske udspeidet dem, og havde da passet paa at bemægtige sig alt, hvad de kunde føre med sig. At søge at faa fat i Forbryderne fraraadede Kjøbmanden dem

bestemt; de havde ikke Midler til at kunne smøre Øvrigheden tilstrækkeligt, og da kunde det let hænde, at de kun bragte sig selv i Fortræd ved at paakalde det Offentliges Hjælp.

Senere har mange norske Kolonister nedsat sig paa russisk Omraade, og flere af dem har paa Grund af Landets naturlige Rigdomme arbeidet sig frem til Velstand. Russernes Fordomme mod de Fremmede er nu forsvundne, og Myndighederne, som har indset hvad de driftige Indflytteres Exempel kan virke paa den oprindelige Befolkning, bistaar dem med Raad og Daad, og der er fra det Offentliges Side gjort adskilligt for at lette deres Tilværelse ialfald i de første Aar, som jo i Regelen er de besværligste for en Rydningsmand.

Russernes Plyndringer i ældre Tider.

Den Del af Norge, som ligger nordenfor Malangenfjord i Tromsø Amt, var i lange Tider, efterat den blev regnet med som tilhørende den norske Krone, kun beboet af omvankende Lapper, og der fandtes næsten ikke Spor af fast Bebyggelse. Aarsagen hertil laa vistnok for en væsentlig Del i Distriktets barske Klima samt i Landets naturlige Beskaffenhed.

Den ugjestmilde, træløse Kyst, som især i det egentlige Finmarken overalt møder Øiet, de forholdsvis faa og usikre Havne og den sparsomme Tilgang paa let dyrkbar Jord, i hvilken desuden ingen af de da almindelige Kulturplanter kunde trives, var ikke skikket til at friste til Indvandring, saalænge der søndenfor endnu var Overflod af Rydningsland. Alligevel blev de finmarkske Farvande ikke saa sjelden besøgte af Nordmændene, som man skulde tro. Foruden de kongelige Skatteopkrævere, som hvert Aar drog derop i Forretninger, gjestedes Finmarkens Fjorde ogsaa af

Privatmænd, som reiste did i Handelsanliggender eller paa Røveri, eftersom det kunde falde sig.

Det blev derved snart indlysende for Nordmændene, at uagtet sit golde Udseende besad Finmarken uudtømmelige Skatte i sin Fiskerigdom. At dette foraarsagede Inflytning søndenfra, kan ansees som sikkert, skjønt denne i Begyndelsen vistnok foregik sent og med længere Mellemrum. Først i det 14de Aarhundrede, da Bergens driftige Handelsstand erhvervede sig Ret til Enehandel paa Finmarken, blev der Alvor med Distriktets Kolonisation. Overalt, hvor der var Havne, oprettedes Fiskevær, ja endog paa Steder, hvor det kun tilnød gik an at lande i nogenlunde Magsveir, bosatte Folk sig, og at Finmarken dengang var meget tættere befolket end nu, lader sig blandt andet slutte af de talrige Kirker, som blev opførte, ofte paa de urimeligste Steder, som f. Ex. i Kirkestappen og Tuvnæs paa Magerøens Nordside.

Rygtet om den stigende Velstand, der som Følge af de rige, aarvisse Fiskerier snart blev almindelig i de smaa tætbefolkede Kolonier, som hvert Fiskevær dannede, naaede ogsaa de nærmest tilgrændsende Dele af Rusland og vakte de russiske Undersaatters Havesyge. Og dette Rygte havde saa meget lettere for at naa frem, som Nordmænd og Russere paa lange Strækninger fiskede om hinanden, d. v. s., søgte samme Fiskevær. Der er ogsaa al Sandsynlighed for, at Nordmændene

som mere øvede Sjøfolk og med bedre Baade og Redskaber (endnu den Dag idag tager en russisk Fiskerbaad, sammenlignet med en Nordlandsbaad, sig næsten ud som en Kulpram ved Siden af en Lystkutter) var heldigere i Bedriften end de russiske Fiskere, hvilket naturligvis avlede Misundelse hos disse, ligesom Nordmændenes Spot over Russernes primitive Stel rimeligvis ikke udeblev og saaledes bidrog sit til at forhøie Bitterheden.

I hin Tid, da den Stærkeres Ret vistnok var den almindeligst benyttede Lov deroppe, hændte det nok ikke sjeldent, at Russerne, som i numerisk Henseende i Regelen var den underlegne Part, ogsaa paa forskjellige Maader forurettedes af Nordmændene. Endnu langt længere frem i Tiden var det blandt den fiskende Befolkning deroppe ikke anset for noget egentligt Tyveri, at den ene saagodtsom rensede den anden for hvad dennes i Sjøen staaende Redskaber maatte have fanget. Og ganske vist havde man allermindst Betænkeligheder ved at bemægtige sig Ting, som tilhørte en fremmed Nation.

De nævnte Aarsager havde efter al Rimelighed alle sin Del i Opkomsten af de Røvertog, som fra det fjortende Aarhundrede og udefter udgik fra det nordlige Rusland og hjemsøgte det nuværende Finmarkens Amt, ja lige syd til Senjen, og maaske endnu længere sydefter. Noget Spor af militært Forsvar fandtes ikke dengang

deroppe, og det var derfor let for en dristig Flok Røvere at overrumple de enkelte Fiskevær, uden at de nærmeste Naboer, paa Grund af de mangelfulde Færdselsmidler, fik Nys om Sagen, før Turen kom til dem. Disse Ugjerningsmænd for ifølge Sagnet frem med den største Grusomhed; de myrdede uden Forskjel paa Alder eller Kjøn, bemægtigede sig alt værdifuldt, som de kunde føre med sig og afbrændte hele Bygdelag. Omsider besluttede den danske Regjering at sætte en Stopper for disse barbariske Herjinger, og dette var den væsentligste Aarsag til Anlægget af Fæstningsværkerne paa Vardø, ved Altengaard og Hammerfest.

Sagnene om disse Røvertog har siden den Tid levet paa Almuens Tunge deroppe, ihvorvel de fleste nu begynder at gaa i Glemmebogen eller allerede er det. Det er forunderligt med de mundtlige Traditioner; det er ligesom de ikke kan trives sammen med den stigende Oplysning. Efterhvert som Læselysten vaagner, synes Sansen for de gjennem mange Slægtled bevarede Sagn at dø ud, Fortællerne bliver færre og forsvinder i samme Forhold, som Tilhørerkredsen mindskes.

Det siger sig selv, at Sagnene om de russiske Indfald i Finmarken har været underkastede samme Skjæbne som alt, hvad der i Aarhundreder kun har været optegnet i Hukommelsens Bog, og har erholdt en hel Del tildels eventyrlige Tilsætninger,

idet enhver Fortæller, som har magtet det, har digtet til efter Behag.

Blandt disse nyere Tilsætninger han nævnes, at der i Finmarken paavises en hel Del stupbratte Fjeld, helst saadanne, som gaar lige ned i Havet, om hvilke det fortælles, at der har en russisk Røverskare fundet sin Død ved at rende udfor, vildledet af en patriotisk og raadsnar Veiviser. Der er nu imidlertid den Hage ved dette, at mange af disse Fjeld slet ikke lader sig bestige, og forandres vedkommende er det umuligt at begribe, hvad disse Røverhorder skulde deroppe. Jeg skal imidlertid ikke forsøge at skjelne mellem det ægte og det uægte i disse Sagn, — noget som ogsaa langt vilde overstige mine Evner, — men kun berette nogle af dem saaledes, som de ved at gaa i Arv fra Fader til Søn er naaede ned til vort Aarhundrede.

I. Skirendet udover Domen.

Sent en Høst opskræmtes Beboerne af Ytre Kiberg, et Fiskevær en Mils Vei søndenfor Vardø, ved Skrig og Spektakel, som snart bragte alle paa Benene. Det var ikke til at tage feil af; Været var uformodet blevet overfaldt af en Bande Russere, som under sin Plyndring dræbte for Fode alt, de fik fat paa. Under Tummelen og den tætte Snestorm, som netop rasede, lykkedes det

to unge Piger i sin hvide, Sneen lignende Natdragt at rømme væk og skjule sig i en Stenur et Stykke borte. Da Larmen stilnede af, sneg de sig nærmere og var saa heldige at blive ubemærkede af de halvdrukne, plyndrende Røvere. De fik fat i nogle Mandsklæder og hver sit Par Komager (Finsko) og vilde just snige sig bort igjen, da flere af Røverne kom forbi den gamle, hvælvede Baad, under hvilken de holdt sig skjulte. Russerne førte Pigernes voxne Broder mellem sig og truede ham med Døden, hvis han ikke paa staaende Fod viste dem Veien over Fjeldet til Smelroren, hvorfra de kunde sætte over det smale Bussesund til Vardø. Gutten lovede at være Veiviser og raadede til øieblikkeligt Opbrud, hvis man vilde naa Smelroren, før Dagen gryede. Man fandt hans Forslag rimeligt, og Plyndringen blev opsat, indtil man havde besøgt Vardø; da skulde man paa Tilbageveien bemægtige sig det øvrige. Skierne spændtes paa, efterat fire af Røverne var blevne ladte tilbage som Vagt, og afsted bar det i den mørke, stormende Høstnat med Føreren i Spidsen.

Da alt var blevet roligt, vovede de to Piger sig frem fra sit Skjul og fjernede sig skyndsomt i Retningen af sit første Tilflugtssted. Ankomne did tog de de medbragte Klædningsstykker paa og begav sig til Indre Kiberg for at søge Hjælp. Men her mødte dem det samme skrækkelige Syn, som paa deres Hjemsted: spiddede Børn, mandlige og

kvindelige Lig med overskaaren Strube eller oprispet Underliv viste, at Naboværet først var bleven hjemsøgt. De fortsatte sin Vandring til det nærliggende Kramvik. Her saa det endnu værre ud; ikke blot Beboerne var myrdede, men der var sat Ild paa alt brændbart. At gaa saa langt som til Langbonæs, som nu var den nærmeste Gaard indenfor, fandt de ikke raadeligt. Medens de stod der raadvilde, hørte de en dæmpet Hulken fra en sammenfalden Torvgamme et Stykke borte. De vovede sig derhen og fandt der to Børn, som kunde fortælle dem, at »de stygge Mænd« var komne i Skumringen og havde slaaet ihjel Papa og Mama og alle de traf paa. Børnene, som netop skulde gaa hjem fra et Besøg hos Bedstemor, havde forskrækket taget sin Tilflugt til den forfaldne Gamme, og var derved undgaaede det almindelige Myrderi. Den yngste af Jenterne, som var den modigste, bad sin Søster tage sig af Børnene; selv skulde hun se at finde tilbage og om muligt varsle Beboerne i Vardø, — hvis det ikke allerede var for sent.

Helene — saa hed hun — begav sig paa Tilbageveien i den Hensigt ogsaa at søge over Fjeldet til Smelroren og se, om nogen der skulde have overlevet Myrderiet. Søsteren derimod tog Veien tilfjelds med Børnene til nogle Høhuse, hun vidste var der. Tunge Tanker opfyldte Helenes Sind; til Sorgen over sine Forældres og Venners

sørgelige Død kom ogsaa Harmen over, at hendes Broder havde gjort sig til Forræder og Spion for Ugjerningsmændene, hvad hun syntes hun aldrig kunde tilgive ham. Da hun naaede sit tidligere Hjem, begyndte Dagen at gry. Lydløst og forsigtigt listede hun sig frem, og ved at titte ind gjennem et Vindu, hvor der brændte Lys, fik hun se de fire Russere, der var ladte tilbage som Vagt, ligge og sove aldeles døddrukne. I et Øieblik havde hun fattet sin Beslutning. Hun sneg sig ind, greb en Russerne tilhørende Kniv og stak dem ihjel alle fire. Derpaa samlede hun sammen endel Mad og Penge, som hun stak til sig, begav sig ud igjen og vadede et langt Stykke opefter et Elveleie for ikke at forraade sig ved sine Fodspor, da Sneveiret var ophørt, og tog saa Veien til Smelroren.

Ankommen did fandt hun alt i sin vante Orden; ingen havde set eller hørt noget til Russerne, og borte paa Vardøen kunde man, da det nu var lys Dag, se Folkene færdes som sædvanlig. En Baad blev sendt derover med Melding om det forefaldne, og Øens hele mandlige Befolkning væbnede sig saa godt de kunde og drog afsted for at opsøge Røverpakket. Man anede, at den kjække Gut ved at ofre sit eget Liv havde ført sine Fiender i Døden, og dette fik man Bekræftelse paa, da man naaede Domen, et steilt Fjeld ca. 1/4 Mil søndenfor Vardø; dette havde hele Troppen rendt

udfor i den mørke Nat. Nede ved dets Fod laa 45 Russere, dels døde, dels døende, og underst det knuste Lig af deres Fører. Efter paa en grusom Maade at have stillet sin Hævntørst paa de Ulykkelige, som endnu levede, drog de forbi Kiberg og indefter Fjorden for at opsøge Russernes Skib, som de antog maatte være i Nærheden. Dette opdagedes ogsaa ved Langbonæs, hvis Beboeres Skjæbne man gjættede sig til af de rygende Brandtomter. Da det blev mørkt, listede man sig hen til Skuden, overrumplede den svage Besætning, som ingen Skaansel havde at vente, og bemægtigede sig det røvede Bytte. Helene og hendes Søster fik sin rigelige Andel af dette. Hun blev senere gift med en Embedsmand deroppe og Stammoder for en anset Slægt.

II. Overfaldet i Omgang.

Fiskeværet Omgang var i ældre Tider særdeles tæt bebygget, saa det næsten saa ud som en liden By, og havde en egen Kirke. Den fiskerige Tanenfjord, hvor Fisket omtrent var aarvist, havde lokket Folk til at nedsætte sig paa Stedet, uagtet det havde en usikker Havn, som især under østlige Vinde var besværlig at søge. Naar det kneb for Fiskerne ude paa Sjøen, pleiede de efter den Tids Skik gjerne at love en Gave til Kirken, hvis de kom velbeholdne iland. Følgen heraf var,

at Omgangs Kirke med Tiden blev anset for en af de rigeste nordenfor Trondenæs, — noget dens uanselige Ydre ikke bar tilskue. Men indenfor dens Døre saaes det, at den eiede betydelige Skatte. Prægtige Lysekroner og Stager af Sølv var anbragte paa alle de Steder, det lod sig gjøre, og den jernbeslaaede Kiste i Sakristiet indeholdt Penge og Værdisager til en anselig Sum. Rygtet om Kirkens Rigdom havde ogsaa naaet hinsides den norske Grændse og vakt Russernes Rovlyst.

En Søndag Aften midt paa Sommeren ankrede et russisk Fartøi op paa Havnen. Der saaes kun fire Mand ombord, og Føreren foregav, at han var fordreven af Storm. Om Natten begav alle voxne Mandfolk i Været sig paa Sjøen og drog paa Grund af det gode Veir temmelig langt tilhavs. Mandag Aften vendte de første Fiskere tilbage og saa da Russefartøiet midt paa Tanen blive bugseret østefter i Vindstillen. At der saaes en hel Del Folk ifærd med Bugseringsarbeidet, gav ingen større Agt paa. Men da Fiskerne naaede Land, mødte dem der et Syn, som de ikke havde ventet. Hvert eneste Menneske iland var dræbt eller lemlæstet, Kirken var plyndret og ligesaa Husene for alt værdifuldt, som med Lethed lod sig transportere. I en Hast bemandedes nogle Baade, og man satte efter Russerne, men disse viste sig at være saa mandstærke, at Nordmændene ikke vovede at binde an med dem. Paa en af de senere iland-

komne Baade var der en Sørlænding, som ifølge Rygtet skulde være af fornem Byrd og som af en eller anden Aarsag havde slaaet sig ned deroppe. Han eiede en Luntebøsse, som han havde havt med sig paa Sjøen den Dag og af den Grund havde faaet beholde. I en Fart fik han nogle Mand med sig, satte efter Russerne og begyndte at fyre paa dem. Disse, som ikke havde Skydevaaben, var uagtet sin Talrighed aldeles værgeløse ligeoverfor Skytten, og de havde vistnok kommet til at bukke under tilsidst. Men saa blæste der op en frisk Vestenvind, og dette frelste Røverne, dog ikke før de havde tabt 11 Mand.

III. Tuvnæsbrødrene.

I hine Næverettens Tider boede der en anselig Fiskerkoloni i Tuvnæs strax vestenfor Nordkap. Blandt dens Indvaanere var to Brødre, som var videnom bekjendte for sine overordentlige Kræfter og som gik under Fællesnavnet Tuvnæsbrødrene. De var begge ugifte og fulgtes bestandig ad baade paa Sjø og Land. Fiskeriet drev de to sammen og vilde ikke have andre med sig i Baaden, da ingen var Kar nok til at kunne hamle op med dem hverken i Kræfter eller Udholdenhed.

En Dag, de kom hjem efter nogle Dages Fravær, saa de, at Fiskerleiet netop var bleven over-

faldt af russiske Røvere. Den hjemmeværende Befolkning var itide bleven opmærksom paa Faren og havde taget sin Tilflugt til et af de største og stærkeste Huse og forskanset sig der, saa godt det lod sig gjøre. Efter flere forgjæves Forsøg paa at trænge ind i Huset besluttede Russerne at sætte Ild paa det og var netop ifærd dermed, da Brødrene landede. I største Hast forlod de Baaden, greb hver sin Storbaadsmast og ilede de Beleirede til Undsætning. Med disse frygtelige Vaaben anfaldt de to Kjæmper den over halvhundrede Mand stærke Røverskare og formelig meiede dem ned. Russerne fandt snart, at her var al Modstand forgjæves, og søgte sin Frelse i Flugten, efterladende 22 Faldne. Brødrene tænkte at sætte efter dem ud til Skibet, men nede i Fjæren rammedes den ene af dem af en Sten midt i Panden, saa at han en Tid blev liggende i Svime; derved vandt Fienden et Forsprang, som stansede al Forfølgelse.

Russerne havde imidlertid dræbt fem Personer af Fiskerleiets Beboere, deriblandt en Søsterdatter af Brødrene. Disse svor derfor Russerne et evigt Fiendskab og holdt sit Løfte paa en Maade, som passer til hine Tiders barbariske Tænkesæt. Hvor de øinede et Russefartøi, satte de efter det, og ve dets Besætning, dersom de naaede det. Om Skaansel var der aldrig Tale; de, som ikke dræbtes under Kampen, blev paa den frygteligste

Maade mishandlede, og en eller to blev gjerne ladte ilive og tilligemed den plyndrede Skude givne til Pris for Vind og Veir, efterat Skuden var bleven berøvet Rig og Ror. Rygtet om disse Voldsomheder naaede omsider de Dræbtes og Mishandledes Landsmænd og vakte disses Hævnlyst. Flere Expeditioner udrustedes til Tuvnæs for at tugte Brødrene, men i længere Tid forgjæves; Russerne havde ikke Ildvaaben, og i Haandgemænget med de to Berserker kom de bestandig tilkort. I sine Harnisker af tykt, haardt Læder, som Brødrene havde forsynet sig med, var de usaarlige for Pileskud og Stenkast, og med sine flere Alen lange Køller kunde de udrette de mest ødelæggende Nederlag blandt den tætte Fiendeflok. Disse hyppige Feider skræmte efterhaanden Stedets øvrige Beboere væk, saa at Brødrene tilsidst boede der alene.

Sidste Gang, man saa dem ilive, var en Dag udpaa Høsten, da de gjæstede nærmeste Faktori for at afsætte nogle Varer, de havde bemægtiget sig fra et plyndret Russefartøi. Blandt disse Varer fandtes et ikke ubetydeligt Kvantum stærke Sager, hvoraf de beholdt en god Del selv, og da de forlod Faktoriet, var de adskillig berusede. Efter Aftale med Bestyreren skulde denne selv lade hente endel Tørfisk, de havde hjemme. Da hans Folk kom til Stedet, var det udplyndret, og begge Brødres Lig fandtes saa gyseligt mishand-

lede, at de næsten ikke var til at kjende igjen. Formodentlig var de blevne overfaldne, medens de sov Rusen ud og havde bukket under; men det viste sig paa den optraakkede, blodige Sne, at nok mere end en af Stimændene havde fulgt dem i Døden.

Mange Aar derefter havde en Russer, som laa paa Fiske i Makur, i al Fortrolighed aabenbaret en Nordmand, med hvem han stod paa en venskabelig Fod, at hans Fader havde ladet sit Liv under det sidste Overfald paa Tuvnæsbrødrene. Russerne havde i Mørket omringet Huset, og da en af Brødrene om Natten temmelig letklædt gjorde sig et Erinde ud, blev han anfaldt af hele Flokken og overmandet efter en kort Kamp, da han var vaabenløs. Larmen vakte Broderen, som snart skjønnede, hvad der var paafærde. Han ilede ud i Svalgangen, brød ud Bagvæggen, som bestod af Bordklædning, greb et Ese (et langt, armtykt Granspir, som benyttes til Hjeldmateriale) og angreb Fiendeflokken dermed. Men da han var alene, derhos vel ogsaa ør i Hovedet, lykkedes det nogle at komme bag paa ham og fælde ham, dog ikke før 18 af hans Fiender havde maattet bide i Græsset.

IV. Røvertoget til Senjen og Kvalø m. fl. St.

Paa Ydersiden af Senjen og Kvalø i Tromsø Amt findes en Række Fiskevær, som før i Tiden var stærkt besøgte. Ingen kunde dog maale sig med Mefjord paa Senjen, hvor Skreifisket i Gydetiden, d. v. s., i Maanederne Januar, Februar, og Marts, var lige saa aarvist som i Lofoten. Og det viser sig endnu den Dag idag, at den Tids Mennesker har forstaaet at skatte Vigtigheden af dette Fiskevær. I selve Mefjordværet er der med utrolig Anstrengelse opryddet en hel Del »Støer« eller Landingssteder, og naar man betænker, hvilke ufuldkomne Hjælpemidler, de da levende Slægter havde til sin Raadighed, maa man forbauses over deres Udholdenhed, paa samme Tid som disse Arbeider beviser, at der maa have været tvingende Grunde, som gjorde, at »Gammelnæserne« indlod sig paa slige Herkulesgjerninger. Men ogsaa nordenfor Mefjord var der flere ansete Fiskevær, som Øifjord, Baltefjord (eller Baltsfjord), Hekkingen, Hillesø, Rusholmen, Fællesholmen, Lyngø, Sandvær osv.

Velstanden i disse Fiskevær var derfor almindelig, og skal ifølge Sagnet være bleven bekjendt blandt Russerne paa den Maade, at et russisk Fartøi, som var blevet fordrevet af Uveir, bragtes ind til Mefjord. Af Besætningen var kun en voxen Mand og to Gutter ilive. De blev forpleiede paa

det bedste, og da de kom til Kræfter igjen, lod man dem gaa omkring, hvor de vilde, og derved saa de Rigdomme, hvis Størrelse de ikke før havde tænkt sig Muligheden af. Næste Vaar sendtes de Forliste fra Vær til Vær østefter, naar Leilighed gaves, og overalt saa de en Velstand, som var ukjendt i deres fattige Hjem. Om Høsten naaede de Østfinmarken og fik der Skibsleilighed hjem med sine Landsmænd.

Fortællingen om de store Rigdomme vakte de havesyge Russeres Begjærlighed, og om Vaaren stak to Skibe fra den murmanske Kyst i Sjøen for at gjæste de velstaaende Nordmænd. Først ved Nordfuglø nordligst i Tromsø Amt styrede de ind under Kysten og begyndte at hærje langs denne, som sædvanlig med Mord og Brand. Rygtet ilede imidlertid forud for dem, og man søgte overalt at flygte, før de ubudne Gjæster kom, tagende med sig sine kostbareste Eiendele. Da Røverne naaede Rusholmen, grundstødte det ene Skib paa et Skjær. Besætningen paa det andet var imidlertid hjerteløs nok til at forlade sine Kammerater og styre tilhavs; ved at bjerge det stødte Skibs Mandskab vilde den anden Skude blive for overfyldt og kunde da ikke bære saa meget Rov, som man ventede at faa; saaledes maa vel Pakket have ræsonneret. Da Skibet blev Vrag, ilede Fiskerne til, fangede Besætningen og satte den ud paa en øde Holme,

hvor den efterhaanden bukkede under for Hungersdøden. Fra Vraget reddedes kun ubetydeligt, fordi dets Indhold fordetmeste var opslugt af Havet, da det entredes.

Det tiloversblevne Skib styrede nu lige til Mefjord, der af Kjendtmændene — de tre ovenfor omtalte Russere, — nok var skildret som den egentlige Guldgrube. Det ankrede en Aften op udenfor Været, og da en Baad fra Landet nærmede sig, kastede Russerne sig over Mandskabet og myrdede det i de i Land værende Beboeres Paasyn. Dette Varsko var tydeligt nok, og en almindelig Flugt begyndte. Nogle af Befolkningen tog Veien til de saakaldte Kirkegaardshuler (Kjærgaardshøllene) og skjulte sig der; andre flygtede tilfjelds, og en Familie til Knudsvigen, hvor den gjemte sig under den saakaldte Russeheller. Denne sidste lykkedes det at opspore, da Konen havde taget med sig en liden Hund, som røbede Skjulestedet, og alle blev grusomt myrdede.

Efter at have røvet alt af Værdi, som var at finde, og sat Ild paa Husene, styrede Russerne til den nordenfor liggende Øfjord, hvor de fortsatte sit Hærværk. Men paa den anden Side af Fjorden, i Skjul af den lille Husø, laa et armeret hollandsk Skib[1]), og da Russerne stevnede over Fjorden, seilede Hollænderen dem imøde og aab-

[1]) Sandsynligvis et hanseatisk Handelsskib.

nede sin Ild paa dem. Russerne, som ikke kunde besvare Ilden af Mangel paa Skyts, søgte at naa Land, men mistede forinden sine Master, hvorfor hele Besætningen sprang overbord. Nogle naaede Land ved Svømning, men de fleste druknede. Hollænderen bemægtigede sig Skibet og gjorde et saa rigt Bytte, at han strax begav sig paa Hjemveien, da han havde losset det russiske Fartøi.

De Russere, som det var lykkedes at svømme iland, kom en Aften i en tæt Taage til en længere inde i Fjorden bosat Fin, hvem de tvang til at lodse sig over Fjeldet. Han førte Flokken udfor det steile Rennefjeld, hvor den agede lige i Havet, men skal selv have reddet Livet. Morgenen efter fandtes i en Vig tæt ved 15 Skindvanter, som alle passede til venstre Haand. Enkelte slap dog derfra med Livet. Men da de ikke turde vove sig frem til Folk, slog de sig ned paa forskjellige Steder og levede af Røveri. Dette varede imidlertid ikke længe; man opdagede deres Smuthuller og gjorde formelig Jagt paa dem, hvorved de efterhaanden blev udryddede.

En Sælhundjagt ved Nordkap.

I Tuvfjorden, strax vestenfor Nordkap, er der flere prægtige Tilholdssteder for Sælhunden eller Kobben, som den kaldes der nord. Det er især ved Fjordens østlige Side, den holder til, og da fornemmelig i de med store Stene opfyldte Bugter, som kaldes Kjæftene. Disse Stene, som ligger ude i Sjøen og i Regelen er skjult ved Høivande, rager ved Lavvande flere Fod iveiret og frembyder yndede Hvilesteder for Sælhunden. Her kan den, efter at have forsynet sig tilstrækkeligt i det fiskerige Hav udenfor, faa sig mangen god Lur i Solskinnet. Den Sælhundart, som her holder til, er fornemmelig Stenkobben; dog forekommer der af og til en Ært, en Grønlandssæl, en Klapmyds osv.

En Sommer, vi laa paa Fiske i Skarsvaag, blev jeg og en gammel Skytter, som hedte Henrik, enige om at foretage en Tur til Kjæftene for at skaffe lidt Kjød og Spæk til Husholdningen. Uagtet Veiret var godt, havde der i flere Dage hersket en saa tæt og vedholdende Taage, at det ikke var

muligt at udrette noget paa Sjøen, da man ikke kom mange Favne fra Land, før det var som sunket ned og man ikke vidste, hvor man befandt sig. Vi raadførte os med Stedets Handelsmand, om hvilken Kurs vi skulde holde, da vi havde en Times Marsch over en Fjeldryg og følgelig maatte bruge Kompasset for at finde frem i Taagen. Henrik paastod, at dette var unødvendigt, da han kjendte Veien til »Storkjæften« saa godt som til sin Lomme, saa det var umuligt at gaa feil. Naar vi naaede did, kunde vi gaa langs Stranden til »Smaakjæftene«. Jeg vilde dog have Kompasset med, og vi drog afsted med det som Veiviser, uagtet Henrik spottede over, at »vi som en anden Spaakjærring skulde være nødt til at stirre ned i en Kaffekop for at finde Vei«. Det gik godt paa Bortturen med Undtagelse af, at vi et Par Gange var oppe at trættes om Retningen; jeg stolede mest paa Kompasset, han paa sit Kjendskab til Terrænet. Det viste sig dog tilslut, at Kompasset havde Ret.

Henrik var en snurrig Person at se til; langskanket og mager som et Kikkertstativ, kunde han, trods han var over de sexti, sætte afsted, saa at jeg, som neppe havde naaet en Trediedel af hans Alder, havde min haarde Nød med at følge ham. I Regelen ludede han stærkt, naar han gik, men saa kunde han med et Ryk rette sig op og sagtnede da sin Fart nogle Øieblikke for saa atter

at synke forover og sætte fuld Kraft paa. Hans Rifle var af grov Kaliber. »Femten Kugler af Marken, naar det er godt Bly«, pleiede han at sige. Og mærkelig nok, denne Rifle brugte han baade paa Bjørnejagt, Sælhundjagt og — Rypejagt. Dette fortalte han mig, medens vi en Stund sad og pustede lidt. »Men saa faar du vel ikke andet af Rypen end nogle Fjær«, indvendte jeg. »Langtfra«, forsikrede han. »Jeg slaar bare Knappen (Hovedet) af hende, og da er hun saa hel og pen i Kroppen, at den fineste Jomfru gjerne kunde spise hende. Jeg var engang Veiviser for en Engelskmand eller Franskmand, som skulde gaa efter Rype; han havde en Bøsse med to Piber i, og i disse to Piberne fyldte han en halv Næve Hagl, ikke større en Havregryn. Flink til at skyde var han, det er Synd at sige andet; men Herregud, naar en er saa dum at spilde en halv hundrede Hagl paa en stakkars Rype, saa maa vel sagtens et eller to træffe. Jeg studerte saa smaat paa, medens jeg saa paa denne Bergenseren, eller hvad han nu var (Henrik var ikke stiv i Geografien), om ikke jeg ogsaa skulde faa mig et saadant Sold. Da vi havde gaaet en Stund, saa sa' denne Svensken, at jeg skulde finde lidt Ved, vi skulde stege os en Rype tilmands. Ja, jeg gjorde det, fik op en Ild, flaaede to Ryper og rensede dem. Saa tog denne Tyskeren, eller hvad han nu var . . . . »Mon det ikke var en Russer?« spurgte jeg. »Nei, en

Rus var det ikke«, forsikrede Henrik, »for han havde en ordentlig Frakke paa. — Han pakkede saa meget Smør i disse Rypeskrotterne, at en fattig Mand kunde havt nok af det i otte Dage. De var snart stegte, og de smagte godt; men da jeg havde tygget en Stund, bed jeg i noget, som halvt ødelagde en af Tænderne mine. Jeg saa efter, hvad det var, og jo: et af denne Tyrkens fordømte Hagl. Jeg kastede Rypen til H . . . og sa', at hvis han vilde æde Bly, saa kunde han gjerne for mig; jeg var ikke saa sulten«.

Henriks Rifle havde Flintelaas; det var det bedste, man kunde faa, forsikrede han. »Jeg har skudt nogle Gange med disse Knaldlaasene, men jeg liker dem ikke«, pleiede han at sige. »Skuddet følger saa strax efterpaa, naar Hanen falder ned, at man ikke faar Tid til at se efter, om man har taget rigtig Sigte, før man trak af.«

Efterat vi havde hvilet os en Smule, bar det atter afsted, og efter et Kvarters Gang stod vi ved Nedgangen til Storkjæften. »Her er Veiviseren i Skaret«, sagde Henrik, og pegte paa en stor Sten. »Havde aldrig troet, at den Kaffekoppen Din kunde være saa stø. Men gaa nu saa stille som en Mus. Vel er Skodden saa tyk, at der intet er at se udenfor Skudhold, men Kobben hører bedre end en Lensmand; bare en liden Sten ramler under Foden paa Dig, eller Du træder paa en tør Kvannerod, hører han det strax

og plumper i Sjøen.« Vi kom kke uden Besvær nedover den bratte Li, da vi skulde gaa saa lydløst som muligt, og naaede Stranden paa et Sted, hvor Henrik sagde, at vi kunde vove os frem uden Frygt. Derpaa krøb vi bag nogle Klippeblokke til et Sted i Bugten, hvor de Stene laa, som Sælen pleiede at hvile paa. Men uheldigvis luftede det lidt fra Land, og de Sæler, som havde taget Plads paa de nærmeste Stene, havde allerede mærket Lugten af os. Vi kom netop tidsnok til at se dem jumpe i Havet en efter en. Kun paa den yderste Sten, som laa noget paaskraa fra os, laa der et digert Bæst af en Sæl.

»Jeg gjir ham en Tryk af Gamla mi«, mente Henrik. »Er jeg heldig nok til at dauskyde ham, saa triller han af Stenen og synker paa Flekken, og saa kan vi faa ham op med en Pig i en Seitrøe (lang Fiskestang), for der er ikke dybere.« Som sagt, saa gjort; Henrik brænder paa, og Sælens Hoved synker i samme Øieblik ned i Vandet, idet den bliver liggende uden at røre sig. Nu blev der Jubel. »Lommepufferten« maatte frem og Gravølet drikkes, medens vi ventede paa, at der skulde være saa meget Liv tilbage i Sælen, at den kom til at trille af Stenen, saa vi fik se, hvor den sank. Jo, ganske rigtig: der rører den sig, vælter paa Siden i Sjøen og — sætter saa bent tilhavs, indtil vi efter nogle Minutters Forløb har den Fornøielse at se den synke paa over 30 Favne Vand

Henrik bandede meget mere end høist nødvendigt, og jeg kunde i Begyndelsen ikke lade være at akkompagnere ham.

Slukørede og tause fortsatte vi vor Vandring til den nærmeste af Smaakjæftene, klatrende gjennem Urer og over Bergknauser. Taagen syntes at blive tættere og tættere, og vi maatte bruge den yderste Forsigtighed for ikke at skræmme Dyrene, ifald der skulde være nogen. Henrik ytrede engang under vor Vandring: »Der findes ikke noget saa tungt, som at gaa fornemt.« Endelig var vi da fremme. Paa de nærmeste Stene fandtes ingen Sæl, men Henrik troede at opdage, at der længere oppe i Bugten viste sig noget, der saa ud som en oppeliggende Sæl. Vi krøb nærmere, og ved at stikke Næsen frem om en Klippeblok, saa vi til vor Fryd, at der laa en Sæl paa en Sten inde i Bugten saa nær Landet, at vi haabede at kunne naa den fra Land. »Nu faar Du skyde«, sagde min Kammerat. »Efter det Uheld, jeg har havt, træffer jeg nok ikke mere med Bøssen min idag.« Han var ikke saa lidet overtroisk, Henrik. Jeg lagde til Øiet, Skuddet faldt, og Sælen blev liggende. Vi skyndte os af alle Kræfter for at naa vort Veide, før det gik som med det forrige. Holdende hverandre i Hænderne, vadede vi ud i Vandet, men det var saa braadybt, at naar det gik den ene til Hagen, stod den anden bare i til midt paa Livet. Og

dog var der ikke længere mellem os og Sælen, end at vi kunde kare bort paa den med Bøssepiben, naar vi vovede os saa langt ud som muligt. Her var gode Raad dyre; ikke en Pinde andet end Bøsserne at hjælpe sig med, ikke en Stump Toug, og ingen af os kunde svømme. Da fandt Henrik paa Raad; han trak mig til sig, vi vadede iland, og efterat han havde løst af sig sine Strømpebaand, knyttede han dem sammen, bandt den ene Ende om sin Bøssepibe, den anden surrede han fast i Nakken paa mig, og derpaa lagde vi ud i Vandet igjen. Da det naaede mig til Hagen, reiste han sin Bøsse iveiret saa meget, at han holdt mit Hoved over Vandet. Med et Par Tag med Hænderne naaede jeg Stenen, hvor Sælen laa, og halede den af, medens Henrik stod som en Stangfisker, der har faaet en rigtig durabel Ørret paa Krogen. Efter endel Plunder kom jeg saa langt, at jeg fik Fodfæste, og nu var Sælen vor. Det var en rigtig fed en, ikke større end at vi magtede at bære den, hængende mellem os paa Bøssepiberne. Da vi havde vredet det meste Sjøvand af vore Klæder og taget os endnu en Dotsup, tiltraadte vi Hjemveien med vor Fangst, fremdeles benyttende »Kaffekoppen«, til hvilken Henrik nu syntes at have fattet en mærkelig Tillid.

Efter en møisommelig Marsch opefter den bratte Li med vor tunge Byrde, stansede vi for at

hvile og faa noget at styrke os paa. Her fik vi et lidet Efterspil til vor Jagtudflugt. Medens vi sad, hørte vi en Rypestegg skogre i Nærheden. Henrik greb sin Flintelaasbøsse, og da jeg sagde, at han heller burde tage min, som var meget finere i Løbet, svarede han nei; for det første havde den Knaldlaas, og for det andet havde han Lyst at se, om den »forbandede Kobben for bestandig havde forgjort Bøssen hans.« Han forsvandt i Taagen, og et Par Minutter efter hører jeg Smeldet af hans Rifle. Lidt efter viste han sig, bærende i Haanden en Rype, hvis Hoved var skaaret af som med en Kniv. Da jeg beundrede hans Skudsikkerhed, svarede han: »Det er den bedste Maaden at gjøre det af med Rypen paa; da slipper man det stygge Syn at se den flyve lange Stykker med Tarmene hængende efter sig. — Jeg lurte engang«, vedblev han med stille Latter, »en udenlandsk Kaptein med et Tylt Ryper. Hvor han var fra, ved jeg ikke, men der stod Hamburg R. . . . paa'n, ja paa Skuden hans naturligvis«, rettede han bagefter. »En slig Svinebrye af en Skude skulde Du vel aldrig ha' set. Ja, jeg kom til Byen med Ryperne og gik og bar dem i Gaden, og saa møder jeg Kapteinen. »Vat kost de Rip«? spørger han, for saa meget udenlandsk forstaar jeg da. Fire Skilling Rypen, svarer jeg. »Snar-rip?« spørger han igjen. Jeg svarede ja, det var Snareryper altsammen. Han tog i Rype-

hanken, men da han saa, at alle Hoderne var borte, brølte han: »Lugn! Ikk Snar-rip.« Jeg forklarede ham, at her Nord var Rypen saa stærk, at naar den kom i Snaren, saa sled den Hodet af sig, før den gik klar. Han saa paa mig og snakkede i et andet Sprog, om noget, som han kaldte Tifel eller Tyfel. Og saa kjøbte han dem.«

Foran Ovnsdøren.

Det vakte en ublandet Glæde hos os Børn, naar vi hørte, at gamle Fattiganders var ventende tilgaards. Anders var Lægdslem i Bygden, og uagtet han ikke var videre likt af de Voxne paa Grund af sin Gnavenhed, var han almindelig afholdt af Børnene; ingen kunde hamle op med ham i at fortælle Historier om Underjordiske, Utborer, Staller, Julesvende og lignende mystiske Væsener, hvis Tilværelse han fuldt og fast troede paa. Naar han i Skumringen havde indtaget sin Yndlingsplads foran Ovnsdøren og hans troende Tilhørerflok havde leiret sig rundt om ham, kunde han i timevis sidde og fortælle de mest forunderlige Historier, og det var os Børn en stadig Kilde til Ærgrelse, naar en af de Voxne drog hans Sandfærdighed i Tvivl og derved bragte ham til Taushed.

Men Anders fortalte ikke gratis; han maatte betales, og det endog forskudsvis. Honoraret var imidlertid ikke høit; det bestod kun i et Stykke

Tobak. Det var os Børn derfor meget om at gjøre at faa samlet det nødvendige Forraad heraf, saa det kunde strække til saa længe som muligt, og det maa desværre siges, at vi ikke altid gik rigtig ærligt tilværks ved vore Forsøg paa at forøge vor »Driftskapital«. Hvis der ligger nogen Undskyldning i det gamle Ordsprog: »Leilighed gjør Tyve«, saa kan det vel anføres som en saadan, at Bedstefars Tobakspung forvaredes paa et Sted, hvor alle kunde naa den.

»Hvordan bar Du Dig ad, da Du døbte Utboren i Storhaugen, Anders?« var en af de mest benyttede Spørgsmaal til at faa ham paa Glid, naar man vilde have ham til at fortælle. Dette betragtede han selv som en Heltegjerning, og var derfor kry af at blive mindet om den.

»Hvordan jeg bar mig ad? Jeg bar mig rigtig ad, saaledes som man skal bære sig ad i slige Tilfælde. Men det skjønner nu ikke Dere, Fantunger. — Det var et godt Stykke Tobak, Du havde der. — Nu ja, Utboren, ser Dere, er et lidet Barn, som et Svinebæst af en Førkje har tynt. Hun har faaet en Unge, og den har hun taget Livet af og gravet ned borte i Udmarken. Barnet, som ikke har faaet Kirkens Vand paa sig, kan ikke dø ordentligt, men skriger om Nætterne, naar nogen gaar forbi, for at blive døbt, aa ja ogsaa for at hævne sig paa den stygge Mor sin. Hun tør aldrig om Natten gaa forbi det Sted,

hvor hun har gjort Ugjerningen sin, for det ved hun vil koste hende Livet. En anden kan uden Fare gaa der, og har han Mod til at døbe Utboren, saa holder Troldet op med at skræmme Folk og faar Ro i Graven.

Men det var om Utboren i Storhaugen, jeg skulde fortælle. Jeg var ung og frisk den Gang, ikke den Stakkaren jeg er nu, og gik sent om Tollesmeskvælden [1]) fra . . . . hjem til . . . ., hvor jeg tjente. Saa nær ud i Julen ved I jo, at der falder lidt Traktering af, naar man ser indom til Naboerne, og jeg havde faaet lidt, ja ikke saa lidet heller, for jeg var godt kjendt med Gutterne paa Gaarden, og saa var jeg paa en Maade forlovet med Søsteren deres, som døde paa Tugthuset. Desuden havde jeg nu lidt i Lommen ogsaa. Nu ja, da jeg skulde gaa, bad Erika mig ind paa Stabburet og gav mig at smage paa Lefserne sine. »Du maa ikke gaa i Nærheden af Storhaugen ikvæld», sagde hun, »der skal være kommen en Utbor der, har jeg hørt«. »Ved det nok«, svarte jeg, »men jeg gaar nu der ligevel, jeg. Havde han Kristian, Tosken, som hørte den sidst, havt saapas Vet, at han havde døbt den, saa havde den nu havt Fred. Jeg skal prøve det ikvæld, for nu har jeg Mod til det«. »Gjør ikke det«, tudede Erika, »Du ved ikke, hvad der kan hænde«.

[1]) Torlaksmesse, 23de December.

»Er det Din da, kanske»? spurgte jeg, og Dere skulde have set, hvor rød hun blev, og hvor hun bar sig. Da skjønte jeg, hvordan det hang ihop, og slængte de Strømpebaandene, hun netop havde foræret mig, lige i Synet paa hende. Saa gik jeg.

Det var uforskammet mørkt den Kvelden, og saa sneede det ikke saa lidet. Jeg var netop kommen til Lien paa den øvre Siden af Storhaugen, da jeg fik høre et Hyl saa fælt, at jeg rent begyndte at skjælve. Men jeg tog mig en ordentlig en af det jeg havde i Lommen, og saa raabte jeg lige mod Fjeldet, der det kom fra: »Er Du i Slægt med Erika?« »Ka?« spurgte det igjen. »Er du Ungen til Erika, sig nei eller ja,« skreg jeg, og det svarte noksaa tydeligt »Ja«. Nu vidste jeg nok. Jeg trak Tommelfingeren ind paa Vanterne mine, for det skal man bestandig gjøre, naar man har med sligt at bestille. Disse Ungerne har nemlig ikke Tommelfinger, og dersom man ikke gjemmer Vottetomlerne, kan man let komme til at miste Fingrene, som er i dem. Og saa raabte jeg: »Hvis Du er født af et Menneske, saa døber jeg Dig paa Von[1]) enten Guri eller Jon«. »Jon«, svarte det fra Berget, og saa vidste jeg, at det var et Guttebarn. Jeg blev aldeles storsint paa Erika, og anden Juledag gik jeg til hende og fortalte Far'en og Brødrene hendes,

[1]) Formodning, Gjætning.

hvad hun havde gjort. Hun maatte bli med og grave op Barnet, som da var halvraaddent. Og saa kom hun paa Tugthuset. Jeg syntes saa Synd i hende, da hun bød mig Farvel, at jeg næsten angrede paa, jeg var Skyld i den Straffen hun fik. Da lovte jeg, at jeg aldrig skulde gifte mig, og jeg skal ikke gjøre det, om jeg saa blir truet paa Livet. Men det er mærkeligt med det, at næsten hver Nat drømmer jeg om Erika. Og havde jeg ikke Aaret efter været saa uheldig at bli vanfør, saa skulde den Kjeltringen, som forførte hende, have faaet smage Næven min. Men han fik nu ogsaa en Hundedød. Det var ham, som kreperte af Skjørbug paa Spitsbergen».

»Men Stallen, Du engang fortalte os om, hvad er det for en Fyr?«

»Aa jeg aarker ikke at fortælle mere nu. Naa, det var en ordentlig Skraa! Jo, Stallen, skal jeg sige Dere, ser ud som en liden mager Mand; han naar ikke voxne Folk længere end til Buxelinningen. Bestandig har han en rød Tophue paa Hovedet, akkurat ligesom Julesvendene, og røde Lapper paa Knæerne. Men han er en stor Skarv at træffe, for altid vil han tage Ryggetag, og stærk er han. Dyre Død, hvor stærk han er. Og saa bruger han at sige til den, som han faar narret til at tage Tag med sig: »Den, som under ligger, ikke paa Liv at tænke». Jeg har ikke kjendt mere end to, som aarkede

at lægge Stallen i Bakken, Morbror min Ole Eliasen var endda den ene. Men han var nu ogsaa saa stærk, at han var for stor til Menneske og for liden til Trold. Det var en Kveld, netop nys før Jul, at han gik hjem fra Nabogaarden, og saa mødte han Stallen. Morbror var i lidt godt Lune, for han havde faaet Traktering, og saa sagde han: »Skal vi prøve et Ryggetag?« Ja, Stallen var strax færdig, og det bar til. Men Morbror sagde bestandig, at et sligt Ryggetag vilde han ikke tage flere Gange. Stallen lagde Armene sine omkring ham som et Tøndebaand og holdt paa at klemme Pusten ud af ham. Morbror var nu saa stærk, som et Menneske kan bli, men ligevel tog det saa paa ham, at han begyndte at bløde Næseblod. Tilsidst fik han Stallen under sig, og da blev Troldet borte med det samme; der laa bare en rød, halvbrændt Uldlap igjen paa Marken. Morbror angrede saa paa, at han ikke fik fat i Bæltet til Stallen, for den, som har det, blir saa stærk, at ingen kan lægge ham paa Ryggen«.

»Du talte om Julesvendene; hvem er det?«

»Aa, jeg aarker nu ikke at fortælle mere. Nei, har Du ogsaa en Skraa! Julesvendene er, skal jeg sige Dere, enslags Underjordiske og efter hvad jeg kan skjønne nogle af de snilleste af hele Smørjen. Og det, at de har Lov til at holde sig

lystige i Julen, er jo et Bevis for, at de maa være skikkelige; for andre Trold, det vil sige rigtige Trold som Hulder, Nøk og Draug, faar ingen Julemorro, saavidt jeg har hørt. Julesvendene holder sig helst i Vedskjulet de nærmeste Dagene før Jul, især Juleaften; da liker de godt at faa en Lefsebid og en Dram. Jeg har bare engang set dem rigtig livagtig, og det var Aaret før jeg reiste hjemmefra. Juleaften i Mørkningen stod jeg ude i Skjulet og hug Juleved. Far var om Morgenen kommen hjem fra Handelsmanden og havde faaet ganske bra Traktering, saa han ikke kunde hjælpe mig, men saa gav han mig en Flaske af bedste Sort Kornbrændevin, for at jeg skulde greie Juleveden alene. Desuden trakterede han mig med et Par rigtig fornuftige Drammer, og hos Mor fik jeg ogsaa lidt under Vesten, for hun havde kjøbt en Kande Mjød. Og saa havde vi jo Øl hjemme i Huset. Ja, jeg stod nu derude i Vedskjulet og sagede og hug, saa det føg efter. Vækjerne (Jenterne) gløttede ind til mig af og til, og saa maatte jeg jo traktere dem, og da det begyndte at blive mørkt og Maanen kom op, havde jeg, saa sandt jeg sidder her, ikke mere i Flasken. Men endda var en stor Del af Veden uhuggen, og jeg maatte skynde mig at blive færdig, skjønt det var kjedeligt at staa og slide en Juleaften og ikke have noget at leve af. Da fandt Søster min, hun Ingeborg, paa Raad; hun lurte ud en Flaske til

mig, medens Gamlingen sov, — aa ja, da havde jeg vel Morro! Vækjerne maatte i Fjøset, og nu drev jeg paa, saa det havde god Skik. Medens jeg staar der og arbeider, hører jeg, det smaapusler borte i Krogene. Godt, tænkte jeg, nu er Julesvendene ude og rører paa sig; Du faar traktere dem. Jeg slog i et Par store Drammer og slængte bort i Mørket, tog mig en selv og begyndte at hugge igjen. Men da tog der paa danse en hel Hob Smaafyre rundt om i Vedskjulet, helst i de mørkeste Krogene, og det var bare af og til, at en af dem kom et Øieblik rigtig frem i Maanelyset. Jeg blev saa forunderlig tung i Hodet, at jeg maatte sætte mig en Stund og puste lidt. Men da skulde Dere have set Julesvendene. Frem af hver eneste Krog kom de, nogle ikke større end en Tommelfinger, og begyndte at danse, som om de var gale, og saa trallede de en Slaat, som jeg endda huskede noget af Dagen efter. Da først kom jeg til mig selv igjen. Mor og de andre havde fundet mig liggende i Vedskjulet og baaret mig ind; de troede, jeg var paa en Pisk, men da jeg fortalte dem om Dansen, jeg havde set paa, skjønte de, hvad det var. Far var glad over, at jeg spanderte lidt paa Julesvendene, og det var jeg selv ogsaa, for det var saa morsomt at se paa dem«.

»Men de rigtige Underjordiske er jo sommetider meget leiere at træffe end Julesvendene?«

»Ja det er de. Men naar man ikke ærter dem eller gjør noget, som de blir furtne over, kommer en nok saa godt ud af det med dem ogsaa. Strax paa Nordsiden af Stuen til Far havde de Underjordiske en Gaard i alle de Aar jeg var hjemme, men aldrig kom vi i Krangel med dem. Og vi søgte jo ogsaa at holde os fri for dem saa meget som muligt. Det værste er, at de Underjordiske sommetider blir saa giftegalne, at det næsten ikke er at faa Fred for dem. Og saa er det dem lige meget, enten det er gifte eller ugifte Folk, de lægger sig efter, Troldpakket. Jeg var netop konfirmert og havde aldeles ikke tænkt paa Giftermaal og sligt, da jeg engang blev fristet af en underjordisk Førkje; det var vist Datter til Naboen vores. En Dag nys før Olsok[1]) kom jeg fra Skogen med en Næverbør paa Ryggen. Det var varmt Solskin, og Veiret var saa kvalmt, at Pusten næsten blev siddende fast i Halsen. Jeg lagde mig bag en Berghammer for at hvile lidt, og jeg tror jeg laa i en Slags Halvsøvn, da et Kvindfolk paa min Alder kaster sig ned i Græsset ved Siden af mig og begynder at stryge og klappe mig. Vakker var hun, men jeg skjønte, at det ikke var rigtig fat, for jeg kjendte hende slet ikke, og sommetider blev hun saa underlig i Ansigtet. Hun fortalte, at Far hendes var saa rig, og pegte bort i Lien, jeg netop var kommen

[1]) Sidst i Juli.

ned over. Jeg saa derbort og blev rent forbauset over den store Buskapen, jeg saa; hele Lien skjultes næsten af Kjør og Sauer. Saa bad hun mig komme og besøge sig, og det lovte jeg, dersom hun vilde lette lidt paa Skjørtene sine, saa jeg fik se under dem. Det vilde hun ikke, og saa skjønte jeg, at hun var ræd for jeg skulde se Korumpen hendes. Hun lokkede og snakkede og sang for mig og gjorde alt muligt, men jeg lod mig ikke narre. Sangen var heller ikke vakker; den lød næsten som naar man blæser i et tørt Græsstraa. Men saa begyndte hun at blive fælere og fælere i Ansigtet, saa jeg blev ganske ræd og tog til at læse Fadervor. Og da jeg kom til den sjette Bøn, blev hun borte med et Skrald. Jeg skvat op og blev var, at Tordenen holdt paa at ramle af alle Kræfter; den havde skræmt hende. Buskapen hendes var som blæst bort. Men saa meget formaaede hun dog, at hun sendte mig en Regnskur, som gjorde mig aldeles gjennemvaad, før jeg kom hjem. Siden har jeg hverken set eller hørt hende; hun skjønte, at det nyttede ikke.

Men den ældre Bror min gik det værre med et Par Aar efter, og det var vist det samme Troldet, som hængte sig efter ham. Han var gift og havde to Børn, men endda kunde Bæstet ikke lade ham gaa i Fred. En Dag først paa Sommeren, han havde redet Hesten bort i Udmarken, blev han træt og lagde sig for at hvile lidt, ligesom

jeg gjorde. Han havde ikke ligget længe, før der kommer et Kvindfolk, pen og fin, og vil traktere ham med Blaabær. »Har Du Blaabær saa tidlig paa Aaret«, spurgte han. Joda, hun var forsynet baade med Blaabær og Multebær, og han var dum nok til at smage. Det smagte slet ikke af Bærene, syntes han, men jo flere han spiste, jo vakrere syntes han, at Kvindfolket blev. Og da hun tog til at kysse ham og kjæle ham, blev han rent forgabt i hende og glemte baade Kjærringen og Ungerne, han havde hjemme. Til al Lykke kom Far samme Veien og fandt ham liggende og snorksove; hun var forsvunden. Far fik ham vaagen, men han var rent som fortullet og vilde ikke hjem; han vilde vente paa det vakre Kvindfolket. Far trak ham dog hjem med sig, og da jeg fik høre det, gik jeg did bort, hvor jeg vidste de Underjordiske holdt til. Jeg tog til at raabe, saa det kunde høres langt borte, at hvis det Bæstet ikke lod en gift Mand gaa i Fred, saa skulde jeg faa en Skytter did, som skulde skyde og dundre saaledes Nat og Dag, at baade hun og de øvrige skulde blive nødt til at pakke sig. Siden prøvede hun ikke paa at forlokke Bror min, men han var ikke rigtig hele Aaret. Og jeg har hende stygt mistænkt for, at det er hendes Skyld, at jeg er Krøbling. Det har hun gjort for at hævne sig«.

En Tindebestigning.

Den sydøstlige Side af min Hjembygd begrændses af et mægtigt Fjeldparti, som skiller den fra Nabobygden. Denne Grændsemur er kronet med en fortløbende Række af dels spidse og som det synes ubestigelige Tinder, dels afrundede Koller eller ogsaa med, hvad et vittigt Hoved engang kaldte »halvfærdige, bortskjæmte og vanføre Tinder«. Høiest af alle kneiser »Stortinden«, der har indtaget sin Plads midt i Rækken; den staar der som en Enevoldshersker og skuer ud over sine Undersaatter, og ved indtræffende Ruskveir gjør Stortinden det først bekjendt ved at indhylle sin øverste Top i et Skoddeomhæng. Ligesaa er dens Top ved opklarende Veir det sidste Sted, Skodden forlader. Derfor sagde man ogsaa om den, at den var den første til at sætte Hatten paa og den sidste til at tage den af. Og dette hører jo med til en af de faa Forrettigheder, som man endnu ikke har faldt paa at bestride Fyrsterne.

Det var forresten en af Bygdens Præster, som først udkaarede Stortinden til Suveræn. En Dag efter Gudstjenestens Slutning, da han og en Del af Almuen sad ude i det deilige Sommerveir og ventede paa Biskopen, som skulde have været tilstede, men var bleven forsinket af Modvind, sagde han, idet han lod sit Blik fare hen over den vel en Mil lange Fjeldkam. »Ser I Stortinden, Godtfolk! Det er Kongen over dem alle. Og det er en forstandig Konge, det kan man se derpaa, at han har forstaaet at sætte sine Folk paa den rette Plads. Som I ser, staar alle de øvrige større Tinder, med Undtagelse af to, længere borte fra selve Majestæten. De to nærmeste er hans Raader, de øvrige er Amtmænd, Bisper, Præster, Fogder osv., alt efter Størrelsen, for i Fjeldtindernes Kongerige bliver man bare udnævnt til det, man er stor nok til at være. Men nærmest ved Kongen ser I en hel Del smaa Tinder, som egentlig ikke bør kaldes Tinder. Det er Hoffet, saadanne Karle, som har lært at bukke pent«,

Man fandt denne Lignelse meget god, og engang kom en af dem, som havde hørt den, til at fortælle det hele for vor Foged. Han lo hjertelig godt af dette, og sagde: »Min Ven Præsten har altsaa ikke endnu glemt den Historie«. Og saa fortalte han følgende:

En kort Tid efterat vor Præst var bleven Kandidat, var der ved det kongelige Hof bleven

en noksaa godt aflønnet Post ledig. Fattig, som han dengang var, gjorde han alt for at faa den, og det lykkedes ham at erholde flere indflydelsesrige Mænds Anbefalinger. En Dag faar han fra en af sine Velyndere Anmodning om at møde frem paa Slottet; Kongen havde bestemt sig for at ansætte ham i den ledige Funktion, men vilde dog først se og tale med ham. Den stakkars Kandidat fiffede sig op paa bedste Maade, men en Ting kunde han ikke opdrive, og det var det behørige Mod til at træde frem for Majestæten paa en fri og ugenert Maade. Dette Mod søgte han at erhverve sig ved kunstige Midler. Men da han til dagligdags langtfra var vant til at gjøre Brug af den Slags »Kunst«, kom denne til at stille Naturen saaledes i Skygge, at hans Fremtræden ved Audiensen blev saa kunstig, at Kongen strax skjønte, hvad Slags »Kunst« det hele skrev sig fra. Ansøgeren blev betydet, at Folk, som havde saa liden Agtelse for sig selv og den Stilling, de skulde tiltræde, at de første Gang kunde vise sig frem i en saadan Tilstand, havde man ingen Brug for.

Hvorvidt denne Historie er sand eller ikke, kan nu være det samme, for det angaar ikke Stortinden. Den var baade før og efter sin Udnævnelse til Konge den samme, noget som desværre ikke kan siges om alle, der bliver forfremmede til en høiere Stilling. Desuden havde den

endnu en god Side; den var, saavidt man kunde se, særdeles let tilgjængelig fra alle Kanter. I denne Henseende var den altsaa forud for mange andre af dem, der i tidligere Dage har baaret Kongetitelen, ja kanske ogsaa forud for flere af sine nuværende Kolleger.

I min Opvæxt, og vistnok ogsaa mangen Gang før, var det, naar Stortinden kom paa Tale, af og til bleven ytret, at det skulde være morsomt engang at bestige den. Fra dens Top maatte man i klart Veir have en ualmindelig vid Udsigt, og man undredes paa, hvorledes de omliggende Bygder, Fjeldpartier og Dalstrøg vilde tage sig ud deroppe fra. At man vilde faa et storartet Skue, var alle visse paa. Men det blev bestandig ved, at man talte derom. At klyve i Urer og Fjeld, naar man kan slippe det og der ingenting er at tjene derved, falder i Regelen aldrig Nordlændingen ind. Han kan nok tage sig en Tur tilbaads paa en Mil eller to, selv om der ikke er den allerringeste Nødvendighed derfor. Men at give sig til at kravle op efter flere tusen Fod høie Tinder for at have den Fornøielse at gaa ned igjen strax efterat man er kommen op og saa ikke have andet for sin Umage end at blive kvit en Del Sved, — nei det frister ham ikke. Fiskeren mangler ikke Bevægelse, og skulde han trænge til en saadan, kan han skaffe sig den paa en letvintere Maade.

Naar vi Unggutter hørte om en Bestigning

af Stortinden og om den Udsigt, man skulde have deroppe, blev vi rent som elektriserede og fandt alle, at det skulde være prægtigt at faa være med paa en saadan Tur. Vi havde jo ikke set stort af den Verden, som de Ældre talte saa meget om, og en lettere Maade til at faa se noget mere paa kunde efter vor Formening ikke gives end ved at gaa op paa Stortinden. Den var jo ikke mere end en Mil borte, og vi regnede ud, at naar vi gik afsted en Lørdagskvæld midt paa Sommeren, da der ingen Nat var, kunde vi være hjemme Søndag Eftermiddag og endda have god Tid til at se os om fra Stortindens Top. Jeg og tre jevnaldrende Nabogutter var især ivrige i at diskutere denne Sag, og vi bestemte os for at udføre den. Men det værste var at faa Lov. Vi fik nok alligevel Ende paa vore Klæder og vort Skotøi, om vi ikke fandt paa traske milevidt over Fjeldheier og klyve opefter ufremkommelige Urer, hed det bestandig. Vi tænkte nok flere Gange paa at gaa uden Lov, og foreslog det ogsaa, men naar alle Grunde blev veiede for og imod, blev Forslaget bestandig forkastet, ofte enstemmig.

Det traf sig saa, at mine ovennævnte tre Kammerater stod til Konfirmation samme Vaar som jeg. Sommeren efter deltog vi alle i Seifisket i et Vær nogle faa Mil fra vort Hjem, og da vi nu var blevne »voxne«, fik vi en liden An-

del i Udbyttet og kunde, ligeledes som »Voxne«, bedre raade over vor Fritid. Nu maatte der gjøres Alvor af vort Besøg paa Stortinden. Men hvor skulde vi faa en Kjendtmand fra? Det var nemlig ikke nok med, at vi fik se disse Herligheder, som vi ventede vilde fremstille sig deroppe, vi maatte ogsaa vide, hvilke Herligheder det var. Ingen af os havde hidtil været langt udenfor vor Hjembygd. Naar vi nu saa en ny Fjeldrække, en Dal, et Næs, en Ø osv., som vi ikke havde set før, hvorledes skulde vi da faa Greie paa, hvad Navn vedkommende nye Fremtoning bar? Enhver Nordlandsgut har i sin Hukommelse opbevaret en Mængde Stedsnavne, som han har hørt af de Ældre, og de Steder, som bærer Navnene, ved han, at han engang skal faa se, naar han bliver gammel nok til at deltage i de store Fiskerier, som for de flestes vedkommende foregaar Snese af Mil fra Hjemmet. Disse Steder skal engang blive ham bekjendte, mange af dem skal yde ham Tilflugt eller være hans Veivisere, naar Uveiret tvinger ham til snarest muligt at søge Havn, og han er derfor somoftest spændt paa at gjøre deres første Bekjendtskab.

Den Kjendtmand, vort Valg faldt paa, var Finlars, en 40-aarig Person, som havde en liden Stue nede ved Stranden paa Nabogaarden og som havde reist hele Amtet rundt, dels som Fisker og dels som Skytter. Desuden havde han engang

været halvveis opefter Stortinden under Forfølgelsen af en anskudt Ræv, og derved maatte han have erhvervet sig noget Kjendskab til den. Men vi vidste, at han aldrig indlod sig paa en saadan Tur, medmindre der var Udsigt til en Dram og en dygtig Skraa. Det var heldigvis ikke langt til Handelsmanden; vi forsynede os med det fornødne, og en Kveld i Begyndelsen af August begav jeg og en af de andre os som valgte Underhandlere afsted til Finlars for at at faa ham til at være med op paa Stortinden.

»Nu, Klunta (Glunta, Gutter), kor skal Ti hen?« raabte Lars os imøde, idet han holdt paa med at skjæfte en Ljaa, da vi naaede hans Hytte. Han var, det skylder jeg at sige paa Forhaand, ikke stiv i Norsk, trods sit mangeaarige Ophold blandt Nordmænd, og var i sin Udtale især tilbøielig til at forvexle b med p, d med t og g med k.

Vi fortalte ham vort Ærende.

»Er Ti kalne, Klunta? Op paa Stortinn! Ka skal te være kodt for?«

»Du skal faa Betaling. Hvad vil Du have?«

»Petaling! Dror Ti kanske jeg gaar i Haf eller hænge op for Petaling? Ti er kalne, Klunta«.

»Vi har kjøbt en halv Mark Tobak«.

»Dobbak! Ja, Dobbak meket go; men for langt, for lang Fei«.

»Og saa har vi en forsvarlig Dram, som vi skal tage oppe paa Stortinden«.

»Tram! Stor Tram! Naar skal vi kaa?«

»Vi skal gaa imorgen Kveld Kl. 8, hvis det blir klart Veir. Saa er vi hjemme Søndag Morgen eller ud paa Dagen. Du træffer os i Skavelvkløften«.

»Pra, Klunta, pra; skal dræffe Skavelfgløfta«.

Og det var sikkert, at han var at »dræffe«, da vi næste Dag naaede det aftalte Mødested. Desuden var han ikke alene, han havde taget sin Svoger, »Baadbygger-Elias« med. Dette forklarede han derhen, at han ikke vilde være alene med 4 »kalne Klunta«, om der skulde indtræffe noget Uheld. Men vi skjønte godt, at det var for at Svogeren ogsaa kunde faa en »Tram«.

Vi begav os ivei opefter den frodige, temmelig bratte Birkeli. Det var dygtig varmt i Veiret, men Solen var i sin Dalen, og en frisk Havbris svalede Luften. Alligevel var det en drøi Marsch, da vi Turister havde udrustet os godt med Proviant. Med Lars og Elias var det en anden Sag; den ene havde kun sin Rifle og den anden en liden Øx at bære. De blev derfor udkaarede til at fragte frem det fornødne Brændsel, da vi skulde lave Punsch oppe paa Tinden, hvis vi naaede vort Maal. Og det gik de godvillig ind paa, ja, jeg ved ikke, hvad Lars skulde have nægtet at udføre, naar det var Udsigt til et Glas »Buns«.

Efter vel en Times Vandring naaede vi Træ-

grændsen og havde nu bare en eneste, vistnok temmelig høi, Aas at klare, saa var vi paa Sletfjeldet, der strakte sig lige hen til Stortindens Fod. Vi saa dens vældige Hoved hæve sig majestætisk opover Aaskammen, glitrende i Aftensolens Glands med de skinnende Sne- og Isbræer spillende i næsten alle Farver. Her skulde vi forsyne os med Punscheved, og vore to Muldyr, som en af os, der skulde agere lærd, kaldte vore Ledsagere, tog saadanne forsvarlige Bører, som om det gjaldt at stege en hel Oxeskrot. Vi fik dem efter megen Overtalelse, af hvilken vistnok en Hjertestyrkning var det mest slaaende Argument, til at skille sig ved Halvparten; det var endnu mange Gange formeget, men Lars paastod, at vi ikke kunde have mindre. Han vidste af et Fjeldvand nær Stortinden, hvor der et og andet Aar pleiede at hække Vildgjæs, og det skulde være »prøisamt«[1]) at faa sig en Gaasesteg; sligt havde vist ingen før spist paa Stortinden, lagde han til. Elias mente, at ikke tungere Bør skulde han gaa med, om det var saa brat som op igjennem Skorstenen og saa langt som til Bergen, hvilket Sted vistnok i hans Tanker var det samme som Verdens Ende.

Vi naaede Sletfjeldet og syntes nu være Stortinden saa nær, at vi ikke havde mere end

[1]) trøisomt: morsomt.

et Kvarters Gang til dens Fod. Snak, mente Lars, det medtog nok en Time at naa den. Vi lo ham ud, men det viste sig, at han havde Ret. Jo høiere man kommer tilfjelds, jo mere taber den uerfarne Fjeldvandrer Evnen til at bedømme Afstandene, da den tynde, rene Luft gjør, at alt synes nærmere end det i Virkeligheden er. For at naa det omtalte Fjeldvand maatte vi gjøre en liden Sving tilhøire, og det saa ogsaa ud til, at Tinden fra den Side var, som det heder i Tindebestigersproget, lettest at angribe.

Endelig naaede vi en længere Stenrabbe, og her blev vi af Lars befalede at vente paa ham, medens han undersøgte Vandet. Solen var gaaet bag en Skybanke i Nordnordvest, og dette var vi vel tilfredse med, da Glansen fra de hvide Bræer, vi mere og mere havde nærmet os, begyndte at angribe Øinene. Havbrisen var stilnet af, og alt var fuldkommen roligt. Det var med en vis høitidelig, men tillige trykkende Følelse, at vi lod Blikket vandre henover den øde Fjeldflade og de tildels sneklædte Tinder. Over alt hvilede en Gravens Stilhed; ikke en Fuglestemme, ikke en Busk oplivede Ensomheden, kun en og anden liden grøn Flek fandtes hist og her, det var de eneste synlige Tegn paa Liv. Vor Samtale gik istaa af sig selv; det var, som om vi følte os uberettigede til at afbryde Naturens tyste og dog saa talende Storartethed.

»Men hvor blir Lars af?« Denne utaalmodige Ytring af Elias vakte os op af vor Drømmetilstand, og vi besvarede hans Spørgsmaal med at gjentage det. Tiden gik, og Lars lod sig ikke se. Han havde strengt forbudt os at røre os af Flekken, og det begyndte at blive koldt, da vi var sved og der stod en isnende Gufs ned fra Fjeldrækken. Vi havde allerede begyndt at ønske baade Finnen og Gjæssene adskillige Ubehageligheder, da et Skud afbrød Stilheden. I et Nu var vi paa Benene, vi samlede vore Sager og ilede i den Retning Knaldet hørtes. Ikke længe efter fik vi Lars at se; han løftede en Gaas i hver Haand og raabte: »Har vi nu ikke fordjent Tram?« Jo, han havde det og slap at give Henstand.

Nu begyndte Opstigningen. I Førstningen gik det nok saa raskt; men jo længere op vi kom, jo brattere blev Fjeldsiden. Det tog ogsaa Tid at omgaa Snebræerne, da de var saa haarde og glatte, at der ikke var Fodfæste at faa. Forresten var Opstigningen ikke vanskelig; Fjeldsiden var taalelig jevn, og kun paa faa Steder var det saa brat, at vi blev nødte til at tage Hænderne tilhjælp. Det tog alligevel henved fire Timer, før vi naaede Toppen.

Endelig var vi deroppe. Jeg skal ikke indlade mig paa at beskrive det storartede Rundskue, som nu frembød sig for vort Syn, for det magter jeg ikke. Det første Indtryk virkede aldeles overvæl-

dende paa os. Jeg for min Del formoder, at jeg følte noget lignende, som en Blindfødt maa føle, naar han første Gang slaar Øinene op som Seende. Vistnok havde vi forestillet os, at vi maatte faa en overordentlig herlig Udsigt deroppe, men ingen af os havde drømt om, at Virkeligheden i saa høi Grad skulde overtræffe Forventningerne.

Da den første Overraskelse havde lagt sig noget, fik vi den hos Præsten laante Kikkert frem, og den blev nu rettet mod de talrige Punkter, vi havde liggende som for vore Fødder. Baade Lars og Elias var særdeles flinke Kjendtmænd, og det hændte næsten aldrig, at de blev i Forlegenhed for Svaret, naar der blev spurgt, hvad det Fjeld, Sund, Dalføre, den Ø, osv. hed. Og den troldomsagtige Maade, hvorpaa Afstandene syntes at være formindskede! Øer f. Ex., som laa flere Mil borte, saa ud som om de kunde naaes med et Hop, naar man tog godt Tilsprang. Vore egne Hjem saaes omtrent lige under vore Fødder; det var næsten kun at bøie sig ned for at naa i Hustagene hjemme, — bare Armen var lang nok.

Men der var ikke hengaaet lang Tid, før vi mærkede, at vi rystede af Kulde. Morgensolen straalede vistnok i al sin Herlighed, men der blæste en bidende Østenvind deroppe, og vi var skjortevaade af Sved. Efter en Rundtur ovenpaa Stortindens Kongekrone — den var vel en Kilometer i Omkreds — gik vore Kjendtmænd igang med at

faa Ild op, da vi skulde have Gaasesteg og Punsch. Vi, Herskabet selv, tog til at samle Sten, for vi skulde bygge en Varde saa stor, at den kunde sees paa længere Afstand; den skulde vidne om vor Bedrift, som maaske ellers ikke vilde finde Tiltro. Et for Anledningen medbragt Stykke Papir blev puttet i den Flaske, vi havde tømt, efter først at være bleven forsynet med vore Navne, hvortil ogsaa Lars og Elias føiede sine m. p. P. Flasken sattes midt i Varden, og snart tronede denne i sin fulde Størrelse paa Kongens Isse.

Imidlertid havde Kjendtmændene faaet et dygtigt Baal istand. Lars lagde to større Stenheller midt inde i det, og Elias holdt den medbragte Kobberkjedel med Punschevandet over Ilden. De smækfede Gjæs blev flaaede af Lars, rensede og tilberedte slig, at de kunde ligge saa fladt som muligt; derpaa gned ham dem godt ind med Salt, han havde med, karede Ilden væk, lagde den ene Helle i Gropen, hvor Baalet var tændt, Gaaseskrottene paa den, den anden Helle over, og tændte saa Ild igjen ovenpaa det hele. Imidlertid pakkede vi ud vor medbragte Niste. Om faa Minutter erklæredes Stegen færdig, vi satte os tilbords, eller rettere sagt tiljords. Gaasestegen befandtes af samtlige for at være den bedste, vi havde smagt; enten det nu kom af, at Lars's Maner er en fortræffelig Maade at tillave den paa, eller af

vor glubende Appetit, skal jeg ikke indlade mig paa at afgjøre.

Nu var ogsaa Punschen færdig. Efter et forsvarligt Maaltid samledes vi om Punschekjedlen, men da vi ikke var belavede paa, at Elias skulde blive med, havde vi kun 5 Drikkeglas (de bestod i smaa Blikbægere) med os. Lars foreslog, at vi andre kunde beholde Bægerne; han skulde drikke af Kjedlen. Dette forkastedes mod en Stemme, hvorimod hans subsidiære Forslag om at faa sin Portion tilmaalt i Kjedellaaget blev enstemmig bifaldt. Nu udbragtes der Skaaler for Dit og Dat, for os selv ogsaa naturligvis, der betragtede os som Stortindens første Bestigere, for vore Kjendtmænd, ja endog for Lars's Rifle, som havde forskaffet os den herlige Gaasesteg. Endelig reiste en af os sig og udbragte en Skaal for Kongen, paa hvis Hoved vi sad, idet han hældte et Glas Punsch ned i dette, til stor Forargelse for Lars, som fandt sligt at være en unyttig Ødslen med Varerne. Åt Skaalen blev modtagen med megen Jubel af os andre, siger sig selv. Saa istemte vi forskjellige Sange, og Lars blev tilslut i saa godt Humør, at vi fik ham til at heie[1]).

[1]) Heiingen eller Heiningen (jeg ved ikke hvad der er rigtigst) er en Slags jodlende Sang uden Melodi og Verseform. Naar Finnen er i godt Humør, kan man faa ham til at heie, og tildels gjør han det ukaldet. For den, der

Da Punschelaget var slut, reiste vi os for endnu en Gang at betragte den storartede Udsigt. Vi brugte flere Timer til dette, da alle de Punkter, som en af os fandt bemærkelsesværdige, maatte sees af alle, og Navnet om muligt udfindes. Endelig erklærede Lars, at nu maatte vi begive os paa Hjemveien; de Skyer, som trak op i Syd og Øst og som allerede havde skjult Solen, kunde let føre Skodde i Fjeldene med sig, og da blev det ikke greit at finde hjem. Vi fandt hans Raad fornuftigt og skyndte os med at komme afsted, idet vi valgte samme Vei, som vi benyttede opover. Lars gik og saa paa hver liden Snebræ, vi kom forbi; han vilde renne (age) og opfordrede os til at gjøre det samme, for da gik det meget fortere. Vi fraraadede ham paa det bestemteste at sætte Liv og Lemmer i Fare paa en saa uvorren Maade, for Bræerne var glatte og heldede skarpt nedover. Men det vilde han ikke høre: han havde paa sine Rypejagter om Vinteren mangen Gang gjort det, og der var ikke det mindste farligt deri. Paa en Gang kastede han sig op paa Kanten af en temmelig lang Bræ, og før vi kunde forhindre det, rutschede han nedefter i siddende Stilling saa fort som en Pil og forsvandt om faa Øieblikke bag en Fjeldknat. Det var just paa

ikke forstaar hans Sprog, lyder hans Heien for en stor Del som naar en halvvoxen Hundehvalp tager paa at smaasutre.

den bratteste Del af vor Vei, og det gik ikke raskt for os at komme efter, uagtet vi skyndte os alt hvad vi kunde, for vi frygtede en Ulykke. Vi saa Veien paa den hvide, haarde Snebræ efter hans Kjøretur, og længere nede viste der sig ogsaa Blodstriber. Nu var vi sikre paa at blive Vidne til noget forfærdeligt. Men da vi kom lidt længere ned, der hvor Bræen endte, saa vi Lars sidde paa Huk bag en stor Sten, og da han blev os var, raabte han i en bedrøvelig Tone: »Skammeligt, skammeligt; skurt sund Poksen og Groppen min. Men var pra, kik saa fort«. Da vi naaede ham, fik vi Greie paa, hvordan det hang sammen med Blodstriberne. Lars's temmelig medtagne Buxer havde ikke taalt den haarde Medfart nedefter Bræen, og da de gav tabt, maatte Skindet holde for. Dette havde endnu mindre Modstandskraft, og Følgen af Ageturen blev, at Lars var bleven skilt med et Par Tommer Skind paa et vist Sted. Større var Skaden ikke, men Lars vedblev at gjentage sit »skammeligt«, og der maatte en »Tram« til for at faa ham i Humør igjen.

Da vi var komne næsten ned til Tindens Fod, saa vi, at Toppen var bleven indhyllet i en tæt Skoddehætte. Vi skyndte os alt hvad vi kunde for ikke at blive overfaldne af Mørkskodde, før vi havde Sletfjeldet bag os. Vi havde nemlig ikke Kompas, og uden et saadant er det umuligt at klare sig, naar man befinder sig paa et al-

deles fladt Terræn. Lykken var os gunstig. Vi naaede Trægrændsen uden nogen Hindring, for Skodden kom ikke længere ned. Da Lars saa dette, paastod han, at den Skoddesky, som fremdeles svævede om Stortindens Top, kom af det Punscheglas. vi havde spanderet paa den. »Stortinn, Gongen, var paa en Gant«.

I Skavelvkløften, som vi naaede noget over Middag, skulde vi skilles med vore Kjendtmænd. Vi drak en Afskedssup, og da vi havde gjort dette, havde vi endnu over en halv Flaske Akvavit igjen af de tre, vi havde havt med os. Denne Slump forærede vi Lars. Han blev saa glad herover, at han heiede til vor Pris, saa længe vi kunde høre ham.

Udgangerfaarene paa Straaholmen.

Kort efterat jeg var bleven voxen, tjente jeg et Par Aar paa en af de yderst mod Havet beliggende Øer i Tromsø Stift. Øen, der kun havde en eneste Beboer, er antagelig omtrent en Kvadradmil stor, men for det meste steil og utilgjængelig, saa at der kun paa den nordøstlige Side, der, hvor Eieren boede, fandtes en sikker Havn. Men her var ogsaa et pent Sted; en temmelig udstrakt Jordvei — Gaarden fødte 12 Kjør foruden Smaafæ — skraanede sagte op fra Sjøen og endte i bratte, græsrige Lier, bevoxede med Syre, Kvanne og andre frodige Vækster. Ovenpaa Øen laa en vid Multebærmyr, men paa Grund af Høiden over Havet og dens Ubeskyttethed mod Stormene var det en sjelden Sommer, at Bærhøsten gav nogen stor Afkastning. Paa de talrige Holmer og mindre Øer, som omgav Hovedøen, var der derimod meget Multer, men de fik liden Tid til at modnes rigtig, da Fuglene efterhvert aad dem op. Stedet var nemlig et ikke uvigtigt

Dun- og Æggevær og gav sin Eier som saadant en ganske vakker Indtægt. Paa Holmerne og Skjærene rundt om vrimlede det af Ærfugl, Maage, Terne, Teiste, Skarv osv., som havde sine Hækkesteder der.

Foruden Holmerne og de mindre Øer var der en talrig Mængde af Skjær, Fluer og Grunde, som strakte sig en halv Mil tilhavs og gjorde Farvandet temmelig urent og farligt at befare, naar Sjøgangen var svær. Men mellem Øgruppen og den en Mil fjernede Naboøgruppe gik en dyb Rende ind fra Havet og tabte sig i en lang Fjord, som skar sig ind i Fastlandet. Yderst ude laa en mindre, høi og utilgjængelig Ø, og udenfor denne igjen en lav, flad og langstrakt Holme, Straaholmen, som den yderste Forpost mod Ishavet. Paa denne Holme var det især Ternen havde sit Tilhold, og ved St. Hanstider kunde man her, naar Veiret var godt, paa en forholdsvis kort Tid samle Hundreder af Terneæg. Men det var kun i godt Veir, at det lod sig gjøre at lande ved Holmen, da der bare paa dens ene Side fandtes en liden Vig eller rettere sagt en Klipperift, hvor det gik an at lægge til med Baad. For at have den i Behold medens man var paa Holmen, maatte den landsættes, eller ogsaa maatte en blive i den og holde det roende langs Holmen.

Min Husbond var en velstaaende Mand og holdt flere Tjenere. Havet rundt Øgruppen var

meget fiskerigt, og vi færdedes derfor paa Sjøen, saa ofte Veiret tillod det. Om Sommeren drev vi for det meste med Seinot ude paa Grundene; om Vinteren, Vaaren og Høsten gjaldt Fangsten fornemmelig Torsk, Lange, Kveite, Haakjærring osv. Der var saaledes ikke stor Afvexling i vort daglige Liv, og afstængte som vi var fra Udenverdenen var det sjelden at se Fremmede paa Gaarden. En tre, fire Gange om Aaret kunde vi besøge den henved 4 Mil fjerne Kirke eller den omtrent lige saa langt borte liggende Nabokirke, og paa disse Ture pleiede vi hos de paa Kirkestedet boende Handelsmænd at forsyne os for en længere Tid med de Ting, som Hjemmet ikke kunde skaffe. Den behageligste Afvexling i Ensformigheden var, naar vi Unge om Vaaren og Sommeren en Solskinsdag blev kommanderede ud paa Æggefangst eller Dunplukning; da fulgte i Regelen Gaardens kvindelige Personale med, og da kunde Dagen gaa som med Jernbanefart under alskens Løier og Munterhed. Om Kvelden efter en slig Tur havde vi os gjerne en Svingom ude paa Gaardspladsen.

En Lørdag i Midten af Juni — det var det første Aar, jeg var paa Gaarden — drog mine Husbondsfolk samt en Del af Tjenerne til Kirke. Hjemme blev kun en af Husets Døtre, som netop var voxen, en nylig konfirmeret Søn, jeg og en Tjenestepige. Søndag Morgen var det det her-

ligste Veir; ikke et Vindpust rørte sig, og Solen straalede i al sin Glands ned fra den skyfri Junihimmel. Efter endt Frokost foreslog Huset halvvoxne Søn, at vi skulde tage en Baad og ro ud til Straaholmen for at samle Terneæg. Forslaget blev bifaldt mod en Stemme, idet Guttens Søster, der i Forældrenes Fravær indtog en Slags Chefsstilling, ytrede, at det vel ikke gik an, at vi allesammen forlod Gaarden. Men da vi andre var hidsige paa Turen, gav hun efter, saa meget mere som hun vel ogsaa glædede sig til at komme lidt ud, og en, to tre var vi færdige, og det bar afsted.

Vi tog ingen Proviant med, da det forud blev bestemt, at vi skulde være hjemme lidt over Middag. Kreaturerne var drevne bort fra Gaarden, og de vidste vi, vilde ikke vende hjem, før nogen hentede dem om Kvelden. Med rask Fart gled vi i det blanke Solskin ud mellem Holmerne, lyttende til de Tusender af glade Fuglestemmer, som lød allevegne rundt om os. Efter vel en halv Times Roning var vi ved Straaholmen. Ingen af os vilde blive i Baaden, for det var det samme som at gaa glip af den egentlige Moro, og vi blev derfor enige om at trække den paa Land. Dette var imidlertid et vanskeligt Arbeide, da Klippen skraanede stærkt ned mod Havbredden og desuden var saa glat, at vi havde Møie med at faa Fodfæste. I Forveien havde vi aftalt at

dele os i to Partier og vende os til hver sin Kant af Holmen. Karl — Sønnen paa Gaarden — skulde i Følge med Tjenestepigen gaa paa den ene, jeg og hans Søster paa den anden Kant, og de, som fandt de fleste Æg, skulde have en extra Traktering, naar vi kom hjem. Vi trak Baaden saa langt op, at Sjødraget ikke kunde naa den, og idet jeg bad Karl at binde Baaden, drog vi afsted. Den viltre Gut svarede ja, men glemte det i samme Øieblik, og jeg sansede heller ikke paa at se efter, om det blev udført, saa forhipne var vi paa at faa begynde Ægsamlingen.

Denne gik heldig; det ene Ternerede laa ved Siden af det andet, og de tømtes efterhaanden, som vi skred frem, til stor Forbitrelse for de skrigende Eiere som mere end en Gang klaskede os i Hovedet med Vingerne eller hug efter os med Næbbet, idet de i pilsnar Fart susede forbi vore Øren, saa det peb efter dem. Jeg og min Ledsagerske havde efter en knap Times Forløb fyldt den ene Bøtte, vi havde, og pillet en god Del i den anden, da vi omtrent midt paa Holmen mødte vore Kammerater, som ikke havde været fuldt saa heldige. Vi satte os ned paa en liden Haug og pustede lidt, før vi tog paa at gaa langs Stranden paa Holmens modsatte Side; det var vor Bestemmelse, at vi skulde blive der en Times Tid endnu, før vi begav os paa Hjemveien. Vi skulde netop reise os igjen, da Tjenestepigen ved at

kaste Blikket ud over Sundet mellem Holmen og den nærmeste Ø, med et hvinende Skrig istemte: »Aa, se Baaden!« Dette bragte os alle til at fare op og — jo, ganske rigtig; der drev Baaden rask sydefter Sundet for den friske Strøm mindst 20 Favne fra Land. Der stod vi i en mindre behagelig Stilling; ingen af os kunde svømme, og Sun, det var mindst 10 Favne dybt. Det hele, skjønte vi, var gaaet saaledes til: Det var Fjære (Lavvande), da vi landede, og efterhvert som Vandet steg, lettede det under Baadens Agterende, hvorhos det ikke ubetydelige Sjødrag efter den sidste nylig stillede Paalandsstorm hjalp til at bevæge Baaden. Denne, som stod paa et slimet, stærkt hældende Fladberg uden at være fastgjort, havde pludselig gledet ud i Havet med Fart og drev nu med Strømmen sydefter.

Jeg skjændte paa Karl for hans Forsømmelse ikke at fastgjøre Baaden, som jeg havde befalet ham, og hans Søster skjændte paa mig, fordi jeg, som ifølge min Alder — jeg var fem Dage ældre end hende — skulde være den klogeste og mest erfarne af os alle, kunde gaa fra Baaden uden at se efter, om alt var i Orden. Men det blev os snart indlysende, at Skjænd nu var Snakken bagefter. Vi taug som efter Overenskomst og sad og stirrede tause paa Baaden, som drev længere og længere bort. Kommen forbi Sydspidsen af den indenfor liggende Ø satte Strømmen den indefter;

vi saa den gaa tversover en Flu, hvor Grundbraattet kantrede den, og endelig forsvandt den for vore Blikke inde mellem Holmerne.

Vor Stilling var ikke misundelsesværdig. Holmen, vi befandt os paa, laa mindst en Fjerdedels Mil udenfor den Rute, Fiskerne benyttede, naar de drog tilhavs; den besøgtes derfor yderst sjelden, og det var i Regelen kun, naar Fralandsvind nødte Fiskerne til at krydse, at en og anden Baad kunde slumpe til at komme saa nær, at de kunde se Mennesker paa den. Vistnok vidste vi, at naar de andre Gaarden tilhørende Folk kom hjem fra Kirken og savnede os, vilde der blive søgt efter os. Men det var usikkert, om de vilde fortsætte sin Søgning lige til den yderste Holme, og fandt de den hvælvede og vistnok ramponerede Baad, vilde de sandsynligvis antage, at vi alle var forulykkede ved at ro os op paa en Flu.

Det varede ikke længe, før vore to Fruentimmer tudede omkap, og Karl luskede væk for at skjule, at han ogsaa fik noget vaadt i Øienkrogene. Jeg havde som »Ældste« ikke noget let Hverv i at stagge den fortvivlede Krampegraad, saa meget mere, som jeg havde en levende Følelse af det mislige i vor Stilling. Ved at fremholde Muligheder, som jeg selv ikke troede det mindste paa, ved at trøste med, at vi jo havde fast Grund under Fødderne, og at vi nu som altid stod under Vorherres Varetægt, fik jeg Fruentim

merne nogenlunde beroligede, saa at de med mere Taalmodighed fandt sig i sin Skjæbne. Men vor Stilling var som sagt ikke rar; vi havde ikke en Bid Mad, af Vand fandtes der paa Holmen ikke Spor, heller ikke saapas Skjul, at en Røskat kunde gjemme sig. Vor Klædedragt var høist mangelfuld; paa Grund af det varme Veir reiste Karl og jeg atsted i Skjorteærmer, og Fruentimmerne var ikke bedre forsynede. Vi var derfor omtrent stillede paa lige Fod med Robinson Crusoe; vistnok var vi ikke saa ene som han, men saa havde vi heller ikke hans Hjælpemidler.

Vi tog os en Tur rundt Holmen for at se, om der kunde være noget, som lod sig benytte, men vor Vandring var forgjæves. Hist og her fandt vi nogle Vedpinder, en Plankestump osv., saa vi kunde have faaet op en liden Ild og derved givet os tilkjende, om nogen Baad skulde komme forbi. Men at faa Ild var ikke at tænke paa, da vi ikke havde Fyrstikker. Hvor jeg ærgrede mig over, at jeg skulde være saa dum ikke at tage min Rifle med. Men selv om jeg havde gjort det, saa var den sandsynligvis bleven liggende i Baaden og havde kommet til at dele dens Skjæbne.

Det blev Aften, og efterhvert som Solen sank, sank ogsaa vort Humør, kanske endnu fortere. Fruentimmernes Taaresluser kom atter i Virksomhed: Karl og jeg — ved nogle Øieblikkes Samtale med ham i Enrum lykkedes det mig

at sætte Mod i den forresten kjække Gut — optraadte med al den Veltalenhed, vi formaaede, og det lykkedes os at berolige vore Damer, hvis eneste Støtte vi nu var. Men det var ingen rar Støtte, for vi havde mørke Udsigter; vi enedes imidlertid om at sætte det bedst mulige Ansigt op. Vi begyndte at blive hungrige, og hvad værre var, vi tørstede. Hungeren kunde vi til Nød stille ved at drikke raa Æg, men Tørsten?

Solen gik ned. Jeg foreslog, at vi skulde lægge os for at faa lidt Søvn, og mit Forslag blev stiltiende antaget. Jeg blev enig med Karl om, at en af os to skulde skiftevis holde Vagt for at passe paa »naar« — vi turde ikke sige »om« — en Baad kom forbi. Han fik ved at at trække Straa den første Vagt, og vi andre tre lagde os, efter at have drukket ud nogle Æg, i en Klump for at varme hverandre. Jeg skar med Tollekniven løs en Græstorv, lagde den som Hovedpude og strakte mig i det opspirende Græs; Fruentimmerne lagde sit Hoved paa mit Bryst, jeg slog Armene om dem begge, og snart havde jeg den Tilfredsstillelse at høre dem sove.

Jeg derimod kunde ikke faa en Blund paa Øinene. Vor mislige Stilling stod klart for mig, og hvorledes jeg end vendte og dreiede det, hvor mange pro og contra, jeg end fremførte, Udfaldet blev dog, at det igrunden var mig, som havde den meste Skyld. Jeg burde have tænkt paa det og

det, gjort det og det, stelt mig saa og saa osv. osv. Karl, som saa, at jeg var vaagen, og som af og til gjorde sig en Tur bort til Æggebøtterne, ikke for at stille Hungeren, men Tørsten, kom hen til mig og hviskede: »Det trækker svært op i Sydvest; vi faar vist en ordentlig Regnskur.« »Gudskelov,« hviskede jeg tilbage. »Vistnok vil vi blive gjennemvaade, men saa faar vi dog Vand.«

Dette virkede saa beroligende paa mig, at jeg slumrede ind og sov taalelig godt en Times Tid, da Karl vækkede mig med den Besked, at nu var det Midnat og dermed hans Vagttørn ude.

I Nordland er det i Juni fuldkommen lige saa lyst om Natten som om Dagen. Jeg stod op og lod Karl indtage min Plads, næsten uden at de af Graad trætte Piger mærkede det. I Nord skinnede Midnatssolen klart; men i Syd havde der leiret sig en tæt, vældig Skybanke, der under Solstraalernes Paavirkning fortonede sig som en blaaviolet Væg, og jeg saa, at en Storm med et voldsomt Regnskyl var i Anmarsch, for Skybanken trak sig med rask Fart nordefter. Der var neppe hengaaet en Time, før Solen fordunkledes, og samtidig begyndte der at falde store, tunge Regndraaber. I en Fart fik jeg skaaret en Græstorv løs, rodede op et Hul i Jorden, lagde de indsamlede Æg deri og skyndte mig ned til Stranden med Bøtterne for at skylle dem rene og stille dem saaledes, at de kunde opsamle saa meget som muligt af Regnvandet.

Da jeg kom tilbage, havde den stadig tættere og tættere faldende Regn vækket mine Ledsagere. Det blæste op en rygende Storm, paa samme Tid som det formelig begyndte at hølje ned fra Skyerne, og inden kort Tid var vi alle saa vaade, at det silede af os. Der fandtes ikke det mindste Ly for Stormen, og vi stod eller sad i Klynge og gjennempiskedes af den, saa Tænderne hakkede. Endelig begyndte det værste Regnskyl at aftage. Jeg gik ned til mine Bøtter og fandt dem alle fire næsten halve af Vand. Jeg tømte den ene i de andre tre — Tørsten havde i vor vaade og forkomne Tilstand næsten forladt os — bar den op til mine Lidelsesfæller og foreslog, at begge Pigerne skulde tage den mellem sig, gaa ned til Stranden, fylde den med Sand og bære Sandet op; vi skulde bygge os et Skjul mod Blæsten. Forslaget blev bifaldt; medens Karl og jeg skar Torv, bar Pigerne Sand; vi stablede op enslags Brystværn, lagvis af Torv og Sand, og havde det snart saa høit, at vi fandt Ly bag det for Stormen. Dette Arbeide gav os ogsaa Varme i Kroppen, saa at vi, vaade som vi var, alligevel følte enslags Velvære.

Vinden kantrede sig efterhaanden mere vestlig, men vedblev at rase med næsten uformindsket Kraft. Det regnede ogsaa, men ikke saa vedholdende som i Begyndelsen, og Veiret var hvad man kalder rigtig surt. Under denne Storm kunde vi ikke vente nogen Redning og maatte derfor belave

os paa et længere Ophold. Fredrikke, Karls Søster, foreslog, at vi skulde bygge en ordentlig Hytte af Torv og Sand. Uagtet dette var et vanskeligt Arbeide, da vi ikke havde nogetslags Træværk til at stive Taget af med, besluttede vi dog at prøve det. Det var allerede langt ud paa Mandag Formiddag, og efter at have holdt Frokost paa raa Æg og Vand, gik vi igang med vort Bygningsarbeide. En løs Sten var ikke at finde paa hele Holmen, Ler heller ikke, og vi var derfor udelukkende henviste til Torv og Sand. Vort Bygværk mislykkedes flere Gange, idet Taget faldt ned for os, men efter at have gjort Grunden forsvarlig bred, fik vi endelig sent om Aftenen Hytten saa pas istand, at vi kunde krybe derind. Den var ikke stor og afgav knap Plads til fire liggende Personer; men den var tæt og ydede os Ly for Stormen, og da vi stængte Døren eller Indgangshullet med nogle Torvstykker, havde vi det taalelig lunt derinde. Vor nye Bolig bedrede Humøret betydeligt; vi spøgte og lo inde i det mørke Hul og trøstede hverandre med, at nu kunde vi da haabe at holde ud, indtil der kom Hjælp, og den maatte komme i Løbet af Sommeren. Vi havde Hus, Vand, Mad af den Slags den var, — ja Mad. Dette Ord vakte min Eftertanke og Bekymring, da det blev udtalt. En Par Ugers Tid vilde der endnu være Fugleæg at finde; men naar den Tid var forløben, hvad saa?

Stormen og Ruskveiret vedvarede, og der var sjelden Anledning for os, tyndklædte som vi var, at færdes i det Frie. Vi holdt os derfor for det meste inde i vor Jordhule, og naar Stemningen blev for trist, skiftedes vi om at fortælle Eventyr eller læse det, vi kunde udenad. Saa ofte vi var ude, paalagde jeg, som havde taget Overkommandoen, mine Husfæller at samle alle de Æg, de kunde overkomme. Vi gjemte dem i en Fordybning, vi havde gjort tæt ved Hytten, og havde et ikke ubetydeligt Forrad. Men den stadige Spisen af raa Æg gjorde os snart kjede af dem, og kun Hungeren tvang os til at ty til dem. Desuden følte vi stadig en sugende Fornemmelse i Maven, og denne kunde ikke tilfredsstilles, selv om vi tvang os til at sluge mere end vi godt kunde faa ned. Jeg lagde ogsaa med Uro Mærke til, at Fuglesværmen lidt efter lidt begyndte at sky Holmen. Da Fredrikke engang spurgte mig, hvorfor der nu var saa faa Terner at se mod før, svarede jeg, at de var vel ude for at søge Føde. Den virkelige Aarsag, at Fuglene drog bort, fordi de ikke fik beholde sine Reder i Fred, turde jeg ikke omtale.

Fredag Eftermiddag, den sjette Dag, vi tilbragte paa Holmen, klarede Veiret op, og Vestenvinden afløstes af en frisk Nordenvind. Nu fik vi vore vaade Klæder tørrede, men Vinden var bidende kold og førte ikke sjelden en klam Havtaage med

sig. Ægindtægterne i det sidste Døgn havde ikke formaaet at balancere Udgifterne, og med Frygt saa jeg Fremtiden imøde. Jeg ytrede mig herom til Karl, som foreslog, at vi skulde prøve paa at fiske; han havde set en liden Pynt, som gik stupbrat ned, og der gik Smaatorsk og anden Fisk tæt ind til Fjeldet. Jeg havde en løs Fiskekrog i Lommen, men ikke en Stump Traad. Forslaget blev drøftet i «samlet Statsraad« under det Paaskud, at Tiden vilde gaa hurtigere, naar vi havde noget at bestille; vi kunde desuden tørre Fisken paa Bergknauserne, og da vilde den være en kjærkommen Afvexling ved vort ensformige Taffel.

Forslaget fandt Bifald. Jeg rev en Strimmel af min Skjorte, plukkede Traadene fra hverandre og snoede deraf enslags Snor vel en halv Alen lang. Resten af Fiskesnøret bestod af Fredrikkes Strømpebaand, som vi knyttede sammen. Men vi havde ikke Lykken med os. Trods den lokkende Madding af ferske Blaaskjæl rømte Fisken, saa fort vi kastede Snøret ud; den syntes at nære en overordentlig Respekt for de tommebrede, af rødt og blaat Uldgarn vævede Strømpebaand. Der blev altsaa ingen anden Raad end at holde sig til Æggene.

Den følgende Søndag lagde Nordenvinden sig, og Vindstille indtraadte. Luften var klar og varm, og det var en Nydelse for os at kunne faa holde os ude i fri Luft. Ægindsamlingen var fordetmeste

ophørt af den Grund, at der næsten ingen var at finde. Jeg kunde nu ikke tie længere med vore Fremtidsudsigter, men maatte belave mine »Medfangne« paa, at vi for Fremtiden blev nødte til at spare paa Provianten. Vor Vandbeholdning minkede daglig, ligesaa Æggene, og der var for Øieblikket liden Udsigt til at faa ny Forsyning. De erklærede alle, at de havde frygtet for det samme, og at de havde skjønnet, at jeg bar paa denne Tanke, men nødig vilde udtale den. Alligevel fremkaldte mine Ord en mismodig Stemning, som ikke lod sig forjage.

Nat til Mandag krøb de andre tause ind i Hytten. Jeg var for nedslaaet til at kunne sove, og blev derfor siddende udenfor. For Hungersdøden nærede jeg ingen Frygt, thi nede ved Stranden var der fuldt op af Skjæl, Korstrold og andre Sjødyr. Hvad der pinte mig mest, var vor indsvundne Vandbeholdning, og det saa nu ud til at blive længere Tids Tørke. Da jeg havde siddet en Stund, fik jeg Øie paa to større Baade, som i lang Frastand drog tilhavs; det var, kunde jeg skjønne, Fiskere, som skulde ud paa Ydereggen, og i en Fart fik jeg de andre i Hytten vækkede. Vi trak af os Skjorter og andre Ting, næsten mere end vi kunde undvære, og forsøgte at signalisere dermed, men forgjæves; Baadene var for langt borte, de fortsatte sin Kurs og efter en Times Tid var de forsvundne ude i Havbrynet.

De følgende Dage var Veiret godt, og vi saa ofte Baade reise tilhavs eller komme iland, men bestandig var de saa langt borte, at vi ikke kunde tildrage os deres Opmærksomhed. Vore Forraad svandt nu betænkeligt ind, og vi følte stadig en gnavende Hunger og Tørst, da vi maatte spare saa meget som muligt. Karl og jeg forsøgte engang nede ved Stranden at spise hver vort Korstrold, men de smagte saa væmmeligt, at vi ikke vilde omtale det for Fruentimmerne eller raade dem til at prøve det. De befandt sig nu i en beklagelsesværdig Tilstand; Tjenestepigen sad eller gik fordetmeste i enslags stum Fortvivlelse og ytrede sjelden et Ord uden at hun var nødt dertil, og hvad hun foretog sig, udførte hun som i Drømme. Fredrikke, Stakkel, forsøgte vel et sætte et ubekymret Ansigt op, naar hun var sammen med os, men de forgrædte Øine og blege Kinder viste mig hvad hun led, og det skar mig i Hjertet.

Torsdag Aften blæste der op en frisk Østenvind, og dette gav os Haab. Nu blev de, som var tilhavs, nødte til at krydse for at naa Land, og da kunde en eller anden af dem muligens komme nær nok til at se os. Vi vidste, at der var flere Baade ude, for vi holdt nøiagtig Regning med, hvor mange der indenfor vor Synskreds reiste ud, og hvor mange der drog iland. Vi gik ikke ind i Hytten den Kveld, men satte os paa dens Læside udenfor, stirrende ud over Havet. Hvor længe vi

havde siddet saaledes, ved jeg ikke, for vi var tilslut indsovnede i hverandres Fang eller støttede mod hverandre.

Udpaa Morgenen vaagnede jeg ved, at en Terne skreg tæt ved mit Øre. Jeg saa op, og efter at være kommen til fuld Bevidsthed, begyndte jeg at stirre udover Havet. Da faar jeg i Nordvest se to Baade stevne sydover, krydsende for den friske Kuling. Et Hurra vækkede de andre, og i et Nu havde vi alle de Signaler oppe, som vi kunde raade over. Baadene var endnu i betydelig Afstand fra Holmen, saa vore Signaler umuligt kunde sees, blandt andet af den Grund, at vi ingen Stang havde at heise dem paa. Den ene af Baadene vendte ret ud for Holmen og stod nordefter igjen; der var altsaa ingen Hjælp at vente af den. Men den anden fortsatte sin Kurs sydefter, og hvor vi ønskede og bad, at den maatte blive ved at holde det gaaende saaledes endnu en halv Times Tid. Og vor Forventning gik i Opfyldelse. Netop da Karl, efter at have undersøgt Vindretningen, udbrød: »Vender den nu, saa vil den ligge op Holmen,« kom Seilet ned, og strax efter saa vi den stevne mod vort Opholdssted paa den anden Boug.

Da Baaden kom nærmere, kjendte vi den paa Seilet; den tilhørte min Husbond. Da vi saa, at den vilde passere tæt forbi Holmen, ventede vi med vore Signaler, til den kunde komme saa nær, at vi var nogenlunde sikre paa at blive sete. Imid-

lertid stillede vi os i en Klynge paa den høieste Del af Holmen, færdige til at give os tilkjende, naar det behøvedes. Baaden var nu saa nær, at vi allerede kunde skimte den Mand, som sad fremme ved Seilet (Halskaren), da dette med et gik ned, og vi kunde se Folkene i Baaden stige op paa Tofterne. Sagen var, at Halskaren havde set os mod Himmelen og havde gjort de andre opmærksom derpaa. Faa Øieblikke efter var Seilet oppe igjen, og Baaden nærmede sig med rask Fart. Saasnart den var nær nok, signaliserede vi med vore Klædningsstykker, og det blev set, thi vi saa Halskaren vinke med Hatten. Vor Jubel herover — antagelig en Mellemting mellem Latter og Graad — lød i høien Sky; vi omfavnede hverandre, valsede rundt og, — ja sandt at sige —, vi kyssedes over en lav Sko.

Baadens Høvedsmand var Fredrikkes ældste Broder. Efterat vi var komne ombord, tømte vi først næsten deres medhavende Vanddunk og kastede os derpaa som hungrige Ulve over deres Niste. Man fortalte os, at de ved Kirken værende kom hjem om Natten, just som Vestenstormen brød løs. Da de ikke fandt os hjemme, troede de, at vi var ude for at søge efter Kreaturerne. Men Natten gik, og da tillige Baaden savnedes, skjønte de, at der var noget galt paafærde og drog afsted for at søge efter os. Baaden fandtes ilanddreven paa en af de nærmeste Smaaøer, hvælvet og for en Del sønderslaaet, og man gjættede

derfor, at vi var forulykkede. De følgende Dage blev trods Uveiret alle de nærmeste Smaaøer og Holmer undersøgte, men forgjæves. Det faldt ingen af dem ind, at vi kunde være paa Straaholmen, da Baaden fandtes saa nær Hovedøen inde mellem de andre Holmer, og man sørgede derfor over os som døde.

Den halve Mil, vi havde tilbage til Hjemmet, gik hurtig under stadige Spørgsmaal og Svar. At vi frøs i vor tynde Dragt, mærkede vi næsten ikke.

Jeg glemmer aldrig det Øieblik, da min Husbond, som kom ned til Fjæren for at møde sin Søn ved hans Komme iland, fik se sine to for død ansete Børn og os alle ilive. Den kraftige, noget barske Mand maatte støtte sig til en Væg for ikke at falde; derpaa vendte han om, gik op og fortalte sin Kone den glædelige Tidende og laasede sig derpaa en Tid inde i sit eget Værelse.

Da han kom ud igjen, krævede han os til Regnskab for, hvorledes det hele var gaaet til. Jeg førte Ordet og fortalte omstændelig Aarsagen til vor Udflugt. Men da buldrede Gamlen løs; først fik jeg en Skrabe, saa det stod efter; derpaa gik det ud over Fredrikke, som ogsaa blev grundig gjennemheklet, fordi hun, som var sat til at styre Gaarden i Forældrenes Fraværr, kunde gaa ind paa en saadan Plan »naar ikke jeg, som var ældst, havde bedre Vet.« Saa kom Turen til Karl, som havde foreslaaet Udflugten og som ikke havde bundet Baaden, »naar de, som var ældre,

ikke havde mere Vet.« Den, som slap lettest, var Tjenestepigen, skjønt hun ogsaa fik høre, at hun ikke var fæstet for at fare om overalt, saasnart Husbondsfolkene vendte hende Ryggen. Endelig lagde Stormen sig, og vi blev opfordrede til at fortælle, hvorledes vi havde kunnet berge Livet i de 12 Døgn, vi holdt til paa Straaholmen uden Mad og Klæder. Vi berettede alt, og under Fortællingen herom tøede den Gamle saa meget op, at han om Kvelden fik istand en liden Festlighed for os, under hvilken han udbragte en Skaal for »Udgangerfaarene paa Straaholmen.«

Dette blev senere et Øgenavn, som vi fire Syndere i lange Tider kom til at drages med. Hvorsomhelst vi kom, søgte vore Bekjendte alle mulige Leiligheder til at bringe »Udgangerfaarene« paa Tale, og dette gjentoges i de forskjelligste Former. Min Husbond — jeg kom senere af visse Grunde til at kalde ham Far — var en af de værste, og at vi sommetider blev grætne, gjorde kun ondt værre.

Tre Aar senere var Fredrikke min Hustru. Vi boede paa en Gaard inde paa Fastlandet og skulde have vor ældste Søn til Daaben, og af den Grund var mine Svigerforældre komne til os. Som Gamlen sidder og ser paa sin velskabte, trivelige Dattersøn, der hviler paa hans Knæ, siger han pludselig til mig: »Tænker Du snart at sætte ham ud paa Straaholmen?«

En Sommernat udenfor Nordkyn.

Vi havde i Slutningen af Mai losset en Saltladning i Vadsø, med hvilken vor Brig var kommen fra Liverpool, da der fra vort Rederi indløb Ordre til Kapteinen om at gaa til Arkangel og hente en Ladning Rugmel og Havregryn. Saasnart vi var færdige, drog vi afsted og naaede Indseilingen til Arkangel netop i Isløsningen. En større Ismasse, som under Vindstillen en Dag kom drivende ned fra Dvina, tog vor Skude med sig og satte os paa Grund, hvorved vi mistede Straakjølen. Følgelig maatte vi, saasnart vi naaede Havnen, faa Skuden paa Verftet og ny Straakjøl sat under den. Dette samt Indtagelsen af Lasten krævede en Tid af sex Uger, og i denne Tid havde Skudens Mandskab ofte ingenting at bestille, saa vi mangengang gik og kjedede os i den mere end kjedelige By.

En Lørdag, vi saaledes gik og slang, blev Baadsmanden, jeg og et Par andre enige om at leie os Hest og Vogn og tage en Tur ud paa

Landet. Vi kjørte langs en noksaa ordentlig Vei udover det flade, sandede Landskab, som omgiver Arkangel, forbi en Mængde mere eller mindre anselige Bondegaarde, og det var allerede langt paa Eftermiddagen, da vi stansede ved en Gaard og mere ved Tegn end ved Ord gav tilkjende, at vi ønskede at faa kjøbt noget at spise. Man forstod os, og der blev opdækket Brød, Melk, fersk Lax og Smør. Det var vor Mening at kjøre længere op i Landet, overnatte etsteds og saa vende tilbage næste Dags Aften. Under Maaltidet underholdt vi os paa bedste Maade med Konen i Huset, idet begge Parter talte »Russenorsk«[1]). Efter Maaltidet forlangte vi The, og Konen var meget villig til at faa Samovaren (Themaskinen) igang. Men til vor Ulykke kom Baadsmanden, som skraaede stærkt Tobak, til at sende en forsvarlig Ladning Tobaksspyt ned i en Blomsterpotte, der stod paa Gulvet. Konen, som saa dette, og vistnok hørte til de saakaldte Gammeltroende, der anser Brugen af Tobak for en Vederstyggelighed, blev aldeles rasende; efter en rivende Ordstrøm, hvoraf vi ikke forstod en Stavelse, greb hun Blomsterpotten og kylede den lige i Fjæset paa Baadsmanden, saa Stumperne og Mulden føg ham om Ørene. De

[1]) Benævnelsen paa det Sprog, som Russerne og den fiskende Almue i Nordland benytter sig imellem. Det er et Sammensurium af norske, russiske, tyske, franske og engelske Ord, og antages af Russerne for at være Norsk, af Nordmændene for at være Russisk.

andre Russere, Mænd og Kvinder, som af Nysgjerrighed havde samlet sig udenfor Døren, lod til at tage Konens Parti, og det begyndte at se ubehageligt ud, da vi var bare fire mod mindst et Snes Russere af begge Kjøn. Vi besluttede derfor at se at naa vor Hest. Efter at have kastet nogle Smaapenge paa Bordet som Betaling for Maden, trak vi vore Knive, satte et saa bistert Ansigt op, som vi kunde, og stormede mod Døren. Flokken veg tilbage, vi sprang i Skranglekjærren og kjørte afsted forfulgt af en Hagl af Smaasten, Torvstykker og lignende.

Kommen udenfor Skudvidde overveiede vi, hvad Vei vi skulde tage. At kjøre længere op i Landet fandt vi lidet raadeligt, da Efterretningen om det passerede sandsynligvis vilde sprede sig, og dette kunde skaffe os en endnu større Flok fanatiske Mennesker paa Halsen. Baadsmandens Ansigt bar ogsaa saa tydelige Mærker efter »Sammenstødet med Russelodjen», som han kaldte det, at han ingen Lyst havde at vise sig frem for Folk. Vi drog derfor tilbage samme Vei, som vi var komne, og naaede Arkangel om Kvelden.

Endelig var vi da seilfærdige, og det var vi alle glade over; vi havde faaet nok af Arkangel og Russelugten[1]) og længtes ud i rum Sjø. Men

[1]) Russerne indsmører sit Skotøi med en Slags Olie, Næverolie, der har en meget stram Lugt, som mærkes i længere Frastand. Almuen i Nordland kalder den Russelugt.

saa indtraf der Vindstille, og en hel Uge hengik, før vi kunde lette Anker.

Den Morgen, vi forlod Arkangel for en frisk Bris, var vi mindst halv hundrede Skibe i Følge, fordetmeste Engelskmænd. Men Vinden døde hen, da vi kom ud i Hvidehavet; den blev flau og foranderlig, og det medtog næsten en hel Uge at naa Kap Kanins Høide. Her skiltes Seilerflokken for Størstedelen ad, idet de engelske Skibe styrede tilhavs, hvorimod vi og nogle faa norske og russiske Skibe holdt en mere vestlig Kurs. Den flaue Bris vedvarede fremdeles, afbrudt af Vindstille med et lidet Blaf, snart fra en, snart fra en anden Kant, neppe tilstrækkelig til at Skuden lystrede Roret. Paa Høiden af Kola fik vi endelig stadig Bris fra Nordost, men samtidig blev Havtaagen saa tæt som en Mur, og der hengik næsten tre Døgn, i hvilke vi befandt os som i en Kjælder. Vi skulde efter Beregningen være paa Høiden af Tanafjord i i Østfinmarken, da Vinden kantrede sig om til Nordvest, og vi lod Skuden staa ind mod Land for Styrbords Halse. Kapteinen talte allerede om at vende og staa tilhavs igjen for ikke i Taagen at komme for nær Land, da den svage Bris døde hen og det blev blikstille. Efter en Times Forløb lettede Taagen ganske, og vi saa, at vi befandt os ret ud for Nordkyn et Par Mil tilhavs. Den klare Luft og Gjensynet af vort Fædrelands Kyst virkede i høi Grad oplivende paa os alle, og

Passiaren gik muntert og utvungent i den stille, solvarme Augustaften.

Ude paa Havet saaes en stor Flok Hval at stevne ind mod Land; der var vist en 50 Stykker fuldvoxne Blaahval, og deres tunge Aandedræt hørtes hvert Øieblik, medens Sjøsprøiten fra deres Blæsehuller stod som Røgen fra Skorstenene i en By. Flokken saaes hurtigt at nærme sig det Sted, hvor vi laa og snarede rundt i Vindstillen. En Kvæn, der som Passager var kommen ombord i Arkangel, stod foran Spillet og saa ud over Klydset ned i Sjøen. Pludselig kom han springende bagover Dækket, idet han med en forundret glad Mine slog Hænderne sammen og raabte: »Sella, mekke Sella!« Vi saa udover Rækken for at opdage Finlænderens megen Sild, og fik Øie paa en tæt Loddestim, som stod lige op i Vandskorpen. Nu skjønte vi, hvad Hvalflokken stimede efter, ligesaa hvad det var, som havde samlet de Flokke af Alke, Maage, Lunnefugl osv., som paa alle Kanter omringede Skibet, uagtet det forundrede os at se Lodde saa nær under Kysten paa den Aarstid. Men fulgte der anden Fisk med Lodden? Det maatte undersøges, og i en Fart blev vore to Fiskesnører hentede frem. Jo, der var Fisk, saa det forslog; den ene prægtige Torsk haledes ind efter den anden, og Snøret var ikke saasnart kommet nogle Favne ned, før det bar til at hale op igjen. Nu blev der Liv ombord; vi skulde fiske

og salte Fisken og derved fortjene os en Extraskilling, naar vi naaede Hammerfest, som var vort Bestemmelsessted. Medens to af os fiskede, gik en igang med at rense og flække Fisken, en ryddede Storbaaden, som stod paa Dækket, og begyndte at nedsalte den fangede Fisk, kort sagt, alle var i den travleste Virksomhed.

Hvalflokken havde imidlertid naaet Skuden og laa og boltrede sig rundt om denne, ofte saa nær, at vi, som Baadsmanden sagde, næsten kunde stikke en Skraa i Blæsehullet paa dem. Baadsmanden og jeg var for Øieblikket de fiskende; han havde sin Plads i Storerøst, jeg i Fokkerøst. Styrmanden stod ved Rattet med et spændt, dobbeltløbet Gevær for at skyde Alke, men den kom ikke nær nok. Baadsmanden holdt just paa at hale op en Fisk, da en uhyre Hval dukkede op lige under Storerøst og sender den lunkne Vandsprøit lige i Ansigtet paa ham, saa Sydvesten fløi ham af Hovedet; han slipper Snøret, taber Ballancen og falder med Hovedet foran lige ned paa Uhyret. Styrmanden, som stod færdig til Skud, kaster til Kinden og sender paa tre Alens Afstand Indholdet af begge sine Løb ned i Hvalens brede Ryg. Vakt ved denne uventede Hilsen løfter Dyret sin vældige Hale og sender en Vandmasse som af en Styrtsjø ind over Dækket, hvorpaa den dukker under, og Baadsmanden forsvinder i den mægtige Vandhvirvel.

Vi troede Baadsmanden fortabt; men faa Øieblikke efter faar vi se hans ene Fod stikke op under Bagbords Fokkerøst, og vi var ikke sene med at gribe fat i den og hale den og dens Eier indenbords. Baadsmanden satte sig paa Lugekanten, spyttede et Par Gange og udbrød endelig: »Hu, den var lei; det var endnu værre end Blomsterpotten til Russekjærringen.«

Den Latter, som nu paafulgte, skal jeg lade være at beskrive. Hvalens pludselige Tilsynekomst, den uventede Hilsen, den fik, Styrtebadet, den gjengjældte Hilsenen med, Baadsmandens forfærdede Fjæs, da han fik Hvalens varme Aande lige op i det, den ubeskrivelig komiske Maade, hvorpaa han deisede overbord, — det saa ud, som om han vilde ned for at omfavne Hvalen, — kort sagt det hele var saa uimodstaaelig pudsigt, at det maatte have rørt en Sten. Vor faamælte og alvorlige Kaptein, paa hvis Ansigt der sjelden saaes et Smil, laa paa Maven tversover Nathuset færdig til at kvæles af Latter. Og den indædte Gnavenhed, hvormed Baadsmanden var Vidne til vor Lystighed, bidrog just ikke til at formindske den.

Men vi matte til at fiske igjen; Baadsmanden overtog Salterens Plads, da han havde faaet nok af at staa i Røstet. Der hengik vel omtrent en Times Tid, og vi havde efter Beregningen henved et Par hundrede Fisk, da Skuden, som nu laa med Forstevnen vendt mod Vest, pludselig

krænger over til Styrbord og Seilene slaar mod Masterne. Vi kommanderedes til Braserne for at kantsætte Seil, og havde netop udført dette, da jeg, som just stod ved store Brambras, hørte Kapteinen sige til Styrmanden: »Hvad i al Verden er dette?« Jeg saa mig om og blev forbauset. Briggen skummede afsted for en frisk Bidevindskuling med mindst 10 Knobs Fart, men Havet var fremdeles blankt som et Speil uden den mindste Krusning; det var som om vi seilede paa en Flade af smeltet Tin. Kun efter Kjølvandet saaes en mørk Stribe, som dog snart udslettedes, men ellers, hvorhen vi vendte Øiet, mødte det den samme blanke Overflade, som kun svagt bevægedes af de fra Havet indsættende Dønninger. Dette Syn var saa uvant, ja saa uhyggeligt og trolddomsagtigt, at vi ikke kunde faa et Ord frem, men kun stirrede paa hverandre i maalløs Forbauselse. Baadsmanden, som var en god Del overtroisk, udbrød endelig med høitidelig Stemme: »Jeg skal sige Dere, hvad det er, Gutter; det er Liglagenet vort, Dere nu ser. Den, som har noget at snakke med Vorherre om, gjør bedst i at gjøre det snart, for aldrig ser vi« — — — her afbrødes han af Kapteinens barske: »Aa hold Mund, Din« osv. For at stive os op lod Kapteinen uddele en extra Dram, men Baadsmanden var ikke til at formaa at røre Glasset, hvortil Styrmanden bemærkede: »Ja, nu tror jeg ogsaa, at det er forbi med os, for naar Baadsman-

den forsmaar en Dram, kan Verden umulig staa længe.«

Efter henved en halv Times Forløb begyndte Vinden endelig, som man siger, at »bide paa Sjøen.« Havet begyndte at kruses af den friske Landbris, og i mindre end to Minutter var den blanke Havflade, saa langt Øiet kunde naa, forsvunden som ved et Trylleri. »Frisk Mod, Gutter,« sagde Kapteinen; »blir Vinden stø, er vi inden Kveld i Hammerfest,« hvortil Baadsmanden mumlede: »Vi ser aldrig mere Hammerfest.«

Baadsmandens uhyggelige Spaadom gik dog ikke i Opfyldelse. Middag næste Dag tog vi Lods ombord ved Refsholmen og krydsede nu raskt indefter mellem Rolfsø og Sørø. Vi fortalte Lodsen vor Oplevelse udenfor Nordkyn, og han sagde, at sligt var hændt før; han selv havde oplevet et lignende Tilfælde udenfor Knivskjærodden, og han nævnte Navnet paa en kjendt Ishavsskipper, som engang mellem Nordkap og Beren Eiland havde seilet næsten en hel Vagt »med frisk Vind i Vindstille.«

Denne underlige Fremtoning fremkaldte, som rimeligt var, en hel Del Gjætninger. Nogle gjættede paa, at Havfladen maatte være bedækket af et Olie- eller Fedtlag, som forhindrede Luftstrømmen at naa ned til Vandet. Men hvor skulde alt det Fedt, som paa flere Kvadratmil kunde bedække Havet, komme fra, og hvor tog det Veien i en

saadan Fart, da det med engang forsvandt? En anden Forklaring, som jeg i Hammerfest hørte af en Styrmand fra Stavanger, forekom mig langt rimeligere. Han ytrede omtrent følgende:

»Under saadanne Omstændigheder naar ikke Vinden ned til det Luftlag, som ligger nærmest Havfladen; det bliver derfor liggende stille, og de ovenover værende Luftlag glider paa det som paa en Rendebane. Først lidt efter lidt æder Luftstrømmen sig ned, og saasnart den naar Havskorpen, bliver Stillen borte. Jeg har selv oplevet noget lignende i Nærheden af Azorerne i Atlanterhavet; det varede næsten en Time, fra Kulingen naaede Bovenbram og til den formaaede at fylde Mersseilet.«

I en Snestorm paa Fjeldet.

En Kveld i Slutningen af Januar blev jeg og min stadige Jagtkammerat Jens enige om, at vi næste Dag, dersom Veiret blev godt, skulde tage os en Tur tilfjelds paa Rypejagt. Vistnok var Dagene korte, og vort Jagtdistrikt laa over en Mil borte. Men da det netop var Fuldmaane, kunde vi benytte Maanelyset til at marschere i, og vilde da have en 8—9 Timer til selve Jagten. Tidlig den næste Morgen var vi oppe, og da Luften var klar, og en svag Østenvind syntes at spaa stadigt Veir, gjorde vi os i en Hast færdige. Den nødvendige Proviant pakkedes i Skræppen, Skierne spændtes paa, og tilskogs bar det i strygende Fart, da vi havde et prægtigt Skiføre. Efter en tre Timers Gang opefter de dels bratte, dels svagt skraanende Skoglier naaede vi Trægrændsen, idet Birkeskogen afløstes af Vidjekrat og Dvergbirk. Her var det Rypelændet begyndte, og da det netop nu gryede ad Dag, blev vi nødte til at stanse en Stund og vente, til det blev skydelyst.

Vi lyttede spændt efter, om det søgte Vildt skulde give sin Nærværelse tilkjende. Og det varede ikke længe, før vi blev overbeviste om, at vi ikke havde gaaet forgjæves. Efterhvert som Dagslyset tog til, hørtes flere og flere Rypehanner at istemme sit »Gapskrat«, af og til sekunderet af en Fjeldrypes Snorken. Uagtet det begyndte at blive temmelig koldt, vovede vi dog ikke at røre os af Stedet for ikke at skræmme Rypeflokkene. Endelig blev det lyst nok til, at vi kunde begynde Jagten. En Flok paa en Snes Stykker kom spaserende ud af et Vidjekjær tvertover en liden Dalsænkning; den var inden Skudhold, og vi brændte samtidig løs med den Følge, at fire Fugle blev paa Pletten; de øvrige tog til Vingerne og slog sig ned i et Dvergbirkekrat et Par hundrede Alen borte. Vi ændsede imidlertid ikke for det første denne Flok, da vi havde hørt, at der inde i Krattet befandt sig flere Rypeselskaber, og efter vel en Times Jagt havde vi hver en halv Tylvt Ryper i Jagtvæsken. Der var ikke mange Fugle i hver Flok, men de fandtes saa nær sammen, at det saa ud, som om flere Flokke havde sat hverandre Stevne. Under vor Omstreifen naaede vi en større Myr, som paa den modsatte Side begrænsedes af en lav, langstrakt og kratbevoxet Bjergaas. Da vi under Jagten flere Gange havde hørt Fjeldrypen borti denne Aas, besluttede vi at gjøre en Trip did, da Fjeldrypen langtfra er saa sky som dens

Kusine Lirypen og desuden ansees for at være finere i Kjødet. Vi var ikke komne langt ud paa Myren, før vi fik se, at Sneen langs Aaskanten var optraakket som af en Kreaturflok; det var Rypens Spor i Nysneen. Da vi naaede frem, fandt vi Aasen som oversaaet af Fjeldryper. Inden kort Tid var vi paa Skudhold, og hvert Skud (vi havde begge Mundladnings Haglgeværer) indbragte os to, tre Ryper. Flokken, der bestod af flere hundrede Fugl, var saa lidet sky, at den ikke lettede for Knaldet; men strax efter de første Skud begyndte den at bruge Fødderne temmelig fort sydefter Aasen, som en af Jætere dreven Kreaturflok. Dette i Forbindelse med, at de saarede Fugle strax skilte sig ud af Flokken og søgte at forstikke sig i Krattet, saa vi ofte maatte lede længe efter dem, gjorde, at det ikke gik saa hurtigt med at faa Jagtvæsken fyldt, som man skulde tro. Ved Middagstider — vi havde vel et halvandet Snes Ryper tilmands — naaede Flokken et lidet Fjeldskar, som den ikke gaaende kunde komme over, hvorfor et Skud bragte den til at lette. Vi fulgte den med Øjnene og saa den slaa ned et Par tusind Alen borte. Idet vi stansede for at puste lidt, bemærkede vi, at Himmelen var bleven aldeles overtrukken, og at det om ikke længe vilde begynde at sne. Det lod altsaa til, at det gamle Jægermærke: Naar Rypen nødig tager til

Vingerne, venter den Uveir — ogsaa nu skulde slaa ind.

Efter at have hvilet os en Smule, styrede vi Kursen henimod Rypeflokken, og snart var Jagten paany i fuld Gang. Vi havde imidlertid kun faaet gjøre et Par Skud hver, da det begyndte at sne saa tæt og vedholdende, at det var umuligt at se noget i en hundrede Alens Afstand. Vinden stilnede ogsaa fuldstændig af, saa at Snefnokkene faldt ret ned. At dette varslede en Storm fra en anden Kant, vidste vi begge, og en dump Susen i Luften sagde os ogsaa, at den om ikke længe vilde bryde løs. Vi fortsatte imidlertid Jagten, da den var altfor spændende til, at vi kunde opgive den, uagtet vi havde Erfaring for, hvad det vil sige at blive overfaldt af en Snestorm paa et øde Fjeld. Jens mente som jeg, at det vilde være besynderligt, om vi ikke skulde finde frem til Folk etsteds, saafremt ikke Stormen og Snedrevet blev altfor overhændige. Efter nogle faa Skud lettede Rypeflokken paany. Snekaven var nu saa tæt, at det var umuligt at se, hvor den slog sig ned igjen. Vi mønstrede vort Jagtudbytte og fandt, at Jens havde skudt 37, jeg 34 Fugle. I Haab om, at ogsaa jeg skulde faa fyldt den tredie Tylt, gik vi videre paa Maafaa, da der ikke længere var Tale om at holde en bestemt Kurs, eftersom vi intet Kompas havde. Vi havde ikke gaaet ret langt, før Stormen brød løs med

frygtelig Magt, hvirvlende den løse Sne høit op i Luften. At den blæste etsteds fra Vest var vi forvissede om, men var det Sydvest eller Nordvest? Var det Sydvest, saa havde vi den stik imod os, naar vi skulde hjemover, og det var umuligt at gaa lige mod et saadant Veir uden at tabe Pusten. Fjeldet var fladt, saa at Terrænet heller ikke kunde give os nogen Veiledning. Vi dømte derfor Vinden til at være Nordvest og begav os ivei med den paa Siden, vel vidende, at dersom vi havde taget feil af Vindretningen, vilde vi komme aldeles bort i Uføret, rimeligvis ind i en skogløs, af bratte Bergvægge omgiven Fjeldal, hvor man selv ved fuldt Dagslys og i godt Veir vilde have vanskeligt for at komme frem.

Afsted lagde vi da, stolende paa Lykken; det kunde heller ikke nytte at staa stille og gjennempiskes af Stormen og Snedrevet, saa meget mere, som det var bitterlig koldt i Veiret, og vi under Jagten havde maset os sved. Det tog til at skumre stærkt, og inden kort Tid var det aldeles mørkt, da Maanelyset ikke formaaede noget ligeoverfor Snekaven.

Dersom vi holdt ret Kurs, saa kunde vi efter en Times-Marsch vente at naa Fjeldets Afhæld mod Bygden og ikke længe efter Skogbeltet, hvorved vi vilde faa en Smule Ly for Stormen. Men Time efter Time gik, og endnu var Terrænet lige fladt. Det begyndte at gaa op for os, at vi havde

forregnet os med Hensyn til Vindretningen, og at vi gik østefter, hvor der intet Skjul var at finde i flere Miles Omkreds. Jens ymtede engang om, at vi fik holde plat undaf for Vinden; for dersom denne, hvad vi nu antog, var Sydvest, saa havde vi lige i Vindretningen et bebygget Dalføre en 3—4 Mil borte. Jeg modsatte mig dette, dels af den Grund, at Vinden i Nattens Løb sandsynligvis vilde kantre sig, dels fordi det vilde være omtrent umuligt at finde den ensligt beliggende Bygd, naar vi ikke kunde se mere end et Snes Skridt foran os, og Tanken blev derfor opgiven, idet vi, som Jens kaldte det, fortsatte med at »seile slør Bidevind«.

Imidlertid gik Tiden, og Stormen syntes at tiltage i Styrke, saa vi havde Møie med at holde Balancen paa Skierne. Vi antog, at det maatte være omkring Midnat og undrede os over, at Sletfjeldet ingen Ende tog. I Ring kunde vi ikke gaa, medmindre ogsaa Vinden gjorde det. Vi talte saa smaat om at prøve paa at holde lidt nærmere til Vinden, da Jens, der var lidt foran mig paa Læsiden, pludselig forsvinder med et »Pas Dig!« Jeg sprang af Skierne, og ved at føle mig for med Skistaven traf jeg et Par Alen foran mig paa en Brink, som Jens var deiset udover. Hvor høi den var, kunde jeg ikke faa nogen Greie paa. Jeg raabte flere Gange paa Jens, men fik intet Svar. Havde han slaaet sig ihjel, eller var han rutschet

saa langt, at vi ikke kunde høre hinanden? Liggende paa Knæ famlede jeg med Hænderne for at komme efter Fjeldkantens Form, stedse udsat for at blæses udover af den rasende Blæst. Medens jeg laa der og kravlede, hørte jeg Jens kalde paa mig, saavidt jeg kunde skjønne en 5—6 Alen nedenunder mig. »Er Du ilive«, raabte jeg, »hvorfor har Du da ikke svaret før?« — »Aa, jeg har vel været beskjænket eller besvimet, eller noget sligt«, mente Jens. »Og saa har jeg vist skrubbet mig lidt, for jeg har noget vaadt og varmt paa den ene Kinden min. Men kom nu Du efter; her er idetmindste Ly for Stormen.« »Hvorledes skal jeg komme ned?« spurgte jeg. — »Jump, saaledes som Du saa mig gjøre. Naar jeg kom godt fra det, saa maa vel ogsaa Du kunne gjøre det.« — »Er du gal! Vi maa da vel først se efter, om det gaar an at komme op igjen.« — »Sludder,« mente Jens; »det finder vi nok ud af, naar det blir lyst. Kom nu.« Jeg lod mig dog ikke overtale til at følge hans Exempel, men vedblev at kravle langs Fjeldkanten, indtil jeg en 20 Alen borte fandt et lidet Skar, som førte paaskraa nedefter, og ved at følge dette, kom jeg tilsidst ned til min Kammerat, hvem jeg fandt siddende paa Huk i Sneen, sørgende over sin ene Ski, som han i Faldet havde brækket tvert af. Saaret paa hans Kind kunde jeg ikke se i Mørket, men følte, at den var vaad af Blod. Det gjaldt nu at forbinde det saaledes,

at der ikke kom Kulde i det, men hvormed? Efter en kort Raadslagning knappede han sine Klæder op, og jeg skar med Tollekniven omtrent Halvdelen af hans Skjorte væk. Denne snørede jeg om hans Hoved saaledes, at vi begge antog, at nu maatte vel Saaret være forbundet.

Rigtignok var vi nu i nogenlunde Ly for Vinden, men Snekaven hvirvlede lige tæt, og snart begyndte vi at fryse, saa Tænderne hakkede. Jens foreslog, at vi skulde grave os ned i Sneen og lade os ordentlig sne ned; da blev det snart varmere, paastod han. Jeg turde dog ikke stole paa denne Opvarmningsmethode og gav heller ikke ham Lov til at benytte den. For ikke at krepere af Kulde, maatte vi derfor ret som det var tage et ordentligt Ryggetag, under hvilken Sport vi nøie maatte passe paa, at vi ikke fjernede os for langt fra Fjeldvæggen. Tørsten pinte os umanerligt, og vi maulede Sne, saa vi var omtrent hudløse i Munden.

Natten sneg sig langsomt hen, og Stormen vedblev at rase. Efter et Utal af Ryggetag (Jens beklagede engang, at vi ikke havde husket paa at tælle dem) begyndte det endelig at lysne. Men Snekaven var fremdeles saa tæt, at vi ikke kunde faa Greie paa, hvor vi befandt os. Da det blev nogenlunde lyst, begyndte vi at ruste os til Opbrud. Fjeldbrinken, hvorunder vi havde overnattet, strakte sig ikke længere nedover, da Terrænet

nedenunder den var lige saa fladt som ovenpaa. Det værste var, at vi kun havde tre hele Ski til to Personer, thi Sneen var temmelig dyb. Vi virrede vistnok den brækkede Ski sammen igjen, omtrent paa samme Maade, som man fæster to Kloakstager til hinanden, saa at den kunde benyttes til at træde paa, men den var forfærdelig tung at gaa med, og vi maatte derfor skiftevis slæbe paa den en Stund hver. Men hvad Kurs skulde vi holde? det var Spørgsmaalet. Vi blev enige om fremdeles at gaa med Vinden paa høire Side, uagtet vi begge var visse paa, at vi den foregaaende Dag havde gjort galt i at vælge den Retning. Men vi stolede paa, at Vinden senere, som den i Almindelighed pleiede under Snestormene, havde kantret sig mere vestlig eller nordlig. Efter at have gaaet en Stund, kom vi ud paa en Isflade, hvorfra Sneen delvis var føgen væk; det var et Tjærn, og forpinte som vi var af Tørst, maatte vi se til at faa Hul paa Isen. Det var et møisommeligt Arbeide at naa ned gjennem den næsten fodtykke Is, kun med Tollekniven til Verktøi; men det gik dog, og ved afvexlende at dyppe Enden af Skistaven ned i Vandet og rulle den i Sneen, fik vi tilsidst en saa stor Sneklump paa den, at den sugede til sig en hel Del Vand, og vi fik paa den Maade vor Tørst stillet. Men nu følte vi ogsaa Sulten tilgavns, da vi intet havde nydt siden foregaaende Dags Eftermiddag. Al

vor Niste bestod imidlertid kun af et Stykke Smørrebrød tilmands, og dette satte vi tillivs, medens vi slæbte os henover den ensformige Sneflade.

Imidlertid skred Dagen frem, og Situationen var bestandig den samme. Fremdeles det flade, sneindhyllede Fjeld, som med Undtagelse af enkelte mindre Forhøininger eller Sænkninger ikke syntes at hælde til nogen Kant; fremdeles den rasende Storm og det tætte Snefog, som ikke tillod os at se mere end et halvt Snes Skridt fra os. Vor Stilling var ikke synderlig rar, og Humøret som Følge deraf heller ikke af bedste Slags. Dagen begyndte allerede at hælde, og trætte og udasede som vi var, gruede vi for den kommende Nat. Men da det næsten var halvmørkt, begyndte Fjeldet til vor Glæde at skraane, først langsomt, saa brattere og brattere. Nu haabede vi ialfald at naa Sjøen etsteds og kunde da langs Strandkanten finde frem til Folk. Det blev snart saa brat, at vi maatte staa af Skierne for at undgaa at rende udfor Stup, ligesom Jens forrige Kveld. Ved Mørkets fuldkomne Indtræden naaede vi Skogranden og traf paa et trangt, af steile Fjeldvægge omgivet Dalføre, som vi tog Veien igjennem. Det gik ikke fort nedefter, da vor Vei ofte spærredes af Vindfald og Klippeblokke. Endnu var vi lige kloge paa, hvor vi befandt os, da Jens med et udbrød: »Du, det maa være Ravnkleven, dette.«

Jeg studsede; var det Tilfældet, saa var vi over tre Mil østenfor vort Udgangspunkt og vilde naa Fjorden paa et Sted, hvor der knap om Sommeren var fremkommeligt langs Stranden; om Vinteren og i Mørke var det en Umulighed. Vi maatte imidlertid have Vished og skyndte os nedefter, og da vi om en Times Tid naaede Sjøen, saa vi, at Jens havde Ret; vi var virkelig i Ravnkleven. Strax at vende tilbage opefter den lange og bratte Li var ikke at tænke paa, dertil var vi for trætte; vi maatte finde os i at være endnu en Nat under aaben Himmel. Dog frygtede vi ikke dette saa meget nu, da vi havde Fyrstikker med og der var nok af Ved. Vi fik om ikke længe to Baal istand ganske nær hinanden bag en Fjeldknat, satte os mellem dem og gav os ifærd med at flaa et Par Ryper tilmands. Da de paa en Vis var blevne stegte, satte vi dem tillivs med god Appetit. slukkede Tørsten i Elven tæt ved og lagde os for at faa en Smule Søvn.

Denne blev dog ikke lang. Ilden tinede Sneen paa vore Klæder og gjorde dem gjennemvaade, saa at de stivfrøs paa den Side, som var længst fra Ilden. Paany maatte vi ved Ryggetag søge at fordrive Kulden, men var dog nu meget bedre stillede end den foregaaende Nat.

Udpaa Natten lagde Stormen sig, og Veiret klarede op. Henimod Daggry blev vi hentede af en paa Fjordens anden Side boende Mand, som

om Natten havde set vor Ild og deraf skjønnet, at der var Folk, som trængte Hjælp. Et Par Dage efter naaede vi vort Hjem, hvor man ikke mere ventede at se os ilive. Vor Vandring fik vi nu Greie paa. Snestormen begyndte fra Sydvest, men i Løbet af den første Dag og Nat kantrede den sig efterhaanden til Nordvest. Vi, som hele Tiden beholdt Vinden paa Siden, havde derfor under vor Vandring gaaet i en stor Bue.

Jens's Saar var ikke saa ubetydeligt; men det saa vi først, da vi var komne i Hus og fik den første Forbinding af. Hele Kinden var kløvet som med en Kniv lige fra Øret til nederst paa Kjævebenet. Der gik Betændelse i Saaret, og først sent ud paa Vaaren var det fuldkommen sammengroet.

Maalselvdalen.

Et af de skogrigeste Distrikter i Tromsø Stift er Maalselvdalen, der fra Malangenfjordens Sydside strækker sig østefter i en Længde af et halvt Snees Mil. Elven, som gjennemstrømmer Dalen, dannes foruden af flere mindre Tilløb af tre Hovedkilder: Rostaelv, Divielv og Bardoelv, som alle løber ud fra hver sit større Fjeldvand nær Rigsgrændsen. De to første forener sig omtrent 5 Mil ovenfor Udløbet i Havet og danner en mægtig Fos, der vistnok ikke har nogen betydelig Høide, men som alligevel ved sin Længde og sin svære Vandmasse afgiver et storartet Skue. Strax nedenfor Fossen slaar Bardoelven Følge, og et kort Stykke ovenfor sit Udløb i Hovedvasdraget danner ogsaa den en Fos, som trods den mindre Vandmasse langt overgaar Maalselvfossen i vild Skjønhed.

I en Henseende adskiller Maalselven sig fra de fleste vestlandske og nordlandske Elve, nemlig derved, at den er farbar for Baade i næsten sin hele

Længde. Som bekjendt har de af Norges Vasdrag, som flyder vestefter, fordetmeste et rivende Løb. Maalselven derimod flyder roligt som Glommen og fører en Vandmasse, som ikke giver Norges betydeligste Elve stort efter i Mægtighed.

Maalselvens Dalføre har en slaaende Lighed med Østerdalen søndenfor Tønsæt. Lave, med Barskog bedækkede Aaser og Lier, hist og her isprængt med frodig Løvskog, omgiver paa begge Sider Elveløbet, og bagenfor stikker af og til en Fjeldtop iveiret, øverst oppe pyntet med et Snedække, som selv i de varmeste Sommere aldrig ganske forsvinder. Langs Elvens Bredder ligger med kortere eller længere Mellemrum velbyggede Gaarde, om Sommeren omgivne af frodige Agre og Slaattemarker.

Der er ogsaa en anden Ting, som giver Maalselvens Dalføre et særskilt Præg fremfor de øvrige Nordlandsbygder, nemlig Befolkningen. Den bestaar næsten udelukkende af Indflyttede fra Østerdalen og af deres Efterkommere, og Mundarten der er derfor en ganske anden end i Nabodistrikterne, næsten ren østlandsk. Hovednæringsveien, som i det øvrige Nordland er Fiskeri, er i Maalselvens Præstegjeld Landbrug og Skogdrift. Denne sidste er imidlertid paa Grund af uvorren Hugst paa mange Steder betydeligt aftagen, især i den nederste Del af Dalføret. Men endnu staar der vakre Skogtrækninger igjen, og i

de sidste tyve Aar har en forstmæssig Skogbehandling for en stor Del rettet paa Mislighederne.

Til denne i sit Slags enestaaende nordlandske Bygd og dens Bebyggelse knytter sig forskjellige Sagn, som nedenfor skal blive meddelte.

Lige til Midten af det 13de Aarhundrede dannede Malangen Nordgrænsen for det egentlige Norge; hvad som laa nordenfor, regnedes til Finmarken, der kun betragtedes som et til Norge hørende Skatland og ikke indtog en med de øvrige Landsdele sideordnet Stilling. Da Mongolerne oversvømmede Rusland, flygtede en Del hedenske Bjarmer fra sit Hjem i Bjarmeland (den nordlige Del af det nuværende Finland og Rusland til henimod Ural) over paa norsk Grund eller ind i Finmarken. Norges daværende Konge, Haakon Haakonssøn, fik dem til at gaa over til Kristendommen samt gav dem Lov til at nedsætte sig i Malangen, rimeligvis ogsaa i den nærliggende Balsfjord. Disse to Fjorde var paa den Tid overordentlig rige paa Furu- og Birkeskog, som voxede lige ned til Havbredden. De nye Indflyttere slog sig ned langs Kysten, hvor de ryddede Skogen væk og opdyrkede Jorden. Malangens store Fiskerigdom, blandt andet de næsten aarvisse Sildefiskerier, drog snart Nybyggernes Hovedinteresser bort fra Landbruget, og derfor gik det sent med Opdyrkningen. Dette var forsaavidt et Held, som

Skogen derved blev sparet, da der paa den Tid ikke kunde være Tale om Salg af Trævirke, som derfor var omtrent værdiløst. Enhver havde jo i den nærmeste Omegn hvad han trængte af Byggematerialier og Brændeved og behøvede derfor ikke at kjøbe det af andre. Fiskeriet var en langt lettere og mere indbringende Levevei end Opryddningen af hundredaarige Urskoge og Afgrøftningen af sumpede Markstrækninger. Dette gjorde, at den nærliggende skogrige og frugtbare Maalselvdal gjennem mange Slægtled vedblev at være aldeles ukjendt for Indflytterne i Malangen. Hvad skulde bevæge dem til at drage flere Mil op fra Kysten? Her havde de jo alt, hvad de trængte til, og de fleste Varer, de kunde benytte som Byttemiddel i sin Tuskhandel med Nabodistrikterne, var det, som Fiskeriet og Jagten kastede af sig.

De eneste, som vidste Besked om Maalselvdalen og dens Herligheder, var de omvankende Fjeldfinner. Sagnet fortæller, at lang Tid efter Malangens Bebyggelse kom en Sommer et stort udenlandsk Krigsskib ind i Fjorden; det havde i en Storm mistet to af sine Master og søgte ind for at faa Skaden erstattet. Men Malangen havde, saa skogrig den end var, ikke et eneste Træ, der kunde tjene til Stormast for Orlogsmanden. I Tykkelse manglede der intet, men Længden og Rankheden fattedes. En tilstedeværende Fjeldfin sagde da, at vilde man betale ham godt, saa skulde han

skaffe det nødvendige Masteemne tilveie, men paa mindre end fire Dage kunde han ikke gjøre det. Hans Tilbud blev modtaget, og paa den bestemte Tid indfandt han sig, ikke med et, men med tre Mastetræer, hvoraf det ene næsten var dobbelt saa langt som det behøvedes. Dette var vistnok det første Gavntræ, som flødedes ned efter Maalselvens Vasdrag. Paa Spørgsmaal, om han vidste af flere saadanne Træer, svarede Finnen, at hele Verden ikke eiede saa mange Skibe, som han kunde skaffe Master til.

Denne første Kundskab om Maalselvdalens Tilværelse fristede dog ikke til Indvandring. Hvad skulde man med dens Rigdomme? Disse bestod jo bare i Skog, og det var paa den Tid ingen Rigdom, tvertimod en Hindring for Bebyggelsen. Af Fisk fandtes naturligvis ikke andet end saadanne Arter, som lever i Ferskvand og som paa Laxen nær var værdiløse, og de større Sjødyr, som Hval, Sæl m. fl., der den Tid var Gjenstand for en indbringende Fangst, forekom heller ikke oppe i Elven. Af disse Grunde vedblev Dalen at være hvad den var: en ubeboet og øde Vildmark, som kun afgav Tilholdssted for vilde Dyr og som ikke oftere betraadtes af nogen menneskelig Fod, end naar Fjeldfinnerne paa sine Vandringer drog gjennem den med sine Rensdyr.

Først i Begyndelsen af det 15de Aarhundrede eller maaske noget tidligere skal der af og til have

forekommet Fastboende i Maalselvdalen. Men disse første Nybyggere var kun Ugjerningsmænd, som for at skjule sig for det menneskelige Samfund forviste sig selv til hine ubefærdede Trakter. Naar deres tidligere Sambygdinger gjennem Fjeldfinnerne fik Kundskab om deres Opholdssted, kunde det hænde, at man drog afsted for at fange dem, især naar der var udsat en Pris for deres Paagribelse eller en og anden havde en personlig Uret at hævne. Sommetider lykkedes det at fakke Rømlingerne, med hvem der da i Regelen gjordes kort Proces, men lige saa ofte mislykkedes disse Expeditioner. Naar Rømlingerne havde Omtanke nok til at slaa sig ned et Stykke borte fra Elveleiet og derhos vogtede sig for at efterlade Mærker af sin Færd nede ved Elven, var det omtrent umuligt at faa Tag i dem. Og selv om man fandt deres Hytte, saa var det ikke sagt, at Beboerne var hjemme; de kunde have mærket Uraad og forstukket sig inde i Skogen, og da ramte der dem intet andet Uheld, end at Hytten blev ødelagt, hvad der ikke havde stort at betyde.

Disse fredløse Skogmænd var i Regelen en Svøbe for den nærmeste Bygd. Da de dels af Magelighed, dels vel ogsaa af Forsigtighed, ikke drev den eneste Næringsvei, som Stedet gav Anledning til, nemlig Landbrug, og de var vante til andre Fornødenheder end de, som deres Jagt og Fiskeri kunde tilfredsstille, røvede de, hvad der

manglede dem, og ofte levede de fuldstændig paa Krigsfod med den øvrige Menneskehed. Jeg skal nedenfor opregne nogle af de mest omtalte af disse Røvere og deres Bedrifter saaledes, som Sagnet har opbevaret dem.

To ugifte Brødre var i et Bryllup komne i Klammeri med en af Naboerne, som var en haandfast Fyr og derfor havde givet de to Kranglefanter forsvarlig Prygl. De svor at hævne sig, og nogen Tid efter, da de traf ham, kastede de sig over ham og dræbte ham paa Stedet. Denne Udaad var en Jæterjente uset Vidne til, og der blev nu gjort Anstalter til at gribe Forbryderne. Men de fik Nys om, at de var opdagede, og da man kom for at fængsle dem, var de forsvundne; de havde i Nattens Mørke forladt sit Hjem, kun tagende med sig forskjellige Værktøi og Redskaber samt en liden Baad. Hvor de havde taget Veien, vidste ingen. Længere ud paa Høsten blev der forøvet Indbrud paa en Gaard nær Maalselvens Munding, ved hvilket det meste af Eierens Vinterforraad af Levnetsmidler røvedes. En af Røverne efterglemt Øxe blev gjenkjendt som tilhørende de forsvundne Brødre, og man gjættede strax, at de havde slaaet sig ned i den ubeboede Maalselvdal. En Del Mænd samlede sig og drog et Stykke opefter Elven, men forgjæves; ikke det mindste Tegn til Rømlingerne var at opdage, og man vendte hjem igjen med det Forsæt at oppebie

Sneens Komme, før man drog ud paa en ny Expedition. Da haabede man at opdage deres Spor. Baaden, de havde taget med, var heller ikke at faa Øie paa; den var formodentlig gjemt i et af de utallige Smuthuller langs Elvebredden.

Ved det første Snefald drog en mandstærk Flok afsted for at finde Ugjerningsmændene, som for enhver Pris maatte gjøres uskadelige, da ingen af de nærmestboende følte sig sikker paa Liv og Eiendom i et saadant Naboskab. Men trods flere Dages Søgen var man ikke istand til at opdage det mindste Spor og begyndte derfor at tro, at Rømlingerne efter Indbruddet havde taget Veien ud af Bygden eller var omkomne. Hele Vinteren gik, uden at man hørte noget til dem. Men ikke saa snart var Sneen borte om Vaaren, før de uventet kom tilsyne paa en Gaard, hvor der tilfældigvis bare var Fruentimmer hjemme, røvede hvad de fandt af Mad og Klæder, mishandlede de værgeløse Kvinder og forsvandt igjen. Nogle Ynglinger enedes om at gjøre et nyt Forsøg paa at finde dem og drog afsted 8 Mand stærk. Efter en Uges Forløb vendte de sex tilbage med uforrettet Ærinde; de to derimod savnedes. Nogle Dage efter fandt man disses Lig paa en løst sammenheftet Flaade drivende ude paa Fjorden; de var blevne myrdede af Skurkene.

Denne Udaad kom Øvrigheden for Øre, og der blev nu udstedt et ordentligt Opbud. En

Skare paa over 50 Mand drog afsted og gjennemsøgte saa grundigt som muligt begge Elvebredder, dog uden Held. Derimod fik man mærke, at Ugjerningsmændene ikke var langt borte; for saasnart en af Streifkorpset skilte sig fra Troppen, blev han overfalden og dræbt, og ret som det var, hvislede en Pil ind i Flokken og saarede en eller anden. Efterat have lidt et Tab af 12 Mand, vendte Streifkorpset tilbage, idet enhver af dets Medlemmer følte sig overbevist om, at Flygtningerne stod i Pagt med den Onde og derfor kunde gjøre sig usynlige.

Det lod til, at disse Umenneskers Blodtørst nu var vaagnet for Alvor. De nærmeste Gaarde blev ret som det var overfaldne, og de af Beboerne, som ikke kunde redde sig ved Flugten, myrdedes uden Skaansel. Rædselen blev almindelig, og mange forlod sit Hjem for at være sikker paa Livet. En høi Pris udsattes paa Forbrydernes Hoved, men ingen meldte sig for at vinde den.

Ud paa Høsten kom en voxen Fjeldfinpige til en af de mest ansete Beboere yderst i Malangen. Hun kunde fortælle, at Fjeldfinnerne havde indgaaet Venskab og Forbund med de to Ildgjerningsmænd mod at faa en Del af det Rov, de bemægtigede sig, og at dette var Aarsagen til, at de var saa vanskelige at faa fat i, da deres Bundsforvante tillige tjente dem som Speidere og

gav dem Vink om, hvor de lettest kunde foretage sine Overfald. Desuden tilbød hun sig at skaffe Forbryderne frem, naar man vilde tage hende i Forsvar mod hendes Slægt, blandt hvem hun da ikke længere vilde være sikker paa Livet. Man lovede hende alt, hvad hun forlangte, og en Uges Tid efter bragte hun de to Forbryderes Hoveder i en Pose. Forbitrelsen mod Fjeldfinnerne blev nu saa stor, at disse fandt det raadeligst at forlade Egnen i største Skyndsomhed og vovede sig senere ikke i Malangens Nærhed. De afløstes af andre Finnefamilier, som indtog deres Beitepladse.

Da alt var bleven roligt, førte Finnepigen Folk til Røvernes Tilholdssted; det var en Berghule inde i et af tæt Skog omringet Ulænde, ikke mere end en halv Mil fra Maalselvens Udløb i Sjøen. Alle deres Tyvekoster, som var af nogen Værdi, havde Fjeldfinnerne ført med sig, da de drog bort. Finnepigen blev senere gift med en Gaardmandssøn, og de mandlige Efterkommere af hendes Æt boede endnu i Begyndelsen af forrige Aarhundrede yderst i Malangen paa Fjordens Nordside.

En af de første katholske Præster, som var ansat ved den af Haakon Haakonssøn opførte Mariekirke paa Tromsø, kaldtes af Almuen Mester Martin. Han skulde være ualmindelig lærd, men hans Herskesyge og udsvævende Levnet gjorde ham snart forhadt blandt Almuen. Engang havde han

i Skriftestolen vist sig uanstændig i sin Opførsel ligeoverfor en ung Kone fra Rogsfjord i Malangen. Hendes Mand, som ogsaa var tilstede i Kirken, hørte sin Kones Skrig, ilede til og rundjulede Mester Martin, saa det havde god Skik. Dette at lægge Haand paa en Præst paa et saa helligt Sted var paa den Tid omtrent halsløs Gjerning. Synderen blev greben og bastet og stængt inde for Natten — det var om Kvelden dette og saa sent paa Aaret, at det var mørkt om Nætterne — for næste Dag at lide sin Straf, som den afbankede Præst lovede at skulle blive en rystende Advarsel for alle Ligesindede. De Tilstedeværende stod imidlertid paa den Fangnes Parti, og ikke saa snart var det blevet roligt om Natten, før Fangevogteren i Mørket blev overvældet, bunden og kneblet af maskerede Mænd, Fængslet aabnet og Fangen løsladt. Den næste Morgen var baade han og hans Kone forsvundne og deres Baad borte. En stærkt bemandet Baad sendtes strax afsted til den Undvegnes Hjem under Kommando af en af Præstens paalideligste Haandlangere; men en Dags Tid efter kom Baaden tilbage igjen med den Besked, at Føreren »faldt overbord« i Rystrømmen, og at hans Skydsfolk havde tilbragt Tiden med at sokne efter ham. En ny Expedition udsendtes, og denne bragte den Efterretning, at Rømlingen havde været hjemme, taget med sig de værdifuldeste og lettest flytbare

af sine Eiendele og var derpaa om Natten reist igjen sammen med sin Kone, ingen vidste hvorhen. Præsten skummede af Raseri; han skjønte godt, at han havde Stemningen mod sig, men der manglede ham Beviser. For at faa den forsamlede Almue til at falde tilføie sammenkaldte han et Møde, hvori han truede med at lyse dem alle i Ban, hvis de ikke skaffede frem den frække Forbryder, som havde forgrebet sig paa hans Person og vanhelliget Kirken. Denne Trusel syntes i Begyndelsen at udøve den tilsigtede Virkning. Men da reiste der sig pludselig en ældre, anset Mand fra Mjelde paa Kvaløen og sagde: »Ja, det er en frygtelig Straf, Mester Martin truer os med. Men ikke kan jeg forstaa, hvorfor vi skal straffes. Det er jo ikke vor Skyld, at Kjærringen skreg i Skriftestolen, da Mester Martin blev for stræng i Skriftemaalet sit. Heller ikke er det vor Skyld, at Manden hendes fandt den Maaden at skrifte paa vel stiv. Men skal vi straffes, saa — nu ja, saa skal jeg sige Jer noget, Godtfolk; saa slipper vi jo at levere de Offere og de Gaver til Kirken, vi har bragt hid, og kan tage dem hjem med os igjen. Og dersom vi skal bli fordømte for en Synd, som vi sletikke er skyldig i, saa kan vi jo ligesaagodt gjøre noget, som Fanden kan se er vor Skyld. Vi kunde jo slaa ihjel de Præster og Munke vi har nu, og saa sende Bud til Paven og Kongen om at lade os faa andre, som ikke skrifter

Konerne og Døtrene vore saa forskrækkelig nøie. Eller ogsaa kunde vi gjøre med Præsterne vore, som vi gjør med de Væderlammene og Føllene, som vi vil skal være Gjeldvædere og Gjeldheste. Kanske vore Førkjer da vilde bli hjemme og passe sit Arbeide istedenfor at mange af dem nu skal til Skrifte ret som det er.

Mester Martin var færdig at revne af Forbitrelse, og han bød sine Undergivne at gribe den djærve Mand, som havde Frækhed nok til at tale slig. Men de fik en saadan Modtagelse, at de var glad ved at slippe derfra med Livet, da den frittalende Mands Venner tog hans Parti. Midt under Tumulten gaar den gamle Mand hen til Mester Martin og raabte med en Stemme, som øieblikkelig tilveiebragte Taushed: »Gjør ikke sligt, du vil komme til at angre paa, Mester Martin! Her er vi de stærkeste, som Du ser, og Du kan bande paa, at Du ikke vil komme til at leve længe nok til at kunne sætte os i Ban, hvis Du ærter os. Dersom det er Sandhed, Du lærer os, — og det maa vel Mesteparten være, — saa sig mig, hvem der helst burde sættes i Ban, enten den, som ikke kan lade gifte Koner gaa i Fred, eller den, som tager sin Kone i Forsvar mod en Buk, selv om denne Bukken er Præst. Og naar Kirken er et saa helligt Sted, at man ikke der kan forsvare sin egen Kone, er den da ikke ogsaa for hellig til, at Præsterne kan bruge den til Horehus?

Svar mig paa det, Mester Martin. Og jeg skal sige Dig en Ting til. Du vilde gjøre klogt i at tilgive Mikkel paa Rogstjordnæs og lade ham faa bo der i Fred. Og det er aldeles nødvendigt, for han skal faa bo i Fred der, saalænge han ikke gjør noget værre end han har gjort hidtil, det skal vi, hans Naboer, være Mænd for.«

Almuens truende Holdning ovenpaa denne Tiltale tvang Mester Martin til at give Kjøb paa den Betingelse, at Mikkel skulde betale en temmelig drøi Bøde til Kirken. Men her mødtes han af en bestemt Protest af hele Menigheden: Skulde nogen bøde, saa var det Kirken. Præsten maatte bide i det sure Æble at forkynde Tilgivelse for Synderen, »indtil Paven havde fældt Dom i Sagen.« Dog skulde Mikkel med det allerførste fremstille sig til Skrifte.

Men hvor var Mikkel, som Sagen gjaldt, henne? Man gjættede paa, at han havde taget Veien til den ubeboede Maalselvdal, og flere Expresser sendtes afsted til det ukjendte Dalføre, men forgjæves. Henimod Jul kom hans Kone en Kveld sent til nærmeste Gaard, næsten forkommen af Kulde og Sult, med et spædt Barn i Armene. Hun fortalte, at hendes Mand kort iforveien var bleven sønderreven af to Bjørne, som han havde givet sig i Kast med. Sagnet fortæller, at flere af Menigheden med den gamle Mand fra Mjelde i Spidsen aflagde Mester Martin et nyt Besøg, da de fik

høre dette, og næste Vaar forlod Præsten Stedet og reiste sydover, fordi han »ikke taalte det barske Klima.« Det havde nemlig kostet ham flere Tænder og en forstuvet Næse.

I Regelen var det dog kun virkelige Forbrydere, som her i det ubeboede og afsides liggende Dalføre søgte at unddrage sig Retfærdighedens Arm. Men da de for at opholde Livet somoftest blev tvungne til at føie nye Forbrydelser til de allerede begaaede, var de nærmeste Beboere deres svorne Fiender og søgte derfor at fange dem paa enhver mulig Maade. Tildels lykkedes dette som sagt efter kort Tids Forløb; men det hændte ogsaa, at der hengik flere Aar, før man fik fat paa Misdæderne. Saaledes kunde en Gut og en Pige — Broder og Søster — som var under Tiltale for Blodskam, holde sig skjulte i hele sex Aar trods alle Efterstræbelser. Da de endelig fakkedes, lykkedes det dem begge under Transporten at styrte sig i Havet, uden at deres Vogtere formaaede at frelse dem. Ft andet Selskab paa fire Personer, alle Indbrudstyve, fik man sletikke fat i, og i henved 30 Aar foruroligede de de Fastboende ved sine Plyndringstog. Efter al Sandsynlighed stod de i Ledtog med Fjeldfinnerne, der dannede som ensiags Mellemled mellem dem og det Samfund, de var udstødt fra og som de stadig laa i Krig med. Først da den sidste af dem var død, fik man ved Finnernes Veiledning opdaget deres

Skjulested. Det laa i en af Maalselvens Sidedale (sandsynligvis ved Tagelv eller Andselv) og var saa godt skjult, at man kunde gaa forbi det i halv hundrede Skridts Afstand uden at opdage det. Rømlingerne havde været saa forsigtige, at de aldrig havde rørt en Pinde, som kunde røbe deres Tilværelse, i Hyttens nærmeste Omegn, eller efterladt sig det mindste Spor af Sti til eller fra sit Skjulested. Materialierne til sin Bopæl, som bestod af en Torvgamme og som ved Beplantning af Smaatræer ikke kunde skjelnes fra en kratbevoxet Jordhaug, havde de, som det siden vidste sig, hentet en Fjerdingvei borte fra en afsidesliggende af Stenurer afspærret Dalsænkning, ligesaa Mesteparten af det Brændsel, de havde behøvet. Til dette havde de ogsaa benyttet Nedfaldstræer paa forskjellige Steder i Skogen, men aldrig var disse hentede i Hyttens Nærhed. Denne vilde neppe være bleven funden før maaske mange Menneskealdre senere, dersom ikke en Fjeldfin Sommeren efter den sidste Beboers Død »tilfældigvis« havde opdaget den og saaledes var bleven istand til at faa udbetalt den for Opdagelsen udlovede Belønning.

Befolkningens Formerelse i Maalselvdalens nærmeste Omegn medførte lidt efter lidt, at Dalens naturlige Rigdomme begyndte at faa Værdi. Bebyggelsen af de dels skogfattige, dels skogløse Øer lde mod Havet foraarsagede, at der blev Efterspørgsel baade efter Tømmer og Brændsel. I Begyndelsen forsynede man sig uden videre med Trævirke, hvor det var at finde, men snart gjorde de Nærmestboende sin Eiendomsret gjældende eller forskaffede sig en saadan, og Skogprodukterne blev derved Gjenstand for Handel. Priserne steg med Efterspørgselen, og Følgen deraf blev, at Malangens og Balsfjordens Skogstrækninger efterhaanden faldt for Øxen; der huggedes paa Rov, og de Tider kom, da Barskogen ved Sjøkanten blev »en Saga blot«. Endnu i Midten af forrige Aarhundrede stod der prægtige Furuskoge paa Steder, hvor der nu ikke findes en Pinde af den Træsort, Skoge, som afgav tilstrækkeligt til Eierens eget Brug og en god Del til Salg. Løvskogen fristede samme Skjæbne som Barskogen; den feiedes ned for Fode og afsattes som Brændsel til de skogfattige Distrikter, og ved Anlægget af Tromsø Kjøbstad i Slutningen af det 18de Aarhundrede fik de ovenfor nævnte Fjordes Skogeiere en ny Kjøber, hvis Behov steg Aar for Aar.

Hidtil havde Maalselvdalens Skogstrækninger staaet saagodtsom urørte. Kun ved Elvens Udløb i Havet havde en og anden Nybygger bosat

sig; men at flytte længere op i Dalføret kunde ikke falde den til Fiskeri vante nordlandske Befolkning ind, det forekom den vistnok usandsynligt, at Landbruget saa langt nord ogsaa kan føde sin Mand. At dette var muligt, maatte derfor ad Overbevisningens Vei indprentes Nordlændingen, og heldigvis fandtes der i Slutningen af forrige Aarhundrede en Mand deroppe, som besad baade Evne og Villie til at gjøre Folk begribeligt, at de nordlandske Forholde tillader at drive andre lønnende Hovednæringsveie end Fiskeriet.

Denne Mand var Foged Jens Holmboe i Senjen. Han indsaa snart, at Maalselvens Skoge og frugtbare Jordbund indeholdt alle Betingelser for at blive en velstaaende Bygd, paa samme Tid som det ogsaa stod klart for ham, at det ikke kunde nytte at faa Folk fra Sjøkanten til at nedsætte sig der. Skulde et Kolonisationsforsøg lykkes, maatte det ske med Indflyttere fra de Dele af Landet, hvor Ager- og Skogbrug var kjendte og tilvante Sysler. Han fik derfor nogle fattige Familier fra Oplandsamterne, fornemmelig fra Hedemarkens Amt, til at flytte did nord. Begyndelsen var imidlertid lidet lovende; der indtraf Misvæxtaar og andre Uheld, og Nybyggerne, hvis Magt til at staa imod med var liden eller ingen, saa sig snart ude af Stand til at slaa sig igjennem paa egen Haand. Men Foged Holmboe gav ikke tabt. Han hjalp de forsagte

Nybyggere med Raad og Daad, skaffede dem Understøttelse paa enhver Maade, og om ikke lang Tid havde han den Glæde at se, at Kolonien var stærk nok til at staa paa egne Ben. Uagtet der saaledes ikke er fuldt 100 Aar, siden Maalselvdalens Bebyggelse begyndte, er Folketallet voxet raskt, tildels ved Indflytning søndenfra, saa at Dalen nu er en af Tromsø Amts tættest befolkede og mest velstaaende Præstegjeld.

Som ovenfor bemærket udgjør Maalselvdalen enslags Bygd for sig selv deroppe i Fiskeriernes Hjemland. Næringsveiene, Befolkningens Legemsbygning, Sproget, Bygningsskikkene, og ikke mindst Landskabets naturlige Udseende, kortsagt, alt er saa ganske forskjelligt fra, hvad man træffer paa i Nabobygderne, at det er, som om man paa en eller anden overnaturlig Maade skulde være bleven forflyttet til andre Egne af Jorden.

Distriktets Bebyggelse med Indvandrere søndenfra har havt sin store Betydning for Nabodistrikterne, ja snart sagt for hele Amtet. Dettes oprindelige Befolkning har lært meget af Maalselvdølerne, som i mange Retninger indførte et forbedret Stel, fornemmelig i Landbovæsenet, og Bygden hævder og vil vistnok i en længere Fremtid hævde sin Plads som en af de mest oplyste og fremskredne i det nordlige Norge.

Manden med Trætøflerne.

»Det er saa rart med den Kjærligheden,« sagde Manden med Trætøflerne, naar vi spurgte den stakkers Tulling, hvorfor han idelig og altid slæbte om med de Trætøfler under Armen. »Det er noget, som Dere ikke forstaar Dere paa, Gutter; det er saa rart med den Kjærligheden.«

Den Person, som gik under dette Navn, var en af disse stille, godslige Vanvittige, som aldrig gjør nogen den mindste Fortræd og som intet kan bringe ud af den sløve Tilstand, der som en Tvangstrøie har lagt sig om deres Aandsevner. Siden sit 24de Aar havde han befundet sig i denne Tilstand, og det første, jeg husker ham, var han ifølge sine Sambygdingers Udsagn henved 70 Aar. Jeg synes endnu jeg ser den foroverbøiede, hvidhaarede Mand med de uadskillelige Trætøfler, som han indtullede saa omhyggeligt, saasnart det truede med Regn eller Sne, og som han stadig havde under sit Hoved, naar han sov. Han gik fra Gaard til Gaard uden at bestille det mindste, og man gav ham af Barm-

hjertighed den Føde og de Klædningsstykker, han trængte. Fortiden huskede han ikke det mindste til; selv hans Faders Gaard, hvor han var født, og de Omgivelser, han fra sine Barneaar var vant til at færdes iblandt, syntes han ikke mere at kjende. Ikke engang sine Forældres eller Ungdomsbekjendtes Navne kunde han huske, og naar nogen undrede sig derover, svarede han altid med sit gamle Mundheld: »Det er saa rart med den Kjærligheden.« Forøvrigt var han snaksom paa sin Vis og kunde komme med noksaa forstandige Bemærkninger om Veir, Føre, Aarsvext, Fiskeri osv. Derimod syntes hans Begreber om Steder og Personer at være fuldstændig formørkede, ja han kjendte vist ikke det ene Menneske eller det ene Bosted fra det andet; ialfald lod det ikke til, at han lagde det mindste Mærke til, at der f. Ex. var bygget en ny Gaard i den Egn, han færdedes. Han gik ind paa en saadan Gaard, roligt og uden Spor af Nysgjerrighed, som om han havde været der mange Gange før.

Kun en Gang om Aaret tog han sig sammen for at bestille noget; det var to Dage før Allehelgens Dag, og dette Arbeide bestod i, at han fik istand et nyt Par Trætøfler. Allehelgensaften var de færdige, og da kastede han væk det Par, han havde baaret med sig hele det forløbne Aar, som udslidte, uagtet de aldrig havde været paa nogen menneskelig Fod. Man fortalte, at

i hans unge Dage var de Trætøfler, han arbeidede, særdeles smagfuldt og net udstyrede, men efterhvert som han blev ældre, fik de stadig et plumpere og plumpere Udseende og lignede ikke lidet de Stokke, man paa visse Steder af Landet benytter til at fjetre Hestene med. Dog syntes han vistnok selv, at de var pene, og blev meget glad, naar nogen roste dem. Men røre dem fik ikke nogen Lov til af den Grund, at »det var saa rart med den Kjærligheden.« Det, at nogen f. Ex. kunde gjøre ham opmærksom paa, at den ene Tøffel var et Par Tommer længere end den anden, lod han, som han ikke hørte.

Kun en Ting kunde bringe hans Sind ud af den sædvanlige Dvale, og det var Synet af et Fartøi. Da blev hans Ansigt hvidt af Rædsel, og han skyndte sig afsted for at undgaa det Syn. I saadanne Tilfælde satte han gjerne tilskogs og kom først frem igjen, naar Fartøiet var forsvundet. Blev det i længere Tid paa et Sted, saa kom han ikke i Omegnen, saa længe det laa der; han tog da Veien, ofte over Stok og Sten, til en anden Del af sit Vandredistrikt, som omtattede det Præstegjeld, hvor han var født, og Nabopræstegjeldet. At spørge ham om Grunden til denne besynderlige Rædsel for Fartøier nyttede intet; man fik kun det staaende Svar, at det var saa rart med den Kjærligheden.

Hvorledes var han bleven en saadan Tulling?

Ja, det blev aldrig opklaret. Indtil sit 24de Aar var han en rask og uforfærdet Yngling, fuld af Mod og Livslyst og dertil en flink Fisker. Han var Søn af en velstaaende Gaardmand, som foruden ham ikke havde andre Børn end en ældre, gift Datter, og som Arving til en vakker, heldigt beliggende Gaard ansaaes han for et godt Gifte. Han var neppe voxen før han forlovede sig med en Gaardmandsjente fra Nabopræstegjeldet, en særdeles vakker og i alle Henseender brav og elskværdig Pige, og ingen tvivlede, om at det vordende Par vilde blive lykkeligt.

Det var ud paa Høsten. Brylluppet var bestemt til næste Aar, og Dagen før Allehelgens Dag drog han afsted for at besøge sin Kjæreste, hvis Fødselsdag var 1ste November. Han havde blandt andre Foræringer et Par vakkert arbeidede Trætøfler med sig, og da hendes Hjem laa paa den anden Side af en større Fjord, drog han did tilbaads. Det var en solblank, stille Eftermiddag, han reiste. Marken var endnu snebar, og om Kveldene var det det prægtigste Maaneskin. Ikke langt fra hendes Hjem laa der en dansk Galeas i en Udhavn; den havde losset Korn i nærmeste By og ventede nu paa føielig Vind for at komme tilhavs. Han passerede tæt forbi Fartøiet og talte et Par Ord med Lodsen, som var en personlig Bekjendt af ham. Dette havde han ved sin Ankomst fortalt sin vordende Svigerfader. Da det tog til at skumre,

foreslog han sin Kjæreste, at de i det vakre Maaneskin skulde ro ud til Skibet og høre, om der ikke var noget, man kunde faa kjøbt, som man havde Brug for. Hun indvilgede og fulgte ham for aldrig mere at vende tilbage. Da de ikke kom igjen, gik man i Pigens Hjem tilsengs i den Tro, at de var blevne budne ombord paa Traktering. Om Natten blæste der op en Fralandsbris, og da man i Graalysningen den næste Morgen drog ud for at søge efter de Savnede, var Skibet borte. Ud paa Dagen fandtes Baaden, de havde havt, ilanddreven ved en Holme, og i Baaden laa dens Eier, Gutten, i sansesløs Tilstand og med et frygteligt gabende Saar i Hovedet; desuden var Hjerneskallen paa flere Steder skadet. Man bragte ham i Hus, og efter i længere Tid at have svævet mellem Liv og Død, begyndte han at komme sig, og ud paa Vaaren kunde han forlade Sengen. Men hans Forstands Lys var for bestandig udslukt; ethvert Minde om Fortiden, om Slægt og Venner var som feiet ud af hans Hukommelse, og aldrig omtalte han med et eneste Ord hin Nat, vistnok af den Grund, at han intet huskede.

Hans Kjæreste var og blev forsvunden, uden at det trods de omhyggeligste Efterforskninger lykkedes at finde det ringeste Spor af hende. Man ventede med Længsel paa, at Lodsen, som var ombord paa hint Skib, skulde komme tilbage. Men han kom ikke. Efter en voldsom

Nordveststorm fandtes hans knuste Baad ude i Havskjærene, — et Bevis for, at hans hjemmeværende Hustru var Enke. Da man havde faaet opspurgt det danske Skibs Hjemsted, skrev Præsten til vedkommende Øvrighed, og et halvt Aars Tid efter — Postgangen var langsom i de Dage — fik man det Svar, at Skibet ikke var set eller spurgt siden det forlod det nordlige Norge, hvorfor man antog, at det var gaaet under med Mand og Mus, Historien blev saaledes aldrig opklaret. Mange var de Gisninger, som i den Anledning sattes i Omløb, og næsten alle gik ud paa, at der bag det uigjennemtrængelige Slør skjulte sig en styg Forbrydelse.

Manden med Trætøflerne, som hin Ulykkelige blev kaldt, levede i næsten to Menneskealdre efter denne Begivenhed. Hans Forældre faldt fra, og Gaarden kom i fremmede Hænder, men han mærkede det ikke. Under sine Besøg i hans fordums Kjærestes Hjem røbede han ikke det mindste Tegn til, at han huskede at have været der før eller syntes at kjende sig igjen, og ethvert Forsøg paa at vække hans slumrende Erindring var som sagt forgjæves. Kun den Iver, hvormed han hver Høst gav sig ifærd med Arbeidet paa de reglementerede Trætøfler, viste at der paa Bunden af hans Erindring maatte ligge en dunkel Anelse om hans lykkelige Dage, men den var saa indhyllet i hans uhelbredelige Vanvid, at den ikke formaaede at bryde frem.

De Midler, han arvede efter sine Forældre,

var ham til ingen Nytte, og han trængte dem heller ikke. Alle havde Medlidenhed med den stakkers melankolske Vanvittige og tilfredsstillede gjerne hans faa Fornødenheder. Og det var rørende at se den naiv-barnlige Glæde, hvormed han f. Ex. modtog et gammelt Klædningsstykke og hvor tilfreds han lange Tider kunde sidde og betragte Gaven.

En barsk Vintermorgen, da han efter hvad man vidste skulde have naaet en Alder af omkring 80 Aar, fandt man ham ihjelfrossen i Skogen. Han havde trukket Trøien af sig for at beskytte de kjære Trætøfler mod Snefoget.

En ful Ræv.

Min Husbond holdt en efter Forholdene paa de Kanter af Landet betydelig Hønseflok, vel en 30 Stykker, og en Vaar, da tre af hans bedste Høner havde ruget ud hver sit Kuld Kyllinger, var Antallet vokset til over 50. Husbondsfolkene var meget glade i sin vakre, trivelige Hønseflok; den gav i Aarets Løb en ikke ubetydelig Biindtægt, saa meget mere som Underholdet ikke kostede synderligt, da Affaldet fra Laave, Kjælder og Kjøkken ved det temmelig store Gaardsbrug for en væsentlig Del afgav, hvad der behøvedes til Hønsene, som desuden, naar Veiret og Aarstiden tillod det, færdedes ude og fordetmeste sørgede for sig selv.

Heldet med Kyllingflokken, der næsten udelukkende bestod af »unge Damer«, var saa opmuntrende, at Husbond fik Lyst til at prøve at anlægge et Hønseri saaatsige i det store. Han talte allerede om at bygge et særskilt Hus til sine befjærede Husdyr, saaledes afdelt, at hver Hane med

sin Familie fik en Bekvemmelighed for sig selv, med særskilte Aflukker for Liggehønsene. Efterhvert som hans Fjærkræbestand forøgedes, skulde der føies nye Tilbygninger til Huset, og i Tilfælde af, at der kom for mange »Ungherrer« til, at de alle kunde vente at stifte Familie, skulde de, i hvis Lod det faldt at leve og dø som Pebersvende, have en særskilt Bolig, indtil deres Tur kom til at forsendes til Byen for at stifte Bekjendtskab med Bymadamernes Suppekjedel. Saaledes opgjorde Husbond sine Beregninger; men det skulde snart vise sig, at han havde gjort Regning uden — Mikkel.

Det var en Morgen henimod St. Hans. Vi var netop færdige med Vaaraanarbeidet og holdt paa at gjøre os istand til at drage paa Sommerfiske. Jeg og et Par andre af Tjenerne stod og talte om at tage os en Udflugt til Sæteren den vakre Søndagsmorgen, da Madmor kom ind med Jammer og Veklager over, at en Ræv havde indfundet sig og snappet en af de peneste Haner lige ud for Stabbursdøren. Vi satte naturligvis ud alle som en, men selvfølgelig uden Nytte; Mikkel var for længe siden ude af Syne, da den havde taget Veien til det tætte Birkeholt, der som et Belte strakte sig opefter Lien ovenfor Gaarden og kun skiltes fra denne ved et ca. 100 Alen bredt Jorde. At den maatte have sit Hi i Nærheden, antog vi for givet og spredte os paa forskjellige

Kanter for at prøve at opdage Spor af det inde i Skogen. Forgjæves; der var intet at se. Med forskjellige velmente Ønsker over den frække Røver vendte Streifkorpsets Medlemmer efterhaanden tilbage. Vi blev alle paalagte at have Øinene med os, naar vi færdedes ude, noget vi naturligvis lovede.

Næste Morgen, da en af Pigerne slap Hønsene ud, strøg Ræven tæt forbi hende, netop som hun havde aabnet Døren, snappede en af de større Kyllinger og løb sin Vei. Dette begyndte at blive for grovt, og der maatte for enhver Pris sættes en Pind for Mikkels Røverier, ellers kunde den komme til at udrydde hele Hønsebestanden. At slippe Gaardshunden »Barfod« løs gik ikke an, da den var sint af sig og pleiede at fare løs paa Fremmede, som næsten daglig færdedes forbi. Den blev dog bundet et Sted i Gaarden, hvor den havde en friere Udsigt over Gaardspladsen. Næste Morgen tog Husbond og jeg Post paa to forskjellige Steder i Gaarden med hver vort Gevær for at hilse paa den ubudne Gjest, naar den, som vi ventede, kom for at hente sin Frokost. Men den, som ikke kom, var Mikkel. Vi laa hele Formiddagen bag vore Skjul, men baade blev det kjedeligt at ligge der uvirksom, og desuden var to voxne Mænd for kostbare Jætere for en Hønseflok. Vi skulde netop til Middagsbordet, og satte en halvvoxen Jente til at passe Hønsene, som vi for

yderligere Sikkerheds Skyld havde drevet sammen inde paa Gaardspladsen og givet Mad, for at de skulde holde sig rolige der. Neppe havde vi sat os tilbords, før vi hørte Jenten skrige og Barfod stormhalse, og da vi i en Fart kom op og ud, fik vi den Ære at se Mikkel forsvinde mellem Træerne borte i Skogholtet med en skrigende Hane i Kjæften. De to Skud, som sendtes efter den, naaede vistnok ikke frem. Den maatte, skjønte vi, hele Formiddagen have ligget paa Lur og saa passet sit Snit, da den uden Fare troede at kunne vove sig frem.

Nu blev der opbudt fuld Leding; alle, som kunde gaa, drog afgaarde hver i sin Retning for at søge efter Rævehiet, som absolut maatte være i Nærheden, idet vi i Forveien var blevne enige om, hvilke Strækninger enhver af os skulde undersøge. Hele Eftermiddagen gik med til dette, og efterhaanden vendte Speiderne hjem igjen uden at have set noget mistænkeligt. Endelig kom en af Pigerne sent om Kvelden hjem med den Besked, at hun paa en Furumo en halv Fjerding fra Gaarden havde opdaget et rundt Hul under en Trærod. Ved at undersøge Omegnen havde hun et Stykke derfra fundet et lignende Hul i et lidet Orekrat, og i Nærheden deraf endnu et. Nu vidste vi, hvor Røveren havde sit Herberge, og vi gik tilsengs med det Forsæt næste Morgen tidlig at aflægge ham et Besøg.

Strax efter Midnat drog vi afsted 6 Mand stærk, bevæbnede med Geværer, Hakker og Spader og med Jenten som Veiviser. Da vi kom til Stedet, omringede vi den lille Furumo og begyndte omhyggeligt at afsøge den. Barfod, som vi førte med os, var ved dette Arbeide til megen Nytte, da dens fine Næse strax opdagede Indgangene til Hulen, af hvilke vi ialt fandt 7, og den Maade, hvorpaa den reiste Børster og knurrede, naar den kom til et Hul, overbeviste os om, at Familien var hjemme. Vi stoppede de længst borte liggende Huller forsvarligt til, bandt Barfod midt paa Pladsen og tog til at grave fra fire Kanter, medens Husbond og jeg stillede os paa hver sin Kant, færdige til at give Ild paa de mulige Flygtninger. Arbeidet gik sent og tungt for de fire Gravere, da Jordskorpen var haard og gjennemvævet af Lyngrødder; desuden gik ikke de underjordiske Gange i en ret Linie, men snart hid, snart did. Gravningen havde alt varet i flere Timer, da Barfod for op med en rasende Gjøen, og ved at se os om fik vi Øie paa hele Ungeflokken med Moderen i Spidsen sætte afsted alt hvad Remmer og Tøi kunde holde. Jeg, som var nærmest, kastede til Kinden, og den ene Ræveunge blev paa Flekken; men dens Moder og sex Sødskende undslap. Før vi fik løst Barfod, som vi havde bundet for at den ikke skulde løbe hjem, var Dyrene forsvundne i et tæt Oreholt. Hunden satte efter,

og vi hørte, at den var Fienden paa Sporet, hvorfor vi skyndte os at følge den. Men da vi endelig naaede den, fandt vi den indeklemt i en Stenur, saa vi havde Møie med at faa den ud igjen. Rævene havde rimeligvis smuttet gjennem Uren, som var for trang for Hundens sværere Krop. Da Ungerne allerede var saa store, at de kunde bruge Benene omtrent lige saa raskt som Moderen, fandt vi det til ingen Nytte at lade Hunden fortsætte Forfølgelsen, da Rævene nu havde næsten en halv Times Forspring, og de sandsynligvis havde taget Veien til den ovenfor liggende Bjergaas, hvis talrige Stenrøser skaffede dem Hundreder af Smuthuller. Ved at undersøge Stedet, hvor Kjeltringerne kom tilsyne, fandt vi, at de havde gravet sig ud ved Siden af en af de tilstoppede Indgange. Havde Hunden hele Tiden faaet gaa løs, saa havde Mikkel neppe sluppet saa billigt.

Vi vendte tilbage, trøstende os med, at Ræven nu havde faaet tilstrækkelig Skræk i Livet til at afstaa fra sine Røverier. Jovist! Samme Dags Eftermiddag kneb den nok en Kylling. Der var nu ikke andet for end at holde Hønsene indestængte baade Nat og Dag. Men dette lod sig ikke gjøre i Længden, da Fuglene vilde vantrives ved at stænges inde i det prægtige Sommerveir. Husbond besluttede derfor at reise til Byen og forsyne sig med Gift samt et Par Rævesaxe. Vi drog imidlertid paa Fiske, overladende det til Høn-

senes Eier at forsvare sin Eiendom som han bedst kunde.

Da vi i Begyndelsen af August kom hjem igjen, fik vi høre, at for omtrent 14 Dage siden havde Ræven hentet den sidste Høne, saa at Husbond nu af sin vakre Flok kun havde en gammel Hane og en halvvoxen Hanekylling igjen. Den Sluhed, den havde udvist under sine Røverier, lød næsten utrolige. Engang havde den nappet en Høne ikke fem Skridt fra Eieren, som stod i Gaarden med et ladt Dobbeltløb i Haanden. Han kastede til Kinden og trykkede løs netop i det Øieblik, Ræven dreiede om Ladehjørnet, saa at det meste af Haglene blev siddende i Ladevæggen. Øieblikkelig satte han efter, sikker paa at naa Røveren med det andet Løb; men da han om et Par Sekunder naaede frem, var Mikkel aldeles forsvunden, uagtet der ikke fandtes en nævestor Sten eller Tue at skjule sig bag. Husbond stirrede forgjæves til alle Kanter — hans Datter fortalte leende, at han en Gang havde set ret op i Luften — indtil Hr. Urian endelig kommer tilsyne nede ved Sjøen. Nu forstod han det. Omtrent 20 Skridt fra Fjøset gik en dyb Grøft nedefter Jordet; i denne havde Ræven kastet sig, løbet langs dens Bund til dens Udløb i Havet, og spankulerede nu i Ro og Mag afsted langs Strandkanten med sit Rov, uden at tage den mindste Notis af den Æressalut, Hønens forbitrede Eier

sendte den paa 200 Skridts Afstand. En anden Gang, da den var nærved at blive kneben, havde den ligeledes ved at dreie om Fjøshjørnet forsvundet som ved et Trylleslag. Nu var den ikke i Grøften, men borte var den alligevel, og først Dagen efter opklaredes dens Forsvinden. Den havde smuttet ind gjennem den aabentstaaende Fjøsdør, og derinde, i en af de inderste Baaser, hvor ingen faldt paa at søge den, havde den i Ro og Mag fortæret sit Rov, ja vel endog taget sig en Middagslur atpaa. Det værste Puds gjorde den engang, det havde lykkedes den at gnave Hul i Gulvet i et afsides liggende Hjørne af Hønsehuset, — et Arbeide, som den vistnok havde brugt flere Nætter til. Da havde den bidt ihjel 11 Høns og taget med sig den tolvte før de øvrige Fugles Støi vækkede Folkene paa Gaarden. Husbond levede som under en Beleiring den hele Sommer; aldrig gik han ud uden Gevær i Haanden, og han blev tilsidst saa grætten og ærgerlig, at det næsten ikke var til at komme i Hus med ham. Flere Gange havde han skudt paa Skjelmen, men bestandig paa saa langt Hold, at denne reddede Skindet.

Dertil kom endnu andre Ærgrelser. Det forgiftede Aate, som blev lagt ud for Ræven, rørte den aldrig, hvorimod to af Naboernes Jæterhunde forspiste sig paa det, og Husbond maatte betale dem. Saxene fangede ikke andet end en Eieren tilhørende 4 Maaneder gammel Gris, som var halvt

opædt af Ræven, da den fandtes; det tiloversblevne havde Kraake og Ravn tilredet saaledes, at det ikke kunde benyttes.

Da der ikke var flere Høns igjen — Eieren skyndte sig at sælge de to, han havde tilbage — lagde Ræven sig paa Gaardens Saueflok. Lam, ja endog halvvoxne Ungfaar dræbte den eller bed fordærvet, og den blev saa uforskammet, at den fløi ind i Saueflokken, selv om Jæteren befandt sig lige i Nærheden, og skambed et eller to Faar, før man fik den fordreven. Hvis Jæteren havde Skydevaaben, kunde man være sikker paa, at Mikkel ikke lod sig se.

Det blev nu snart en Velfærdssag at faa den uforskammede Røver aflivet. Min Husbond, hans voxne Søn og jeg, som alle tre var nogenlunde øvede Skyttere, var paafærde sent og tidlig, saa ofte Tiden tillod det, men forgjæves. Hver eneste Nat, det var maanelyst nok, sad i det mindste en af os paa Lur, og vi skjød i Løbet af Høsten 11 Ræve, men aldrig den rette. Vi kjendte den nemlig alle paa den brede mørke Stribe, den havde langs Ryggen og ned efter Bogerne, — det var nemlig en Korsræv. Og dog var vi overbeviste om, at den opholdt sig i Nærheden, for det hændte ikke saa sjelden, at den lod sig tilsyne paa Afstand, især for ubevæbnede Folk. Husbond udsatte en Pris af 10 Daler (40 Kroner) paa dens Hoved, og baade dette og Æren af at kunne fælde

Ubæstet gjorde, at vi anstrengte os og vaagede næsten mere end vi havde godt af. Ogsaa paa de nærmeste Nabogaarde holdt man paa Grund af Præmien og den kostbare Pels stadig Udkik efter den. Men den syntes nu engang at have lagt Elsk paa vor Gaard, og da Sneen kom og der om Morgenen af og til viste sig Rævespor rundt Husene, eller naar vi midt paa Natten vækkedes ved, at gamle Barfod pludselig begyndte at stridgjø, var vi omtrent sikre paa, at nu var den gamle Fulas ude igjen. I sidste Tilfælde var det ikke sjeldent, at vi i Sneen saa, hvorledes Ræven i Ro og Mag havde sat sig ned faa Skridt fra Hundehuset ligesom for at høre efter, hvad dens høirøstede Fætter havde at sige.

Tilsidst var vi næsten forvissede om, at nu fandtes der neppe flere Ræve igjen i Trakten, end den »gamle Ræv.« Foruden dem, vi skjød, fældtes der ogsaa adskillige paa Nabogaardene, og tilslut ophørte Jagten af Mangel paa Vildt. Ikke saa, at vi afstod fra at komme Bæstet tillivs, tvertimod, vi to yngre — Husbondens Søn og jeg — var ivrigere end nogensinde. Men saa længe vi sad paa vor Post, sædvanlig i et ikke mere benyttet Brøndhus ca. 200 Skridt fra Gaarden, viste der sig aldrig noget Dyr ved Aatet. Men Dagen efter kunde vi være sikre paa, at det var opædt, saafremt det ikke indeholdt Gift, for da blev det aldrig rørt. Og om Morgenen kunde vi ofte have

den Fornøielse at se, at Ræven i Nattens Løb havde gaaet forbi vort Skjul, tildels flere Gange. Vi kjørte en hel Del Halm ind i Brøndhuset og stablede rundt Væggene for at forhindre, at Dyret skulde faa Tæften af os, bar hverandre paa Ryggen til Stedet, — altsammen forgjæves. Overtroiske Folk paastod, at dette ikke var nogen rigtig Ræv; det var et forhexet Trolddyr, som af et eller andet ondskabsfuldt og troldkyndigt Menneske var udsendt for at »æde Husbond fra Gaarden.«

Det var tre Dage før Jul. Jeg havde for mine Husbondsfolk været paa en anden Kant af Bygden for at bede nogle af deres Slægtninger i Julebesøg, og paa Hjemveien traf jeg min Husbond en halv Mil fra Hjemmet; han var der med Hest og Slæde for at hente noget Mel fra den derværende Mølle, og skulde paa Hjemveien lægge ud Aate for Ræven paa det sædvanlige Sted, da hans Søn i mit Fravær havde paataget sig at passe den op alene, eftersom det var maanelyst om Nætterne. Dette gav mig en Tanke; jeg meddelte den til Husbond, og han indgik paa at prøve det. Førend vi drog afgaarde, laante vi en stor Sæk af Naboen; denne blev jeg puttet i, Baandet knyttet for, og Sækken slængtes op paa Læsset sammen med de øvrige. Efter at have udlagt Aatet paa det rette Sted, kjørte han til Brøndhuset og bar mig i Sækken ind i dette. Da vi havde lukket

Døren, stoppede vi Sækken fuld af Halm, hvorpaa Husbond tog den paa Ryggen, bar den ud i Slæden igjen og kjørte sin Vei. Da han hjemme havde faaet læsset af Slæden, skilt sig ved Ydertøiet og sat sig tilbords, var jeg ogsaa inde i Stuen med Ræven i Haanden.

Og det var den rette, det var der ingen Tvivl om. Da vi flaaede den, fandt vi i dens Bagkrop sex Hagl, som knap var naaede indenfor Skindet, og som den, efter Saarene at dømme, havde erholdt for længere Tid siden. Jeg fik mine 10 Spd., som min Medjæger sletikke vilde have Andel i, og et lystigere og mere flot Gravøl end det, som anden Juledags Aften blev feiret for den Afdøde, er vist neppe bleven atholdt over nogen »død Ræv«. Dens Skind blev udstoppet og er vistnok endnu i Familiens Eie.

Saaledes endte den frække Eventyrer, efterat den det sidste Aar af sit Liv havde voldt 54 Høns, 16 Lam og Ungfaar, to Hunde og en Gris Døden, foruden dens Herjinger blandt Skogens Vildt.

I Havsnød.

Det er nu noget over 100 Aar siden. Veiret havde hele Høsten udover været ualmindelig stormende og ustadigt, idet Vinden snart blæste fra en, snart fra en anden Kant. Først ud i Advent lagde Veiret sig saapas, at der kunde være Tale om at færdes nogenlunde trygt over længere Havstykker.

Omtrent 14 Dage før Jul vovede endel Fiskere sig ud fra Vestlofotens Yderside for at forsøge at skaffe lidt fersk Fisk til Huset. Paa Grund af, at Dagene var korte, benyttede de Maanelyset om Morgenen til at seile tilhavs i, for at have de faa Timers Dagslys til Fisket. De drog ud for en svag Bidevind fra Nord og var just naaede ud paa Eggen, da Fremrumsmanden meldte, at han saa noget ret tilhavs, som maatte være et Skibsvrag. De styrede udefter, og det viste sig, at han havde Ret. Et afmastet Skib laa paatvers for Vinden og drev; det laa saa dybt i Vandet, at Sjøerne skyllede ind over Dækket, og Skandseklædningen

var som feiet væk. Man bordede Skuden, og et Par af Fiskerne gik op paa Dækket, som var en sammenhængende Isflade. De søgte først hen til Lugaren, som de med stor Møie fik aabnet. Nede i den fandt de fire Lig, hvis Træk syntes at tyde hen paa forfærdelige Lidelser. Komne op paa Dækket igjen begav de sig agterud. Kahytskappen aabnedes, og de gik ned. I den ene af Køierne laa en Mand og en Kvinde indhyllede i en Bunke af Klæder, og mærkeligt nok, de var begge ilive, men som det syntes yderlig svage og afkræftede. Mandspersonen mumlede nogle Ord i et fremmed Sprog, og da han mærkede, at man ikke forstod ham, gjorde han Tegn til, at han vilde have Drikke. I en Fart blev Baadens Proviant- og Vandforraad hentet op, og de to Ulykkelige drak, som kun den kan drikke, der er paavei til at vansmægte, og kastede sig derpaa med et Rovdyrs Graadighed over de simple Levnetsmidler, som bødes dem. Fiskerne gjorde dem ved Tegn begribeligt, at de maatte staa op og følge med, hvis de vilde blive reddede ud af sin farlige Stilling. Det lykkedes at faa dem op af Køien, men de var begge saa medtagne, at de ikke kunde holde sig paa Benene, ja de formaaede ikke engang at sidde paa egen Haand. Det viste sig ogsaa, at Mandens Fødder var forfrosne. Efter at have bragt saa mange Klæder ned i Baaden, som Fiskerne antog behøvedes, og lavet et Leie

istand bag i den, blev de Skibbrudne bragt ned og tildækkede. Derpaa undersøgtes Kahytten saa godt, det i en Hast lod sig gjøre, og alt værdifuldt blev taget med. Af Fødemidler saaes ikke det ringeste, hvorfor man antog, at det var Sulten, som havde dræbt de Ombordværende paa disse to nær. Fiskerne skyndte sig med at søge Land, da det ikke var at tænke paa at fiske, naar de havde faaet to saadanne Passagerer. Uagtet disse var saa godt indpakkede, som det lød sig gjøre, var de dog, da man naaede Land, yderst medtagne, saa man frygtede for deres Liv. Men ved omhyggelig Behandling kom de sig dog. Heldigvis boede der en lidt lægekyndig Mand i Nærheden, — ordentlig Læge var det ikke at tænke paa at faa fat i. Han tog den Syges forfrosne Fødder under Behandling, og Kuren lykkedes over Forventning. Men de Fremmedes Sprog forstod ingen et Ord af; heller ikke de var istand til at skjønne noget af, hvad Fiskerne sagde.

I Julen var endel Folk fra den afsidesliggende Bygd ved Sognets temmelig fjernt liggende Kirke, og der fortalte de om de to Skibbrudne samt meldte Sagen for Præsten. Denne, som var taalelig sprogkyndig, besluttede derfor, saasnart Helligdagene var over, at reise til Stedet for at komme paa det Rene med, til hvilken Nation de Fremmede hørte. Han kom, og da blev det hele opklaret.

De Reddede var Skibets Fører og hans unge Hustru, som han havde ægtet for vel fem Maaneder siden. Skibet var fra Frankrige og havde været i Hvidehavet for at hente en Ladning Træ-last. I Begyndelsen af Oktober var det afgaaet derfra og havde i Førstningen havt heldigt Veir. Men siden satte det paa med Uveir, og Uge efter Uge tumledes Skibet hid og did som en Bold for de oprørte Elementer. Flere Gange var det Førerens Agt at søge Land, dels under Skotland og dels under Norge; men stadig satte Stormen Skibet tilhavs igjen, og tilsidst vidste hverken Kapteinen eller Styrmanden, hvor de befandt sig. En Nat slog en forfærdelig Bræksjø hele Riggen overbord og tog med sig Styrmanden og tre af Besætningen; kort efter sprang Skuden læk, og i over en Maaned flød den kun paa Lasten. En anden Bræksjø skilte dem nogen Tid efter med Vandfadene, som laa paa Dækket, og for at gjøre Ulykken endnu fuldstændigere opdagedes det, at næsten al deres Proviant var bleven ødelagt af Sjøvandet. De var saaledes udsat baade for Hunger og Tørst. Lidt efter lidt afkræftedes de Tilbageværende; de fik Frostsaar i Ansigtet og Lemmerne, og tilsidst nægtede Mandskabet at lystre sin Fører længere og stængte sig inde i Lugaren med de faa Levnetsmidler, de endnu havde tilbage, gjorde i en Fart Ende paa dem og lagde sig ned i mørk Fortvivlelse. Kapteinen holdt

alene ud Døgn efter Døgn, forgjæves speidende efter Redning, og de Kvaler, han gjennemgik, lader sig lettere tænke end beskrive. Al den Proviant, han og hans Hustru eiede, da Mandskabet gav sig over, var en Flaske Vin og et Par Haandfuld Kjæks.

En stormende Nat vel en Uge senere, da han kravlede sig op paa Dækket, fik han gjennem Snekaven se Land ikke langt borte. Saa hurtig, han formaaede det, ilede han forud for at faa sine Ulykkesfæller op og faa ud Hæksjollen, som endnu var i Behold, men forgjæves; en af hans Folk var allerede død, og de andre befandt sig i en saadan Tilstand, at de ikke sansede hvad han sagde. Han forsøgte alene for idetmindste at prøve paa at redde sit og sin Hustrues Liv. Men Arbeidet var for svært for den afkræftede Mand, og han opnaaede kun at faa Baaden knust. Om nogle Timers Forløb var Landet forsvundet for hans Øine. Saaledes svandt ogsaa det sidste Haab.

Endnu i fem Døgn formaaede han af og til at slæbe sig op paa Dækket; men da tiltog hans Afkræftelse saaledes, at han ikke engang magtede dette, og han lagde sig ned ved Siden af sin Kone for at vente paa at Døden skulde befri dem hegge for deres Lidelser. Af hans Papirer, som var blevne reddede, saaes det, at der var hengaaet fire Døgn siden han gik tilkøis, som

han antog for sidste Gang, og indtil Redningen kom.

Under de mangelfulde Befordringsforhold, som dengang existerede i det Nordenfjeldske, var det ikke at tænke paa at komme nogen Vei før Vaaren. Da de Skibbrudne ud i Februar havde vundet sin fulde Førlighed igjen, blev de afhentede til Præstegaarden, hvor de tilbragte Resten af Vinteren. Da Vaaren kom, fulgte de sydover med en Jægt til Bergen og fik derfra Skibsleilighed hjem til sit Fødeland. Strax efter sin Hjemkomst sendte Skipperen en vakker Mindegave til sine Redningsmænd oppe ved Ishavet, deriblandt til Baadens Høvedsmand et Oliemaleri, forestillende det Øieblik, da Fiskerne bordede det ramponerede Vrag. Dette Maleri gik nogle Aar senere tabt ved en Ildebrand.

Fostersønnen.

Til en velstaaende Gaardmandskone inderst i en af Fjordene i Tromsø Amt kom der en Dag sidst paa Sommeren en Fjeldfin (Lap) og bad hende om at antage sig hans en Uge gamle Søn som sin egen. Barnets Moder var død strax efter dets Fødsel, og da han nu skulde flytte over til Sverige igjen, vidste han ikke sin arme Raad med den spæde Gut, da han i sit Følge ingen voxne Fruentimmer havde til at stelle med Barnet. Konen paa Gaarden kjendte Finnen, da han hver Sommer pleiede at opholde sig paa de nærliggende Fjeldvidder med sin Renhjord; hun vidste ogsaa, at han var velstaaende og saaledes istand til at betale et rundeligt Opfostringsbidrag for sit Barn. Men hun havde selv en Flok Smaa og vilde af den Grund ikke paadrage sig Møien med det lille Finnebarn, saa meget mere som hendes Mand var fraværende og hun saaledes ikke kunde raadføre sig med ham. Finnen tryglede og bad, lovede at betale en betydelig Sum strax, men for-

gjæves. Hun raadede ham til at henvende sig til hendes børnløse Nabo, men det vilde Finnen ikke. Det var ikke snille Folk, mente han, og derfor vilde han ikke betro dem sin moderløse Gut. Enden blev, at Finnen maatte gaa med uforrettet Ærende; dog blev det ham tilraadet at høre derned igjen, naar Manden kom tilstede.

Finnen kom imidlertid ikke; formodentlig har han frygtet for, at Manden skulde være endnu mindre tilbøielig til at hjælpe ham i hans Nød end Hustruen. Men en Morgen, da Folkene paa den nævnte Gaard kom ud, laa der en Renskindstul paa Dørhellen, og inden i den et spædt, sovende Barn. Den nævnte Mand blev harm over Fjeldfinnens Snyderi, som han kaldte det, og satte øieblikkelig tilfjelds i den Hensigt at læse ham ordentlig Texten og true ham til at hente sit Barn tilbage. Men Finnen var allerede dragen afsted med sin Hjord henimod Rigsgrændsen, efter hvad man kunde skjønne for et Par Dage siden, og havde saaledes godt Forspring. Ærgerlig vendte Manden tilbage, idet han overlagde med sig selv, at det bedste nok vilde være at melde det forefaldne til Præsten og faa ham til at sørge for Barnets fremtidige Opholdssted.

Hans Kone havde imidlertid taget sig af det lille, hjælpeløse Væsen, stellet det og lagt det i Vuggen sammen med sin egen kun et Par Maaneder gamle Datter. Den uventede Gjæst

saa saa uskyldig ud der han laa i sin barnlige Hjælpeløshed, at det rørte den menneskekjærlige Kones Hjerte, og længe før hendes Mand kom tilbage fra sin mislykkede Udflugt, havde hun besluttet at beholde sin nye Fostersøn. Og saaledes blev det.

Hendes Mand foresatte sig imidlertid, at naar Fjeldfinnen næste Aar kom tilbage fra Sverrige igjen, skulde han faa ordentlig Besked; han skulde ialfald faa vide, hvor David kjøbte Øllet.

Men det Aar gik, ligesaa næste Aar, og Fjeldfinnen kom ikke. Af en anden Finnefamilie, hvis Dyr i de to Sommere indtog den Beiteplads, hans Renflok tidligere havde benyttet, fik man høre, at han skulde have søgt til Kysten langt nordpaa; hvor det var, vidste Finnerne ikke eller de vilde ikke sige det. Imidlertid voxede Gutten til og viste et saa blidt, elskeligt Gemyt, at alle kom til at holde af ham. Hans Fosterforældre behandlede ham ogsaa i alle Henseender som sit eget Barn. Fosterfaderens Modvillie mod Finnen lagde sig ogsaa lidt efter lidt, og tilsidst havde han ganske glemt det Puds, denne havde spillet ham.

Den tredie Sommer kommer der en Kveld sent en krumbøiet Fjeldfin til Gaarden. Ingen gav større Agt paa ham, førend han strax efter at være kommen ind gaar did, hvor Husfaderen sidder, kaster sig paa Knæ og begynder at hulke som et Barn. Nu betragtede man ham nøiere og fik se, at her havde man Synderen for sig, uagtet han i de forløbne

tre Aar var bleven meget ældre. Den ydmyge og rørende Maade, hvorpaa han bad om Tilgivelse for sin Forseelse, afvæbnede aldeles Barnets Fosterforældre. Han vilde ikke, sagde han, vide sit moderløse Barn i andre Hænder, og det var Aarsagen til, at han handlede, som han gjorde. Hvor meget han end længtes efter at se sin Søn, turde han dog ikke af Frygt for Straf vove sig i hans Nærhed, før han var vis paa, at man havde tilgivet ham. Derfor havde han formaaet en af sine Bekjendte til at bytte Sommeropholdssted med sig, og disse fremmede Finner havde uformærket paa det nøiagtigste udspeidet, hvilken Stemning Fosterforældrene var i. Imidlertid havde han begge de foregaaende Somre uset listet sig til at faa et Glimt af sit Barn. Han var to Gange hver Sommer gaaet den 12 Mil lange Vei mellem sit Opholdssted og der, hvor Gutten opfostredes, og havde engang i over et Døgn ligget skjult i et Vidiekjær nær Gaarden under en vedholdende Plaskregn og ventet paa, at han skulde faa Øie paa den lille Gut, han antog at være sin. Nogen absolut Vished kunde han naturligvis ikke erholde paa denne Maade, men da han i Forveien af sine Slægtninge havde faaet vide, hvordan Barnet saa ud og hvorledes det var klædt, var han nok nogenlunde sikker paa at kjende det paa Frastand.

Han kom imidlertid ikke tomhændet. Da han fik Bekræftelse paa, at man ikke agtede at anlægge

Søgsmaal mod ham, trak han frem af Kuften en ikke ubetydelig Pengesum, som han sagde skulde være Opfostringsbidraget for hans Søn. Den velstaaende og uegennyttige Bonde vilde imidlertid ikke modtage noget; han havde faaet Gutten kjær som sin egen Søn og foreslog derfor at lade Præsten gjemme Pengene, til han blev stor. Men derpaa vilde Finnen ikke gaa ind; han skulde selv gjemme dem oppe i Fjeldet, naar ikke Fosterfaderen vilde have dem. Denne lo og bad ham gjøre, som han syntes.

Der blev nu Tale om Guttens Fremtid, og Finnen vilde som rimeligt var gjerne have sin Søn med sig. Fosterforældrene vilde imidlertid nødig give Slip paa det snille, hyggelige Barn, og da dette ikke uden Frygt nærmede sig Faderen paa Grund af dennes afstikkende Dragt, enedes man om, at Gutten skulde forblive hvor han var, indtil han blev saa gammel, at han selv kunde vælge.

Saaledes hengik en Tid af nogle Aar. Fjeldfinnen var hver Sommer nede ved Kysten og forærede hvert Aar Sønnens Pleieforældre en rigelig Del Slagt til Høsten. Gutten aflagde hvert Aar af og til Besøg i sin Faders Telt, men han kunde som rimeligt var ikke rigtig gjøre sig fortrolig med Nomadelivet. Faderen var bedrøvet over dette og forudsaa, at hans Søn aldrig vilde faa Smag for Fjeldfinnens Levevis, men at han kom til at slaa sig ned ved Kysten som Fastboende. Derved vilde

den vakre Renhjord, hvortil han var eneste Arving, komme i fremmede Hænder.

Vinteren før Gutten skulde konfirmeres, blev Fjeldfinnerne i Trakterne ved den svensk-finske Grændse rammet af en frygtelig Ulykke. Ved Nytaarstider kom et ualmindelig stærkt Snefald, derpaa nogle Dages Tøveir, og saa satte det paa med skarp og velholdende Frost. Derved lagde der sig en kvartertyk Skare paa Sneen, hvilket gjorde, at Rensdyrene ikke kunde naa ned til Mosen, og Følgen var, at de i tusenvis sultede ihjel. Den omhandlede Fin var en af dem, som Ulykken rammede haardest; af sin Hjord paa over tusen Dyr fik han neppe 300 i Behold, og var derved pludselig bleven en fattig Mand. Da han om Vaaren skulde flytte over til Norge med Levningerne af sin Renhjord, druknede han i et Fjeldvand nær Rigsgrændsen.

Da Sønnen blev voxen, fik han en Gaard i Nærheden af Pleiefaderen, og bosatte sig der. Hans Efterkommere lever endnu i Egnen. De Penge, som Faderen gjemte for ham, fik han ingen Nytte af; kun hans Fosterfader kjendte Navnet paa den Fjeldtind, hvor de skulde være gjemte. Men denne er over en halv Mil i Omkreds, og hvis ikke andre Fjeldfinner har fundet Skatten, ligger den nok der den Dag idag.

Paa Vildgaasejagt i Finmarken.

En Eftermiddag i Mai blev jeg og min Ven P. enige om at foretage en Jagttur til nogle Fjeldvande vel en Mils Vei fra Bygden, for at prøve vor Lykke ved en Jagt paa Vildgaasen, som gjerne pleiede at opholde sig der. Det er sjelden, at Nordlændingen begiver sig saa langt tilfjelds paa en saa usikker Expedition som en Jagttur. Men vi var begge ivrige Skyttere, og P., der var Sydlænding og Fjeldboer af Fødsel, betragtede en Fodtur paa en Mils Vei eller to som en Bagatel. Han havde desuden flere Gange besøgt disse Fjeldvande og hentet mangen lækker Gaasesteg derfra; for mit vedkommende var det første Gang, jeg deltog i denneslags Jagt. Efter at have udrustet os med den fornødne Niste, Lommeflasken ikke at forglemme, drog vi afsted. Vaaren kom det Aar ualmindelig tidlig; nede i Bygden var Markerne overalt grønne, og Birkeskogens unge Løv udaandede sin oplivende Duft. Solen skinnede paa en aldeles skyfri Himmel, men dens Straaler besværede os ikke, da en frisk Havbris førte med sig en

behagelig Kjøling. Vi vandrede med raske Skridt opigjennem Birkelierne under fuld Musik af Trælærken, Gulspurven og en Mængde andre af Skogens Sangere; især lød Gjøgens ko-ko paa alle Kanter af os. Men efterhvert som vi naaede høiere op, fik Omgivelserne et andet Udseende; Markens og Skogens Grønne forsvandt lidt efter lidt, og tilslut begyndte den bare Mark at vexle med skiddengraa Snefonner. Vi var nu ovenfor Trægrændsen, og Plantevexten bestod næsten kun af Dvergbirk og Lyng. Vor Vei gik over en flad Fjeldvidde, hvis Ensformighed hist og her afbrødes af stenede Rabber eller bundløse Myrpytter. Endnu havde vi halvanden Fjerding til det første Fjeldvand, hvor vi kunde vente at finde det Vildt, vi søgte. Jeg ytrede derfor, at vi nok maatte skridte dygtig paa, skulde vi faa Tid til at randsage dem alle (4 i Tallet), før Natten faldt paa. Men P. mente nei. »Om en Times Tid naar vi det første; skulde vi finde noget der, saa er det det bedste Vandet af dem alle, da man der har lettest for at komme Fuglene paa Hold. Desuden er det jo skydelyst hele Natten, og Vandene ligger saa langt fra hverandre, at et Skud ved det ene ikke ikke høres saa høit ved det andet, at det kan skræmme Fuglene. Og vi maa ikke tænke paa at faa nogen Søvn inat, for Fjeldluften er skarp endnu, og faar vi se Fugl, saa kan Du stole paa, at Du ikke er altfor tør, naar Du kommer dem paa Hold; heller ikke

vil Du have synderlig Lyst til at lægge Dig at sove i den Habit.« Vi tog det derfor nogenlunde mageligt, uagtet dette ikke stemte ganske overens med min ungdommelige Jagtiver, og min Kammerat gav mig nogle Instruktioner om, hvorledes jeg som Nybegynder havde at bære mig ad, hvis vi, som han ventede, fik se Fugl i Vandet. »Naar vi,« ytrede han blandt andet, »kommer saa langt frem, at vi bliver nødt til at krybe eller trække os frem paa Hænderne, saa maa Du for alle Ting ikke lette paa Dig, men drage Dig frem som en Mark, om saa Stenspidserne gaar helt ind i Maven paa Dig, eller om det gaar igjennem det blødeste Myrhul, saa at Mudderet naar Dig over Ryggen. Pas bare paa, at ikke Bøssen bliver vaad.« Jeg syntes det var temmelig haarde Vilkaar, men lovede dog at gjøre mit Bedste.

Da vi havde naaet Kanten af en ikke meget høi, men temmelig langstrakt Stenrabbe, fik vi i en 300 Alens Afstand Øie psa det lille Fjeldvand, som blankt og stille laa og glitrede i den dalende Eftermiddagssols Glød. Den friske Havbris var allerede ophørt, og en kold Nordensno gufsede ned fra de bagenfor liggende sneklædte Tinder. Vore Blikke rettedes spændt mod Vandets Flade, og Hurra! der ved dets nordvestlige Ende laa fem statelige Fugle ganske nær Bredden, af og til stikkende Hovedet ned i Vandet ligesom for at fugte Halsen. »Det er godt,« udbrød P., »Fuglene er

mætte nu og ligger og hviler sig, og vil derfor ikke flytte sig langt fra Stedet. Nu maa vi tilbage igjen et Stykke Vei, for der begynder som en liden Dal, og igjennem den maa vi se at komme dem paa Hold.« Jeg mente, at vi kunde forsøge det paa det Sted vi var, da jeg en halv hundrede Skridt nærmere Fuglene opdagede en anden Stenrabbe, som strakte sig helt ned til Vandet, og paa hvis ene Side vi ved at gaa bøiede maatte komme Fuglene indenfor Skudvidde. Men nei, mente P. »Ser Du de to Gjæssene, som ligger der midt ude paa Vandet? Det er Vagten. Bare vi prøvede paa at drage os frem, vilde de strax se den sorte Trøien Din mod Graastenene, og saa Farvel Gaasesteg.«

Vi gik da en hundrede Skridt tilbage og fandt P.s »Dal«. Den var imidlertid ikke andet end en liden Forsænkning i Jordsmonet, saa dyb, at den kunde skjule en Mand, som laa paa Maven. Men den saa ikke synderlig indbydende ud. Paa enkelte Steder viste Marken sig at være nogenlunde tør, men saa var der igjen lange Stykker, hvor Bunden kun bestod af en brun vællinglignende Gjørme. »Skal vi virkelig alke os frem paa Maven her?« spurgte jeg. »Jagu skal vi saa,« var Svaret. »Hvis Du har noget i Lommerne Dine, som kunde tage Skade af at blive vaadt, saa læg det igjen her; Du har snart Lommerne fulde af Gjørme. Længere nord er jo en bedre Vej, men det tager en halv Time at naa den og lige

saa lang Tid at alboge sig frem, og inden den Tid kan Fuglene have flyttet sig til den anden Side af Vandet.« Her var altsaa ingen Raad; men jeg tænkte ved mig selv, at hvis man ved dette Vand havde lettest for at komme i Skudhold, saa misundte jeg ikke den, der skulde forsøge det ved de Vande, hvor det var værst at naa frem.

Nu bar det da afsted paa Maven, P. foran og jeg efter. Veien var temmelig drøi, omtrent en halvtredie a tre hundrede Skridt. Jeg hviskede engang, da vi stansede for at trække Pusten, at vi vist kunde have gaaet dette Stykke krumbøiede uden at skræmme Fuglene. Men P. svarede. »De vilde nok lade os komme næsten paa Hold, selv om vi gik opreist, men lagde vi os da ned og blev borte, vilde de strax mærke Uraad.« Et Par Snes Skridt gik alt godt, da Marken var nogenlunde tør og jevn; men saa traf vi paa en Myrpyt og det en temmelig lang en. P. skubbede sig paa Sælhundevis ud i Mudderet og jeg efter: det stod snart næsten over Ryggen, og vi maatte lægge Hovedet temmelig stærkt bagover for at holde Ansigtet oppe. Myren var dog ikke mere optøet, end at vi ved at strække Haanden ret ned kunde føle den frosne Tæle. Men for et Mas at komme frem; det var som at arbeide sig gjennem et Hav af Tjære. Jeg tror jeg fik en Fornemmelse af, hvorledes Krokodilen har det i Nilens Dynd,

og jeg undrede mig ikke længere over, at den af og til æder Mennesker; i den Stilling, jeg da befandt mig, var jeg saa ærgerlig, at jeg tror jeg havde ædt hvad det skulde være.

Fire saadanne Dyndhuller maatte vi baske os igjennem, og naaede nu fastere Grund. Men da var vi ogsaa saa tunge og stive af det vedhængende, iskolde Mudder, som havde trængt sig ind overalt, at vi maatte bruge alle vore Kræfter for at kunne slæbe os afsted. Et og andet tungt Dunk i Hovedet af den foran krybende P.s Støvle gjentog hans tidligere Formaninger om ikke at holde Hovedet for høit. Da vi engang stoppede op ved en lidt større Sten, sagde P: »Nu har vi kun en 30 Skridt igjen, saa er vi i Hold.« Han havde ikke saasnart udtalt Ordene, før der knaldede to Skud ganske nær Vandet ikke et halvhundrede Skridt fra os, og Øieblikket efter saa vi tre Gjæs hæve sig iveiret indenfor Skudhold og tage Veien østover til et af de andre Vande. P. sprang op, som om Skuddene havde været affyrede paa ham, bandede og stampede i Jorden, saa Mudderet dryssede af ham. Samtidig saaes de to Jægere, fra hvem Skuddene var komne, ogsaa at reise sig og ile ned til Vandets Bred, hvorfra de hentede hver sin prægtige Vildgaas. P.s Følelser blev ikke mildere stemt, da han fik se, hvem de heldige var; det var Finnen Lars Nilsen, eller Stabbelars, som han kaldtes, en erfaren og kjendt Bjørneskytter, samt

en Kammerat af ham. P.s første Udbrud var, da han naaede Lars: »Altid skal den ford. Finnekuften være paafærde,« hvortil Lars med et lunt Smil svarede: »Det var ikke Kuften, som traf Gaasen, det var Kuglen,« hvilket langtfra bidrog til at berolige P. Jeg morede mig saa over min Kammerats Ærgrelse, at jeg næsten glemte min egen over vort Uheld, og da jeg saa, at gamle Lars ogsaa gjorde Tegn til at blive kort for Hovedet paa Grund af min Kammerats nærgaaende Udtalelser, forsøgte jeg at tale P. tilrette ved at bemærke: »Der kan Du se! havde vi skyndt os noget mere, saa havde vi først været fremme.« »Aa hold Din . . . ., hvem F . . . kunde tænke, at disse Finneskrottene var her nu.« »Ja men,« begyndte jeg igjen, men blev strax afbrudt med et barskt: »Hold Mund!« En eftertrykkelig Taar af Jagtflasken, hvori Finnerne ogsaa fik sin Del, bragte imidlertid Lidenskaberne til at lægge sig noget, og da P. paa Forespørgsel fik vide af Lars, at han endnu ikke havde været ved de andre Vande, blev Førerne for de to Partier snart enige om, at vi skulde besøge dem i Selskab og saa dele Udbyttet. Lars vilde endog overlade os den ene af de skudte Gjæs, men det vægrede P. sig bestemt for at modtage. Da Stormen havde lagt sig, blev vor første Tanke den at skille os med saa meget som muligt af Mudderet, og det gjorde vi paa den Maade, at vi afførte os vore Benklæder

og de øvrige mest tilsølede Klædningsstykker, skyllede dem i Vandet, vred det meste af det ud af dem igjen og trak dem paa. Efter en solid Kveldsværd, hvorunder vi lod et af Lars medbragt Stykke af en Bjørneskinke vederfares al Retfærdighed, begav vi os paa Vei til det nærmeste Vand. Iforveien blev det aftalt, at vi skulde dele os og søge at nærme os Vandet fra to forskjellige Sider; det var nemlig ikke bredere, end at man, hvis der var Fugl, vilde kunne naa den enten fra den ene eller fra den anden Side. Da der blev Tale om at dele os, erklærede jeg bestemt, at jeg ikke vilde være i Følge med en slig Muddergris som P., men heller vilde slutte mig til Lars. Denne og P. vexlede et meget betydningsfuldt Blik, som jeg da ikke forstod, men jeg skulde senere komme til Forstaaelsen. Lars bemærkede, da Angrebsplanen var afgjort: »Jaja, naar F. ikke liker videre at krabbe om i Gjørmen, saa er det vel bedst, at jeg og han gaar paa Nordsiden af Vandet,« hvortil P. svarede: »Ja, det er vist det bedste.« Da Finnerne havde hentet sin Bagage, som frembød det glædelige Syn af en dygtig Vedbør og en do. Kaffekjedel, bar det afsted. Efter et Kvarters Marsch delte vi os; Lars og jeg bøiede af tilvenstre, P. og den anden Fin tilhøire. Vi gik langs en forfærdelig stenet Aasryg, hvis Stene var saa skarpe og kantede, at det sved igjennem Støvlesaalen, naar man traadte

paa dem. Komne til en liden Sænkning i Aasryggen bemærkede Lars: »Ja, nu faar vi nok se til at komme paa Knæerne. Vandet er vistnok noget langt borte, men vi kan ikke gaa opreiste, for da skræmmer vi Fuglene,« og derpaa halede han et Par tykke Skindvanter op af Kuftebarmen og trak dem paa. »Krybe her!« udbrød jeg; »over disse Stene, der er saa skarpe som en Knivæg. Det er jo at skjære istykker baade Krop og Klæder.« »Ja, her ikke saa blødt som i Myrene,« bemærkede Lars med et fult Grin. Der var da ingen anden Raad; Finnen kravlede foran og jeg bagefter. Det sved i Knæerne, og Hænderne blødte, før jeg var kommen et halvt hundrede Skridt frem. »Gjør det ondt i Labberne?« spurgte den gamle Ræv. »Bryd Dig ikke om Labberne,« tvang jeg mig trods Smerterne til at skryde, »bare der er Fugl paa Vandet, naar vi kommer frem.« «Der er Fugl,« gjenmælede Lars med Tværsikkerhed, og efter et Kvarters Knæmarsch ytrede han: »Nu kan vi ikke krybe længere, Bugen faar nu gjøre Resten.« Heldigvis hørte Stenrabben strax efter op, og vi havde en nogenlunde tør Hulvei til at slæbe os frem i. »Jeg ser en stor Sten der fremme, gaar det ikke an at benytte den til Skjul?« stønnede jeg, hvorpaa Lars svarede: »Det er did, vi skal.« Endelig naaede vi den da, og forsigtig stak vi Hovedet frem paa hver sin Side af Stenen. Hvilket Syn! Paa den

anden Side af Vandet laa en stor Flok Vildgjæs tæt indtil Bredden, og længere tilbage, ligeledes paa den anden Side, en mindre Flok. Jeg harmede mig over, at jeg i min Dumhed ikke havde fulgt med P., da jeg derved vilde have faaet Anledning til at komme det statelige Vildt paa Skud, og spurgte, hvorfor ikke P. og hans Kammerat skjød, hvortil Lars svarede: »De er ikke fremme endnu.« Mit Forslag om at prøve at række de nærmeste Fugle mødte bestemt Modstand hos Lars, som erklærede, at Holdet var altfor langt, og et Skud vilde kun tjene til at skjæmme Fangsten bort for de andre. Jeg tvivler alligevel paa, at jeg kunde have baret mig for at skyde, dersom ikke to Knald fra den anden Side af Vandet havde lydt strax efter. Et rungende Hurra istemtes, thi tre prægtige Vildgjæs blev liggende; P. havde nemlig været saa heldig at skyde to, — et sjeldent Træf med Rifle. Lars og jeg ilede rundt Vandet og naaede vore Kammerater, just som de efter en hel Del Dikkedarer havde faaet fat i sit Bytte.

Solen var nu gaaet ned, og en tæt Taage lagde sig over Fjeldet. P. foreslog, at vi strax skulde søge hen til det tredie Vand, og det stemte jeg ogsaa for, men Finnerne mente Nei. »I denne Skodden,« ytrede Lars, »vil vi om en Time ikke mere se at skyde. Nu skal vi have os en Kaffe, kanske en liden Doktor, og et Stykke Mad, og saa venter vi et Par Timer; kanske vi kunde faa

lidt Morragraae (Landbris udpaa Morgenen), som kunde sope Skodden væk.« Jeg mente, det vilde være lettest at komme paa Skudhold, naar vi benyttede Taagen, men heri blev jeg overstemt. »Graa Fugl og graa Skodde ser ligeens ud, og Gaasen ser nok Svarttrøien Din, længe før Du ser dens graa Kufte,« mente Lars. Vi søgte os da op et nogenlunde bekvemt Sted, fik opgjort en lystig Ild og Kaffekjedlen over. I Førstningen gik Samtalen trægt, da vi, vaade og udasede, som vi var, ikke følte os rigtig oplagte til at prate. Men da vi havde faaet en solid »Natnon« tilligemed en Kop Kaffe (en Træøse maatte gjøre Tjeneste som Kop), og derovenpaa en »Doktor,« kom Piberne frem, og Snakketøiet blev mere brugbart. Liggende rundt den blussende Ild med hverandres Ben til Hovedpude drøftede vi først Udsigterne for vor fremtidige Jagt; derpaa gav de ældre Jægere adskillige Jagthistorier tilbedste, først P., som fortalte noget af sine Oplevelser under Tiur-, Aarfugl- og Rensdyrjagter sydpaa, og endelig fik vi Lars til at rykke ud med nogle Træk fra sit mangeaarige Liv som Bjørnejæger. Han fortalte livligt og med et troværdigt Præg uden at lægge noget Skryderi ind, og tog ofte Arme og Ben tilhjelp for rigtig at tydeliggjøre sin Fortælling.

»Det var en Vaar,« begyndte han, »at jeg for sørover til Senjen — det var endda samme Aar, som ældste Datter min, Hanna, blev født — for

at se efter Bjørn. Jeg havde bare en »Glunt« *) med mig, og paa Veien skulde vi se os om efter Kobbe og Nise eller hvad vi nu traf paa. Vi var ikke heldige, for Veiret var stormfuldt, og det hele vi fik var en liden Kobbe, en Oter og nogle Fugl. Pintseaften kom vi til Græsmyrskogen, og derfra skulde det bære tilfjelds. Anden Pintsedagskveld bar det da afsted — Glunten havde faat ondt i den ene Foden og maatte bli igjen. Jeg gik hele Natten og langt ud paa Formiddagen uden at se noget; saa tog jeg mig en forsvarlig Middagssøvn for at kunne holde ud næste Nat ogsaa. Ud paa Eftermiddagen fik jeg, just som jeg gik langs en Myr, et Stykke ude paa denne Øie paa noget, der lignede en liden Torvklump. Jeg gik derhen — jo ganske rigtig, det var Mærker efter Skoene til Gamlefar (Bjørnen). Jeg fulgte efter Sporet til et Sted, hvor Myren var blødere, og saa da, at der havde været to i Følge, en stor og en liden. Godt, tænkte jeg, det er Mor sjøl og Sønnen hendes, han skal nu sættes i Lære for at bli istand til at forsørge sig sjøl. Slagene, som var ganske ferske, og førte op mod en høi Græsli, blev borte, da jeg kom ud af Myren, men jeg kunde dog af og til se, hvor Mor havde gaaet, og da jeg kom op i Græslien, var det let at finde Faret igjen. Oppe i Lien havde Bjørnene holdt

*) Unggut.

et forsvarligt Maaltid paa Kvanne (Angelica), og var derpaa ruslet videre. Jeg vidste, at naar Gamlemor havde spist, vilde hun gjerne have en Lur atpaa, især naar det var saa godt Solskin som nu, men langs hele Lien var ingenting at se. Da Lien var slut, kom jeg ind paa en tør Mosemo, og bortom denne laa en liden Bergaas. Der maa du op, tænkte jeg, og ganske rigtig: Et Stykke foran mig, tæt ved et lidet Vand, sidder Gamlemor og sover i Solskinnet med Ungen liggende mellem Fremlabberne. Det var vanskeligt at komme paa Skudhold, men ved at trække mig et Stykke vestover, fik jeg Bjørnene skjult af en stor Sten, og nu skyndte jeg mig frem alt hvad jeg kunde saa stille som muligt. Men endnu var det for langt. Jeg laa just og saa mig om for at blive enig med mig selv om, hvorledes jeg skulde komme nærmere, da Gamlemor ryster paa Hovedet, reiser sig langsomt, gisper og strækker sig. Nu var der ikke andet for mig at gjøre end at blive liggende der jeg laa. Det var klart, at den Gamle skulde paa Farten igjen; kom den imod mig, saa var jo alt vel, strøg den derimod fra mig, fik jeg snige mig efter. Endelig vækker den Ungen med et Puf af Trynet og kommer langsomt labbende lige mod Stenen, hvor jeg sad. Jeg besluttede at vente til den var mig rigtig nær, men ret som den gaar, braastanser den og kaster Næsen mod Vinden. Det var drøit Hold, men nu turde jeg ikke vente

længer, jeg brændte løs, og Skuddet fulgtes af et Brøl, saa det skraldede i Aaserne. Da den faar se Krudtrøgen, kommer den sættende i fuld Fart. Men Vinden fører Røgen ud over Vandet, og Gamlemor springer i Vandet for at naa den med Svømning. Imidlertid varede det ikke længe, før Røgen var aldeles borte, og da den formodentlig med det samme fik Tæften af mig, vendte den om og kom lige mod mig. Jeg havde imidlertid faaet lade igjen, og da Mor naaede Land, fik hun en lige i Fjæset, saa hun deisede om. Det var en usædvanlig stor Bingse, næsten kulsort, men saa mager, at Kjødet var uspiseligt. Nu gjaldt det om at finde Ungen, og efterat jeg havde gaaet en Stund, fik jeg se den staa paa to Ben og se sig om tæt ved en Bjerkestubbe. Jeg gav mig god Tid, da jeg vel vidste, at naar det blev rigtig stilt, vilde den nok prøve paa at se efter, hvor Mor blev af. Og ganske rigtig; efter en halv Times Studering kommer den ganske langsomt, af og til reisende sig paa Bagbenene for at faa bedre Udsigt. Om ikke længe var den kommen nær nok, — og der laa den. Den var af Størrelse som en Finnehund, og smækfed som en Grisunge.

»Har du aldrig været i Kast med Troldbjørn?« spurgte jeg.

»Skidt!« udbrød Lars. »Der gives ikke mere Troldbjørn i Verden end her i Huen min. Sligt

er bare noget, som tandløse Kjærringer skræmmer Ungerne med, naar de er komne for Dræg i Ovnskrogen og har faaet Piben tændt.«

»Ja, men hvorledes har det sig med Historien om disse Troldbjørnene?« vedblev jeg. »Jeg har hørt noget derom, men ikke nok til at faa det at hænge ihop.«

»Naa, naar du endelig vil høre en Løgn, saa kan du jo ligesaagodt faa den hos mig som hos en anden,« mente Lars. »Ser du, Troldbjørnene skal være forhexede Finner, som deres Uvenner har sat Gand paa. Det er, maa du vide, ikke alslags Gand, som dræber dem, den bliver udsendt mod; enslags Gand omskaber bare Folk til Dyr. Disse Troldbjørnene er Mennesker om Vinteren (»Finner, ikke Mennesker,« rettede P.). Naa, ja ja, Finner da, og er da som Halvtullinger, som der næsten aldrig er Maal i. Udpaa Vaaren faar de Bjørnehammen paa igjen og blir da de værste Skadedyr, som kan tænkes. Og saa bider der ikke Bly paa dem; det eneste, som kan fælde dem, er Sølvkugle. Naar man har skudt en saadan Troldbjørn og flaar den, vil man indenfor Skindet paa venstre Side af Brystet finde Finnens Pibe og Tobakspung.«

»Men Ole Skavhaug skjød jo en saadan Troldbjørn med Sølvhalsknappen sin,« bemærkede jeg.

»Hvis Ole Skavhaug ikke brugte Halsknappen sin, fordi han ikke havde flere Kugler igjen, saa

har han været dummere end en gammel svart Fin,« gjenmælede Lars. »Men nu er det nok bedst at se sig om; Skodden letter, og det har alt lysnet bra.«

Vi reiste os og lavede os til at fortsætte Jagten, og den Side af os, som havde vendt fra Ilden, havde ikke det mindste imod at komme lidt i Bevægelse. Allerede før vi naaede saa langt, at vi kunde se det Vand, hvorhen vi havde sat Kursen, fløi der en større Gaaseflok op og tog Retning, nogle mod den Kant, hvorfra vi kom, andre østover, hvor der i en Mils Frastand ogsaa fandtes nogle Smaavande. En Stund efter saa vi en Ræv komme luskende, og skjønte da, hvem der havde skræmt Vildtet. Det var just ikke med venlige Ord, vi hilste den nye Jæger, og var det gaaet den saa ilde, som vi ønskede, saa havde den nok ikke gjort mere Fortræd i sit Liv. Lars sendte en Kugle efter den for at skræmme den, og dette havde den forønskede Virkning.

Nu var kun det fjerde Vand igjen. Vi delte os paany ligesom sidst for at angribe Vandet fra begge Sider. Atter en Tur paa Sneglemaner gjennem Mudder og Søle. Denne Gang var Lars og jeg de heldige, for da vi naaede Vandkanten, fik vi paa samme Side, som vi var, se en Flok paa ni Gjæs. De var vistnok for langt borte, men de kom raskt svømmende langs Bredden i den Retning, hvor vi laa; længere ude svømmede en enkelt

Gaas: Vagten. Om faa Minuter var Flokken indom Hold, det aftalte Tegn gaves, og begge trykkede vi løs i samme Øieblik. Der lød dog bare et Smeld, for min Rifle — klikkede; Knaldhætten var bleven vaad. Jeg kunde af Ærgrelse gjerne have kilet Bøssen ud i Vandet. Lars gav et misfornøiet Brum fra sig, fordi jeg ikke saa efter sligt før, og jeg var selv ikke mindre harm over min Tankeløshed; men nu var det bagefter. Ogsaa fra P.s Side vankede der Knubord, da vi traf sammen igjen. Efterat den skudte Gaas var hentet og en ny Rensningsproces foretagen, vendte vi tilbage til vort Natteleie, de andre tilfredse med Jagtens Udfald, jeg derimod muggen og tver, og det bedrede just ikke mit Humør, at Lars spydigt bemærkede til de andre: »F. er vist ikke rigtig frisk idag; vi faar nok se til at naa Doktoren igjen.« Imidlertid havde Lars ikke saa stor Uret. Efter en god Frokost og en slurk Kaffe (Doktor naturligvis) var jeg tøet saa meget op, at jeg spurgte, om det ikke var sandsynligt, at den Gaaseflok, som skræmt af Ræven tog Veien mod Vest, havde søgt hen til det første Vand. P. betvivlede dette, men Finnerne holdt med mig, og saa skulde vi da gjøre en Trip did. Dennegang førte Lars mig til Vandet langs en Sti, som var nogenlunde fremkommelig. Vi kunde gaa bøiede det længste Stykke, og det var kun de sidste 60—70 Skridt vi var nødt til at skubbe os frem. Desuden

var Jordbunden tør og fri for Sten. Jo ganske rigtig; der ude paa Vandet laa fire prægtige Gjæs og badede sig i Solskinnet. Men de laa for langt borte, ganske stille, og heller ikke kunde de naaes fra den Kant, hvor Lars formodede, at P. og hans Ledsager havde søgt ned til Vandet. Der var ikke anden Raad end at smøre sig med Taalmodighed. Endelig efter en Times Venten begyndte Fuglene at røre paa sig. Først gjorde de Mine til at drage over til den anden Bred, men saa gjorde de helt om og kom svømmende paaskraa mod den Kant, hvor vi befandt os. De var allerede i Hold, og jeg vilde klemme paa dem, da Lars hviskede: »Ikke endnu, for nu er de midtfor Kammeraterne vore.« Endelig gav Lars Tegnet, Riflerne knaldede, og jeg havde skudt min første Vildgaas.

Udbyttet blev nu fordelt efter Aftale; det var ialt otte Gjæs, hvoraf Lars havde skudt tre, P. og den anden Fin to hver, og jeg en. Efter en Tak for Samværet og en lang Afskedssup skiltes vi ad, Finnerne for at besøge Fjeldvandene længere øst, P. og jeg for at gaa hjem.

Lodden er stødt under Land.

Naar Telegrafen bringer denne Efterretning fra en af Finmarkens Fiskevær, faar Nordlændingen ligesom nyt Liv. Alle kommer i travl Virksomhed, for det gjælder at komme afsted saa hurtigt som muligt for at kunne deltage i det forventede rige Fiskeri. Saa ustadigt Loddefisket[1]) end er, saa har det dog en mægtig Tillokkelse for Fiskerne deri, at det, medens det varer, giver et Udbytte som neppe noget andet Fiske. Og derfor søges det ogsaa af enhver nogenlunde voxen Mandsperson, især fra de to nordligste Amter, saafremt ikke tvingende Omstændigheder forhindrer det. Gaardbrugeren forlader sit Hjem, Haandværkeren lukker sit Værksted og afsted drager de i Flok og Følge, dels paa aabne Baade, dels med Dampskibe eller Seilfartøier til det tildels 100 Mil fjerne Sted, hvorfra Efterretningen indløb.

Jeg nævnte ovenfor, at Loddefisket er upaa-

[1]) Benævnelsen Loddefiske er forresten misvisende, da det ikke er Lodden, men de Lodden forfølgende Skreimasser, Fangsten gjælder.

lideligt. Det er i den Grad upaalideligt, at der det ene Aar kan være Stormfiske ved et Vær og det næste Aar slet intet at faa. Lodden, en Fisk af Sildens Størrelse og noget lig den i Udseende, foretager vistnok sine aarlige Vandringer under Kysten efter bestemte Naturlove, men det har endnu ikke lykkedes vore Videnskabsmænd nøiagtig at udforske, hvad det er, som foraarsager Forandringer i disse Love. Et Aar kan Loddestimene søge under Land i Vestfinmarken, et andet udelukkende ved Russekysten, et tredie kun i Østfinmarken og et fjerde overalt baade under den russiske og den norske Kyst, endog saalangt syd som i Tromsø Omegn. Tiden for Loddens Forekomst er ogsaa høist forskjellig; den kan støde under Land i Januar og blive staaende til langt ud i Juni. og den kan ikke vise sig før i April og da forlade Kysten igjen efter nogle Dages Forløb. Følgen heraf er, at dette Fiskes Udbytte bliver høist forskjelligt i de forskjellige Aar. Saaledes kan det det ene Aar gaa op til en Snes Millioner Fisk og det følgende neppe give lige saa mange Tusen.

Der gives knap nogen Fiskeart, der viser sig i saa utallig Mængde som Lodden. Det hænder, at den paa en og samme Tid staar under Land lige fra den nordlige Del af Tromsø Amt til forbi Fiskerøen paa den murmanske Kyst, og dette over 100 Sjømil lange, levende Belte er vistnok, ialfald paa sine Steder, flere Mil bredt. Og overalt, hvor

Loddemassen staar saa høit i Vandet, at man kan se den fra Baaden eller Fartøiet, er den saa tæt, at man ofte kan øse den op med et Øsekar eller en Bøtte.

Saasnart Lodden er i Anmarsch under Kysten, forsvinder al større Fisk, saa at Havet paa lange Strækninger er hvad Fiskerne kalder aldeles svart, saa der ikke er Kogning at faa. Alt i Havet levende, som kan kræke afsted, iler Stimene imøde for at fraadse i det rige Bytte, og endnu større er de Myriader, som følger med eller efter dem. Saavel Smaakoljen og de aarsgamle Torskeunger som Helleflyndren og Haakjærringen møder frem som til et Marked, desuden Skarer af Hval og Sjøfugl. Det er dog især Torsken, som indfinder sig i størst Mængde, og den kan ogsaa da lægge i sig saa det forslaar. Jeg tænker, enhver af Læserne har set en Torskemave og kjender dens Størrelse. Men man skulde se den, naar dens Eier har faaet proppet den rigtig med Lodde. Den er da saa tynd og udspilet, at den ofte har antaget en sortblaa Kulør, og om dens Størrelse og Udseende kan man faa et ganske korrekt Begreb ved at betragte en Halvflaske.

Fisken, ialfald de Torskeartede, synes at blive graadigere jo rigere Tilgang den har paa Føde. Dette viser sig især under et rigt Loddefiske, da Torsken lader til at være greben af en sand Fraadsergalskab. Den søger at sluge Taugender, som

hænger ned fra Fiskernes Baade, render paa Krogen uanset om der er Agn paa den eller ikke, bare den er blank, og man kan flere Gange blive Vidne til, at den staar inde i Loddestimene og bider Lodden ihjel, uagtet den er saa rigelig forsynet iforveien, at den umulig kan faa mere ned. Ofte vover den sig saa nær Landet, at Sjødraget fører den med sig opefter Stranden, saa man kan se den trille ned efter denne, naar Sjøen trækker sig tilbage. Under slige Forholde gjælder det for Fiskeren at være rap til at trække. Der bliver da ikke Tale om ordentlig Mad og Hvile, nei der arbeides Nat og Dag, saafremt Veiret tillader det. I et saadant »Braatfiske« kan Deltagerne ofte kun faa en tre, fire Timers Hvile et Par Gange om Ugen, og jeg husker, at vi kunde være saa udasede, at vi stod og drømte med Snøret i Haanden, og den ene havde vanskeligt ved at kjende den andens Ansigtstræk. Det værste var, at naar vi engang imellem skulde faa os en Lur, skyede ofte Søvnen os, saa at vi stod op trættere end vi lagde os. Men saa er der ogsaa Penge at tjene for Fiskeren, naar det gaar saadan paa; det er ingen Sjeldenhed, at han efter et Døgns uafladeligt Arbeide kan stikke indtil en halv hundrede Kroner i Lommen.

Det har dog ikke altid været saa. Tidligere, før Bergens, Stavangers og Haugesunds driftige Fiskespekulanter for Alvor begyndte at søge op til Finmarken under Loddefisket, og de fastboende

Handelsmænd deroppe samt Finmarksbyernes Kjøbmænd var saagodtsom de eneste, der spekulerede i Finmarkens Rigdomme, var ofte de rigeste Fiskerier de mindst indbringende baade for Fisker og Kjøber. Dette kan høres utroligt, men er dog den rene Sandhed, som man af det følgende vil kunne se.

Naar et saadant Stormfiske slog til ved et Vær, og der af den Grund samledes en Mængde Fiskere, kunde de forholdsvis faa Kjøbere ikke magte at modtage alt, som bødes dem. Følgen deraf var, at Priserne sank i en Grad, som høres rent ud latterlig. Endnu i Begyndelsen af Femtiaarene, da Kjøberne fra Norges sydlige Byer havde begyndt at indfinde sig temmelig talrigt ved Loddefisket, husker jeg, at vi engang i Mehavn solgte en Baadladning Fisk for 12 Skilling (40 Øre) for 120 Stykker, altsaa tre voxne Torsk for en Øre. I Naboværet Gamvig var Prisen endnu lavere; en af vore Naboer havde der en Dag skilt sig med over 8 store Hundrede[1]) Fisk for 5 Fiskekroge, hvoraf hver enkelt kostede 2 Skilling eller 7 Øre. En 10, 20 Aar tidligere var det endnu værre; da hændte det, ialfald i Berlevaag og Vardø, at Kjøberne Nat og Dag var nødte til at holde Vagt ved sine Hjeldbrug og Salterier, for at Fiskerne ikke gratis skulde skille sig ved sin Fangst. For at forstaa dette,

[1]) Et stort Hundrede Fisk var 120 Stykker.

maa jeg tilføie, at en større Baadladning Torsk paa f. Ex. tusen Stykker kunde indeholde omkring 3 Tønder Lever. Denne solgtes særskilt, var altid en kurant Vare og betaltes med 16—20 Kr. Tønden. Naar altsaa Fiskerne fik fiske bare for Leverens Skyld, kunde de alligevel tjene gode Dagpenge, selv om de lidet eller intet fik for Fisken, hvorfor det var dem om at gjøre at blive denne kvit saa ofte og saa fort som muligt. Paa en Godveirsdag kunde nemlig hver enkelt Fisker tjene en 10 Kroners Penge og derover bare paa Leveren.

En af mine fordums Naboer laa en Vinter i Berlevaag under et saadant Sprængfiske. Gjennemsnitsprisen, han det Aar fik for sin Fisk, var et Bismerpund (6 Kilogram) Rugmel for 120 Stykker. Og dog fortjente han det Aar 14 Matter russisk Rugmel tilmands eller han og hans 5 Kammerater mellem 13 og 14000 Kg. Mel tilsammen. Man kan forstaa, hvilke Masser af Fisk der maatte til for at give et saadant Udbytte.

Og nu Kjøberne da, som fik denne Fiskemængde for en Slik og Ingenting? Ja, dem gik det ofte værre end Fiskerne; det hændte, at de ikke tjente nok til at dække Udgifterne engang. Sagen var, at de hverken havde Folk eller Materialier nok til at skjøtte denne Overflod paa en tilstrækkelig Maade, hele Skibsladninger raadnede op paa Hjeldene eller i Salterierne og maatte styrtes i Havet. Og ikke sjelden var det, at en

Skibsladning Fisk, som afsendtes til Middelhavet, ved sin Ankomst did erklæredes for en saa fordærvet Vare, at den ingen Kjøber fandt eller maatte sælges for en Pris, som ikke dækkede Fragten.

De andre Fiskesorter, som Sei, Flyndre, Kolje, Stenbid (Havkat) osv., var i Regelen aldeles værdiløse. Saasnart man havde skilt dem ved Leveren, hev man dem uden videre overbord, og i Værets Havne kunde der efter endt Fiske ligge fodtykke Lag af deilig Fisk og raadne.

Lige saa rigt som Loddefisket er, medens det varer, ligesaa braat kan det slutte. Saasnart Lodden har forladt Landet, er den øvrige Fiskemængde i Regelen som blæst væk, og man kan den ene Dag fylde Baaden paa nogle Timer og den næste fare halve Milen uden at faa et Ben. Kun naar der er Anledning til at faa fersk Lodde til Agn, kan man gjøre et lidet Efterfiske, men ellers ikke. Og paa mange Steder lader dette sig gjøre, da gjerne en eller anden liden Loddesværm i nogen Tid bliver staaende igjen inde i trange Bugter og Sund, efterat Hovedmassen er strøgen tilhavs. Den ovenfor skildrede Travlhed under Loddefisket falder dog ikke bare i Fiskernes Lod. Naar Veiret ikke hindrer Bedriften, har gjerne Kjøberen og de Folk, han har hyret til sin Hjælp, det lige saa travlt. Man er ikke ude af Klæderne saa lang Ugen er, men stadig paafærde, snart her, snart der, med Maaling af Lever, Tælling, Flekning, Saltning, Op-

hængning, Veining af Fisk, Opgjør, Udlevering af Varer osv. osv. Overalt hersker der et Liv og en Rastløshed, som man maa have set for at kunne gjøre sig et rigtigt Begreb derom.

De, der nu besøger Finmarken i den Tid, Loddefisket foregaar, kan neppe gjøre sig en Forestilling om, hvad deres Forgjængere maatte døie for en 30—40 Aar siden. Nu er der i de vigtigste Fiskevær opført tætte, lyse Huse for den fiskende Almue, i Regelen forsynede med Komfür, men før! Hutetu, hvor ondt vi ofte dengang led. Jeg husker saaledes en ualmindelig barsk og stormfuld Vinter, da vi tolv Mand i over 3 Maaneder havde Ly i Forgangen til en Fjøsgamme. Rummet var ikke mere end 5 Alen i Tvermaal, mørkt som et Hi og saa lavt, at vi kun i Midten kunde staa opreiste, dog ikke mere end 4 Mand ad Gangen, og naar vi af og til paa en Tid skulde paa Sjøen, maatte Halvdelen af os ud for at faa Plads til at faa Klæderne og Skindhyret paa. Og det var ikke sødt at bide i under Snefog og isende Kulde, saa meget mere som vi ofte var gjennemvaade lige til Skjorten. Vanterne, vi skulde have paa, var somoftest stivfrosne og maatte tines op paa den Maade, at vi holdt dem i Sjøen et Par Minutter i den med Iskrav stadig fyldte Baadhavn. Ildstedet bestod af fire flade Stene midt paa Gulvet, og Røgen skulde passere ud igjennem et firkantet Hul i Taget, noget, den sletikke indlod sig paa, medmindre vi satte

Udgangsdøren paa vid Væg, hvorved vi næsten bestandig fik vore Sengklæder tilføgne med tommetykt Snedrev. Fjøset indenfor var adskilt fra vor »Bekvemmelighed« med noget, som vistnok engang havde været en Sæk. Det var overfyldt af forhungrede Kreaturer, og da Budeien mindst af alt udmærkede sig ved Renlighed, kan man vide, hvilken Stank der herskede i den trange Hule. Vi maatte derfor mindst engang om Ugen selv paatage os Rengjøringen af Fjøset; dette fremkaldte en skarp Protest fra Eieren, som paastod, at vi gjorde hans Fjøs utæt, saa at hans Kreaturer kom til at fryse ihjel. Men da hans Protester ikke indbragte ham andet end en Smule Prygl, lod han os tilsidst raade os selv i saa Henseende. Alligevel blev Fjøsduften sommetider saa stærk, at vi midt under Søvnen ofte maatte strække Haanden bagover Hovedet og slaa et Hul i den temmelig tynde Torvevæg. Dette skaffede os jo i Regelen en Sneklump lige i Ansigtet, men vi foretrak alligevel den, for den lugtede det da ikke af.

Vor Soveplads var fuldkommen i Stil med det øvrige. Da vi tog denne Hule i Brug, laa der et kvartertykt Isdække paa Jordgulvet efter et Tøveir, som var indtruffet en Maaneds Tid før vor Ankomst. Vi hug det meste af Isen væk, udfyldte Hullerne med endel frossen Tang og lagde vore Sengklæder ovenpaa dette. Det gik godt saa længe Frosten varede, men en 3 Ugers Tid før Fisket

sluttede, fik vi Regnveir. Nu blev det en formelig Oversvømmelse inde i vort Jordhul. Det smeltede Snevand silede ind psa alle Kanter, og snart gik den med Kreaturgjødsel og Jordpartikler blandede Søle os til Anklerne. Vi maatte flytte ud, men hvorhen? Tag over Hovedet var der ikke at opdrive, og at lægge sig under et Telt i den smeltende Sne gik heller ikke an. Vi maatte ty til vore aabne Baade, og i dem tilbragte vi de følgende 3 Uger.

Det meste, som forundrede os, var, at ingen af os blev alvorlig syg efterpaa dette Hundeliv.

Forlist.

Det var i første Halvdel af Marts, at vi to Baadlag i Følge begav os paa Veien til Finmarken. En saadan Tur, saa tidlig paa Aaret, betragtedes den Tid som et stort Vovestykke og var det igrunden ogsaa. Thi Nordlandsbaaden havde endnu ikke paa langt nær faaet den Størrelse og fuldkomne Udrustning som i vore Dage, og dertil kom, at man i min Hjembygd endnu ikke havde gjort sig fortrolig med Vinterfinmarken[1]).

Den første Tid efter vor Afreise var Veiret roligt og Vinden fordetmeste føielig. En Kveld sent kom vi til Kjelvik og behøvede nu kun et Par Dages Bør for at naa vort Bestemmelsessted Berlevaag. Men da slog Veiret om; en Storm fra Nordvest blæste op om Natten, og Dag efter Dag hengik uden at vi dristede os til at forlade Havnen. Vistnok var Vinden i Regelen god, men den var for stærk, og det tætte Snedrev, den næsten

[1]) At reise til Finmarken før Lofotfisket er slut, altsaa før i Midten af April, kalder Nordlændiagen at fare paa Vinterfinmarken.

stadig førte med sig, gjorde, at vi ikke vovede os ud, da den nærmest kjendte Havn var en 6—7 Mil borte.

Endelig efter 6 Døgns Forløb lagde Vinden sig noget, og der blev Tale om at prøve at lægge over Østhavet[1]). Vor Vært og ligesaa Stedets Handelsmand fraraadede os at drage afsted, da de begge paastod, at der snart vilde blæse op en Storm fra en anden Kant, og Høvedsmanden paa den Baad, jeg var med, var heller ikke lysten paa at lægge tilhavs, da Luften saa truende ud. Men den anden Høvedsmand vilde endelig ivei, og hans Villie seirede.

Alt gik godt de 3—4 første Mil; Vinden var god og Veiret nogenlunde klart, saa at vi med ikke særdeles lange Mellemrum saa saapas af Landet, at vi kunde se, hvor vi var. Men med et begyndte Vinden at kantre sig mere og mere nordlig; samtidig øgede den paa, og de svære Skymasser, der som en Væg reiste sig ude i Havbrynet, lod os skjønne, at Snekaven om ikke længe vilde bryde løs med Voldsomhed. At vende om var ikke at tænke paa, da Vinden var formeget imod. Vi maatte forsøge at naa Kjøllefjord, og da der var Udsigt til, at Vinden vilde kantre sig endnu mere, blev Baadene lagte skarp Bidevind for at komme saa langt tilhavs, at vi under enhver Omstændighed

[1]) Havstrækningen mellem Nordkap og Nordkyn.

kunde være sikre paa at ligge op den nævnte Havn. Men ikke længe efter løb Stormen om til Nord-nordost; samtidig brød Snekaven løs og skjulte alt udenfor en Omkreds af nogle Baadlængder. »Før saa meget Seil, Du paa nogen Maade kan; endnu har vi Høiden af Kjøllefjord,« raabte den anden Høvedsmand til os, idet hans mere letseilende Baad strøg os forbi. Kort efter forsvandt han inde i Snetykningen, og det var det sidste, vi saa af vore Kammerater.

Istedenfor at føre mere Seil maatte vi heller med korte Mellemrum mindske det, for Stormen øgede snartsagt for hvert Øieblik. Sjøen toppede sig ogsaa paa en voldsom Maade, saa at al Forsigtighed maatte anvendes for at undgaa Brækningerne saa meget som muligt. En saadan ramte vor Baad strax agtenfor Masten og feiede vort Kompas overbord. Tabet af dette gjorde, at vi nu ikke længer kunde vide, om Vinden forandrede Retning og saaledes heller ikke, hvad Kurs vi holdt.

Sjøgangen blev tilslut saa svær, at vi ikke længer kunde »gaa høieste Gang« [1]). Vi maatte holde af for at undgaa de svære Styrtsjøer, og uagtet vi førte saa meget Seil, som Baaden paa nogen Maade kunde bære, var dog den Smule af Seilet, som stod for Vinden, ikke høiere end at

[1]) Seile skarp Bidevind.

vi kunde naa Raaen med Haanden. Det gik paa Livet løs, det vidste vi alle, og at vi med den Kurs, vi nu laa, sandsynligvis ikke kunde naa den omtalte Havn, men et Forland[1]), hvor den eneste Maade at forsøge at redde sig paa var at seile Baaden iknas mod Fjeldet, var alle af os, som kjendte Kysten, omtrent paa det rene med. Dette blev imidlertid ikke udtalt af nogen; vi havde altfor travlt med at passe hver sit og med at speide efter det Land, som vi baade ønskede og gruede for at naa.

Saadan gik det vel omtrent en Times Tid, da Stormen med et stilnede af. Den dumpe, uhyggelige Brusen, som lød gjennem Luften, varslede os imidlertid om, at vi snart kunde vente et Uveir fra en anden Kant. Vor Høvedsmand, forresten en dygtig og raadsnar Fisker, tabte nu Aandsnærværelsen. Han slap Styret, reiste sig med foldede Hænder og jamrede: Det er forbi med os; maatte Vorherre« . . . her blev han afbrudt af Bagrumsmandens tordnende Stemme: Hold Din fd. Kjæft! Dersom Du ikke passer Dine Ting, saa skal jeg — idet han greb et Vedstykke og løftede det truende i Veiret — male Skallen Din til Hønsemad. Synes Du nu, det gaar an at bære sig som en Barselkone eller at staa og jeipe? Pas Tingene Dine, siger jeg, vi andre skal passe vores. Det

[1]) Et Sted paa Kysten, hvor Havet staar lige paa.

er ikke Dig, men Vorherre, som eier Livet vort, og vi vil berge det saa længe som muligt. Kom derfor ikke med sligt Kjærringtøv. Pas Dine Ting, hører Du, for nu har vi strax Rok«[1]).

Og det lod heller ikke vente paa sig. Høvedsmanden tog sig sammen ved de barske Ord af sin erfarne og paalidelige Kammerat, kommanderede Seilet ned og søgte at udfinde, fra hvilken Kant Uveiret vilde komme. Pludselig hylede Stormen gjennem Tougene, og Vandet fra Bølgetoppene hvirvledes op i Luften og blandede sig med Snedrevet. Den sidste Klo sattes paa Mehalsen[2]), og for denne Seiltave skjød Baaden med en rasende Fart gjennem det oprørte Hav, saa vi følte den skjælve under vore Fødder. To af os maatte med en Stamp[3]) hjælpe Bagrumsmanden med at lænse Baaden for de indstyrtende Vandmasser, og to paalagdes at holde skarpt Udkig forud. Men det var ikke langt vi kunde se gjennem den Mur af sjøblandet Snesørpe, som paa alle Kanter omgav os.

Saaledes hengik der en Tid, og vi undrede os over, at vi ikke naaede Land. Mørket begyndte at falde paa, hvilket gjorde det endnu vanskeligere

[1]) Rok (udt. Raakk), Sjørøg, der opstaar under stærk Storm ved at Vandet fyger som et Snedrev.

[2]) Klør kaldes de smaa Ringe i Seilligene, hvorigjennem man træder Skjødet, naar man vil mindske Seil. Sætte paa Mehalsen, seile halv Fordevind.

[3]) Halvdelen af en Tønde, der er afskaaren paa Midten.

for de to, som skulde holde Udkig, at skjelne noget. Jeg og den anden Udkiger havde netop afløst de to, som arbeidede med Stampen, da en af dem raabte: »Et høit Fjeld om Styrbord. Styr til Vinden.« Dette blev øieblikkelig gjort, og det var netop saavidt, at vi klarede os forbi en fremspringende Fjeldpynt. Ikke længe efter opdagedes en liden sandet Vig ret forud; her maatte Baaden seiles lige paa Land, andet Middel til at redde Livet paa fandtes ikke, uagtet der liden Udsigt var til, at dette vilde lykkes. Faa Øieblikke efter stødte Baaden saa voldsomt, at Masten knækkede tvert af. En mægtig Sjø reiste Baaden næsten paa Ende, og dens Mandskab og Last hvirvledes hulter til bulter ud i den sydende Brænding.

Jeg følte snart fast Bund under mig og søgte af alle Kræfter at komme paa Benene, men det var ingen let Sag i den voldsomme Sjøgang. Det lykkedes mig dog, og snart stod jeg oppe i Fjæren. Tre af mine Kammerater var allerede paa tørt Land, og da jeg vendte mig mod Havet, stak en Støvle op af Brændingen tæt ved mig. Jeg og en af de andre greb fat i den, og vi halede Høvedsmanden til os i bevidstløs Tilstand. Endnu savnede vi den sjette af vore Kammerater. Vi fandt ham kort efter, men som Lig; han havde faaet Hovedet knust. Baaden var allerede malet iknas, ligesaa alt hvad der kunde sønderslaaes.

Vi søgte at bjerge saa meget som muligt af

vort Tøi, men det var ikke meget, som var uskadt. Et Par af vore Madkister var dog nogenlunde i Behold, samt Tønden, hvori vi havde vore Sengklæder, men altsammen gjennemblødt af Sjøvand. Vi aabnede den ene Kiste og fandt frem noget Spegekjød, som vi, hungrige som vi var, forsynede os af. Derpaa samlede vi vore faa tilbageværende Eiendele sammen, bragte dem og vor Kammerats Lig i Sikkerhed for Sjødrevet og søgte Ly for Stormen i en Fjeldkløft.

Vi fik dog ikke længe opholde os der. Gjennemvaade som vi var og med Sjøstøvlerne fulde af Isvand begyndte vi snart at fryse. At faa sove var ikke at tænke paa, da dette upaatvivlelig vilde have kostet os Livet. For at hindre vore Lemmer fra at stivne af Kulden, maatte vi, indtullede i vore vaade Sengklæder, næsten hele Natten løbe frem og tilbage paa den vaade Sandfjære.

Hvor vi befandt os henne, havde vi ingen Mening om. Mørket og Snekaven forbød os at se stort mere end nogle faa Favne fra os. Spørgsmaalet var, om der boede Folk i Nærheden og om der tilfods var fremkommeligt til dem. Var ikke dette Tilfældet, saa kunde der, ifald ikke Uveiret lagde sig, hengaa Uger før vi kunde haabe Redning. Men vilde vi i den Forfatning, vi befandt os, holde det ud saa længe?

Endelig begyndte det at gry af Dagen. Stormen havde i Nattens Løb lagt sig noget, og det

holdt op med at sne saa tæt. Da det blev nogenlunde lyst, skilte vi os med de stivfrosne Sengklæder og besteg en Fjeldpynt for at komme efter, hvor vi var henne. Vi saa nu, at vi befandt os i en Vig af den da ubeboede Sandfjord paa Vestsiden af Nordkyn. De nærmest beboede Steder var altsaa, saavidt vi vidste, Skjøtningberg og Mehavn. Vi bestemte os for at søge at naa det sidstnævnte Sted, uagtet vi forudsaa, at det vilde blive et stridt Arbeide, for der var omkring et Par Mil at gaa. Veien førte over en Fjeldstrækning, og gjennemvaade som vi var, vilde det ikke være Spøg at vade gjennem knædyb Sne over alslags Ulænde. Der var imidlertid ingen anden Raad. Vi bar vor døde Kammerat og de øvrige Sager op i en Stenur, stak til os noget Kjød og Ost, trak Skindklæderne af os og tog til at kravle opefter den bratte Li.

Det gik sent og møisommeligt. Værst af alt var, at vi ikke nogensteds fandt Vand, og skjønt vi tyggede Sne i et væk, syntes vi dog ikke, at det hjalp noget. Stormen lagde sig efterhaanden ganske, og dette var os en stor Lettelse, da vi derved ikke hindredes af Snefoget og saaledes kunde se at gaa i nogenlunde ret Linie. Men det var dog allerede langt ud paa Eftermiddagen, da vi naaede ned til Sjøen paa den anden Side af Fjeldet. Her var vi saa heldige at finde Vand, hvilket forfriskede os betydeligt. Men et Par af os var meget medtagne paa Grund af, at de vaade Klæder under

Gangen gnavede Huden af Kroppen. Det var Tale om, at to af de raskeste skulde gaa den temmelig lange Vei rundt Fjordbunden for at hente Baad, da vi fik se en saadan komme forbi det nærmeste Næs. Dens Mandskab blev os var, og derved var vore Strabadser overstaaede.

Vor Kammeratbaad, som vi skiltes med under Stormen den foregaaende Dag, fandt man senere Levningerne af i Nærheden af Kjøllefjord. Ikke en eneste af dens Mandskab reddedes.

Fuglelivet i Nordland.

Som almindelig bekjendt har Nordland en stor Rigdom paa Fugl, især af Vandfuglenes Familie. Mange af disse, saasom Ærfuglen, Alken, Lunnen og de forskjellige Maasearter, er en ren Velstandskilde for dem, som er saa heldige at eie et Dunvær eller et Fuglebjerg. De fleste Trækfugle, som besøger det sydlige Norge, gjester ogsaa Nordland og opliver ved sin Sang eller Færden den vakre Sommertid, da Dag og Nat der er lige lyse.

Om Vinteren derimod er det temmelig øde baade paa Land og Vand. Af Landfugle sees sjelden andet end Ravn, Kraake og Skjære samt en eller anden Havørn. Skovenes Ensomhed oplives kun af Rypehannens Prat; dens større Slægtninger, Tiuren og Aarhanen, er aldeles tause. Strandbredderne, hvor der om Sommeren myldrede af forskjellige Vadefugle, har kun af og til en liden Flok Fjærepist at opvise. Snettingen, Fossekallen, Hakkespetten og en liden Meise forekommer vel, men sparsomt.

Paa Vandet er det ogsaa lidet at se, især inde i Fjordene. En og anden Skarv, Fiskeand eller Havelle kan færdes langs Landet, det er fordetmeste det hele. De to Maasearter, som overvintrer der nord, Stormaasen og Krykjen, søger helst ud til de større Fiskevær, hvor der er lettere for Udkommet; det samme er Tilfældet med de Alkeartede og for en stor Del ogsaa med Ærfuglen.

Det første Vaarbud, som viser sig i Nordland, er Kjelden. Allerede i Midten af Marts eller en Uge senere indfinder den sig paa sine Sommeropholdssteder, som er sandede Strandbredder, helst vexlende med Bergflader, og det er oplivende at se den kvikke Fugl i sin vakre Fjærdragt og med de teglstensrøde Ben og høre dens muntre »Klip« paa en Aarstid, da Øiet ikke møder andet end Is og Sne, og Vinterstormens Brøl næsten er den eneste Lyd, som naar Færdesmandens Øre. Omtrent samtidig begynder ogsaa Ærfuglen at flokke sig og forberede sig paa Familielivets Glæder. Da bliver den ogsaa temmelig snaksom, og det er pudsigt at lægge Mærke til den Forskjel, der er mellem Ærsteggens bløde, melodiske Falsettoner og dens Ægtehalvdels Snadren, der minder om en Spaakjærring, hvis Stemme i længere Tid er bleven paavirket af Snus og Skraatobaksrøg.

Disse Fuglevandringens Forløbere efterfølges i næste Maaned af forskjellige til Sump- og

Vandfuglene hørende Arter, som Sangsvanen, Graagaasen, Lommen, Seingen, Stokanden, Spoven med flere. De overvintrende Fuglearter begynder nu i Almindelighed at forberede sig paa det forestaaende Familieliv ved at strømme sammen til de sædvanlige Klækkesteder, idet de lægger de vaagnende Følelser for Dagen i mere høirøstede end velklingende Tonefald. Den egentlige Trækketid indtræffer dog ikke før i Mai; da indfinder sig ogsaa Skovenes Sangere, og deres Koncert aabnes af Gulspurven, hvis klare og behagelige »ti ti ti ti tiiiiii« er de første Toner, som i solklare Morgener lyder fra de endnu ikke udsprungne Birkekroner. I denne Tid møder ogsaa Kyststrækningens Orkesteranfører Fisketiten (Strandsnipen, Stilken) frem. Hvor denne hækker i større Antal, nemlig i Myrer og sumpede, kratbevoxede Strækninger nær Sjøen, eller ved Elve og Kjærn, høres der paa stille Solskinsdage en næsten uophørlig Jubel. Og Sangen lyder ganske behagelig; at en Mækregauk, Spove eller Tyvjo af og til falder ind, synes ikke at forstyrre Harmonien. Kun naar disse og lignende uuddannede Sangere er i Flertal, bliver Konserten mindre vellydende.

Trækfuglenes Ankomst til Nordland kan egentlig siges at faa sin Afslutning med Gjøgen. Vistnok indtræffer nogle andre senere, deriblandt maaske Engpiplærken og Blaastrubesangeren, men disse flinke Sangere bliver sjelden lagt nøiere Mærke

til af Nordlændingen. Derimod er Gjøgen hans Yndlingsfugl, vistnok ikke saa meget paa Grund af dens Stemme, men fordi dens Koko altid minder om Løvsprætduft og Blomsterflor, idethele om Aarets herligste Tid. Det betragtes næsten som Synd at fælde den, og Beretteren heraf paadrog sig engang under sin Opvæxt dygtig Skrub, fordi han skjød en Gjøg.

Havkanten og de træløse Øer og Holmer yderst ude har ogsaa sit Fuglekor i Sommertiden; det er ikke vakkert at høre, langtfra. Men hvad det savner i Vellyd, har det igjen i Styrke og Udholdenhed. Dette mærker man især ved de saakaldte Fuglebjerge, allerhelst der, hvor Maasearterne pleier at hække. Her er Larmen af de hæse Fuglestemmer, hvoraf Tusender lader sig høre samtidig, ofte rent øredøvende, især naar Sværmen bliver skræmt eller ser sine Reder truede, og jeg tror ikke, at nervøse Folk vilde like at bo der. Jeg ved ikke at sammenligne Lurvelevenet ved et Fuglebjerg med noget mere træffende, end en Sjap, hvor Hundreder af halvfulde Folk taler i Munden paa hverandre. Og at Skarven ofte hækker nær Maasens Rugesteder og da lader sin Ølbas lyde gjennem Larmen, gjør ikke Samspillet vakrere. Paa Alkens og Lunnefuglens Klækkesteder føres der ikke et saa høirøstet Sprog, skjønt den tirrende Maade, hvorpaa Alken triller paa Bogstavet R, er mindre behagelig for Øret.

Dersom jeg skulde give de fremtidige Nordlandsturister et Raad, saa vilde det være dette: Forlad ikke Egnen, før Du har havt Leilighed til at se et Fuglebjerg og et Dunvær paa nært Hold. Du vil ikke angre paa de Par Dage, Du maaske kommer til at ofre derpaa, tværimod vil Du paa begge Steder faa et saa interessant Skue, at Magen til det neppe saa let skal kunne paavises. Og for Folk, som agter sig til Nordkap, er Sagen sletikke vanskelig; en Mil vestenfor Forbjerget har man Stappen, og 4—5 Mil østenfor samme Sværholtklubben, hvilke begge hører til Finmarkens betydeligste Fuglebjerge. Fra Anløbsstedet Gjæsvær er der en knap halv Mil til Stappen, og Sværholt anløbes af Hovedskibene, saa at man kan gaa iland lige ved Stedet. Omtrent 3 Mil syd for Nordkap ligger Lille Tamsø, vistnok Norges største Dunvær. Ved at forlade Dampskibet i Honningvaag eller Kjelvik har man et Par Timers Baadfart ind efter Porsangerfjorden til Dunværet.

Som før antydet er Fuglemassen ved de større Fuglebjerge overordentlig talrig. Enhver Afsats i Fjeldet er bedækket med Fugl, saa Fjeldsiden knap kan sees, paa samme Tid som Tusender sees at fare om i Luften eller svømme paa Havfladen nedenunder. Under Klækketiden indsamles her ofte tusenvis af Æg, som finder en rask Afsætning. Alke og Lunne fanges desuden i store Masser,

fornemmelig med Garn, og er paa mange Steder et vigtigt Fødemiddel.

Af alle de nævnte Fugle vælger Krykjen de mest utilgjængelige Fjeldsider til Klækkepladse, ofte flere hundrede Fod høie, saa at man maa lade sig heise ned i Tauge for at naa dens Reder. Alken og Lunnen hækker ogsaa i saadant Ulænde, den sidste dog kun paa de græsbegroede Brinker, hvor den kan faa grave sig ind under Jordskorpen. Stormaasen og Ternen holder helst til paa lave, flade Holmer, hvor der er Udsigt til alle Kanter; dog lægger den første sig ogsaa i bratte Fjeldlier, naar der ingen anden Raad er, men paa mere tilgjængelige Steder end dens Slægtning Krykjen.

Livet paa et Dunvær er fredeligere, mere pynteligt end i Fuglebjergene, hvilket kommer af, at Ærfuglen, som her udgjør Hovedstammen af de fjærede Beboere, har et roligt, sat Væsen. Den er selskabelig og i høi Grad fredsommelig og kan, naar den ikke efterstræbes, blive saa tillidsfuld, at den bygger sine Reder langs Husvæggene, ja endog inde i selve Husene. Og dette gjør den vel ogsaa af den Grund, at den i Menneskenes Nærhed er beskyttet mod de uforskammede Ægrøvere Ræven, Røskatten, Ravnen og Kraaken. De to sidste er paa Grund af sin Talrighed besværlige Gjester for et Dunvær. Ærhunnens Næb, det eneste Vaaben, den har, er for blødt og for bredt til at kunne slaa fra sig med; sammenlignet med Rovfuglenes

Næb tager det sig omtrent ud som en Træsabel ved Siden af en Staalklinge, og jeg har mere end en Gang været Vidne til, at en enkelt Kraake har fordrevet den over dobbelt saa store Ærhun fra dens Rede og drukket ud dens Æg. I Begyndelsen af dens Rugetid, før den har begyndt at plukke Dun af sig til at udfore Redet med, sidder Hannen paa Vagt i dens Nærhed, og da ve den Ravn eller Kraake, som viser sig for nærgaaende. Med et »Ho hoo« sætter den fortørnede Husfader lige paa Røveren, griber ham i Nakken, sætter tilhavs og dukker under, hvorved han snart maa lade Livet. Jeg saa engang en Ærsteg trække en Kraake, som forresten ikke havde gjort sig skyldig i andet end at komme for nær, ned i en Vandpyt, der var saa grund, at det ikke gik an at dukke under. De holdt et sligt Leven, at de skvættede den lille Kulp næsten aldeles tom, medens den Overfaldne paa det mest indtrængende Kraakemaal protesterede mod at blive saaledes mishandlet. Ærsteggen blev tilslut træt og slap sit Tag i Kraakens Nakke. Den havde endnu saa mange Kræfter tilovers, at den kunde flakse hen til en Træstubbe i Nærheden. Men dens Dragt befandt sig da i en jammerlig Forfatning.

Det er formodentlig i Følelsen af sin mangelfulde Forsvarsevne, at Ærhunnen helst vælger at hække i Nærheden af Stormaasens Hækkepladse. Denne aarvaagne og stridbare Slagsbroder holder

alle ubudne Gjæster tre Skridt fra Livet, og selv Ørnen synes at være ilde faren, naar en Flok Stormaaser kringsætter den paa alle Kanter. En Kraake eller Ravn, som viste sig for nærgaaende, vilde neppe slippe derfra med Livet; ialfald kom de til at faa en slig Modtagelse, at de vist ikke oftere vovede sig i et saa farligt Naboskab. Men Ærmutter maa i Regelen betale denne sin Vogter en temmelig drøi Afgift. I den første Maaned efterat Ærfuglungerne er komne ud af Skallet og sammen med sin Moder holder til paa Sjøen i Nærheden af Rugepladsen, kan man ret som det er se en Stormaase slaa ned i Flokken, gribe en af Ungerne og svælge den hel og levende med samme Lethed, som vi stikker ud et Vinglas. Sligt er ingen Sag for en Hals, der kan faa en Storsild eller en middelsstor Hyse (Kolje) til at glide ned uden Tygning.

Maasens ovenfor omtalte Aarvaagenhed forstaar ogsaa Kobben at drage Fordel af. Den søger derfor gjerne hen til Maasens Klækkesteder, naar den skal have sig en Lur, under hvilken den maa være paa tørt Land, forvisset om, at dens Vogter nok vil varsle den, saasnart der er Fare paa Færde. Og det kan den ogsaa trygt gjøre. Den forfærdelige Støi, som en Maaseflok kan faa istand, saasnart en Baad eller et gaaende Menneske nærmer sig, og som hvert Øieblik samler flere og flere Deltagere, maatte kunne vække selve Jeppe paa Bjerget.

Blandt de andre Fugle, som i Nordland

hækker i større Selskaber, kan nævnes Skarven og Teisten; de holder sædvanlig til i Stenurer nær Sjøen, og en liden Fordybning i den haarde Sten, saavidt at Æggene ikke triller væk, er somoftest alt, hvad de behøver til Rede. Skarvens Æg benyttes i Regelen ikke, men Teistens er meget velsmagende og maa hentes frem af Uren med en Ske, surret til en kort Stok.

Ud i Juli begynder allerede Skogens og Havstrandens Sangere at forstumme; selv de larmende Myriader paa Fuglebjergene og Dunværene lægger lidt efter lidt en Dæmper paa sin Mund. I Midten af Oktober er alle de Sommergjæster, som Trækfugleskaren sender op til Nordland, forsvundne. Kun under rige Sildefiskerier kan en eller anden Tyvjo, paa Grund af sin Næringsvei, fristes til at forlænge sin Afreise til henimod Juletider.

Troldfjord-Ane.

I en af Østfinmarkens Fjorde levede for nogen Tid siden en mandhaftig Kvinde, som gik under Navnet Troldfjord-Ane. Kanske lever hun endnu. Naar jeg brugte Udtrykket mandhaftig, saa er det i Grunden altfor svagt; det retteste vilde vistnok være at kalde hende en overmandhaftig Kvinde.

Da jeg lærte hende at kjende, var hun antagelig i en Alder af omkring 22—24 Aar. Men da havde hun allerede deltaget flere Aar i Loddefisket som Høvedsmand paa sin egen Baad. Dersom mine kvindelige Læsere skulde undre sig over, hvorledes en ung Pige i sin for Fiskeribedriften uhensigtsmæssige Dragt skulde kunne klare sig, saa kan jeg oplyse dem om, at Anes Toilette — det ydre naturligvis, for det øvrige kjender jeg ikke — bestod i: Et Par Sjøstøvler, som rak langt ovenfor Knæet, en tætsluttende Skindbrok, en Vams af Faareskind med Ulden paa og med den lodne Side vendende ind, samt en Lam-

meskindshue eller en Sydvest. Naar hun var ude at fiske, og det var stygt Veir, trak hun sædvanlig nok en Skindbuxe paa og en Skindstak paa Overkroppen. Og denne Extrahabit trængte ingen mere end hun; for naar Troldfjord-Ane blev nødt til at søge Land eller ikke kom paa Sjøen paa Grund af Uveir, saa kunde nogen hver lade være at tænke paa Fangst.

Af Udseende var hun høi, rank og smal om Livet, men havde forsvarlig brede Skuldre. Ansigtet var særdeles vakkert, og naar hun var i godt Humør, kunde hun le og fjase som enhver anden ung Jente. Men dersom hun troede sig fornærmet, saa luede der i hendes Blik noget, som ikke mange kunde se paa uden at føle en vis Gysen. Og den resolute Maade, hvorpaa hun omfattede Skaftet paa sin Slirekniv, naar hun blev opirret, var ogsaa mindre skikket til at friste nogen til at gjøre sig Uvenner med hende.

Imidlertid var den Omstændighed, at den unge Pige klædte sig som en Mand og ernærede sig ved at drive Mandfolkenes mest anstrængende Levevei, nok til at faa den mandlige Ungdom til at gjøre Løier med hende saa ofte Leilighed gaves. Men man maatte i saa Tilfælde have et sikkert Tilflugtssted i Nærheden at ty til, for fik hun fat i Ærtestikken, kunde han takke til, om han slap med et Par Ørefigen og ikke blev ordentlig dængt.

Et Par leie Feil havde Ane: Hun var glad i Brændevin, og slem til at bande, naar hun blev vred eller havde drukket noget. Forøvrigt var der intet at udsætte paa hendes Karakter. I sædelig Henseende var hun ganske vist et Dydsmønster, og den, som vovede at nærme sig hende i utugtig Hensigt, kunde være ganske sikker paa at blive rundbanket. En Gut fra Helgeland blev engang tilbage i Været for at fortsætte Fisket, da hans Kammerater reiste hjem, og kom paa Baad sammen med Ane. Engang, de kom iland efter at have været et helt Døgn ude, og skulde faa sig lidt Søvn, viste Gutten sig nærgaaende mod sin »Høvedsmand«. Men da vaagnede Sinnet i Ane. Efter at have tampet Gutten ordentlig igjennem med en Taugende, jagede hun ham i Baaden igjen, og tilhavs bar det uden at der blev Tale om Søvn. De var ude nok et Døgn, i hvilket Gutten maatte arbeide uafladelig paa haarde Livet, hvis han vilde undgaa at faa endnu mere Stryg. Hans Tugtemester trøstede ham af og til med, at hun nok skulde drive den gamle Adam ud af ham. Ikke saa snart vaa de iland igjen, før Gutten tog sine Eiendele og strøg sin Vei; han havde faaet nok af Troldtjord Ane.

Hendes Moder havde en liden Jordvei, og dennes Drift forestodes ligeledes af Ane. Hun var Budeie, Slaattekarl, Snedker, Tømmermand, Skomager osv. eftersom det behøvedes. Blandt sine

Naboer var hun afholdt bl. a. paa Grund af sin Villighed til at hjælpe andre, naar det behøvedes. Fik hun en Dram eller to, saa kunde hun ofte arbeide halve Dagen hos en Nabo uden at forlange saa meget som Tak derfor. Og hun var en Arbeider, som ikke døsede Tiden bort. Alt gik som en Vind for hende, og naar man saa hende i Virksomhed, maatte man tro, at hun havde indgaaet Væddemaal om, hvor kort Tid hun behøvede for at blive færdig.

Men trods hendes gode Egenskaber formaaede hun dog ikke at erhverve sig noget virkeligt Venskab hverken hos sit eget Kjøn eller hos det mandlige. Der stod en Slags Skræk af hendes uvorne Mandhaftighed, som ingen kunde forlige sig med, og alle gav hin Skipper Ret, som sagde, at hun i Grunden var et mislykket Mandfolk.

De tre Nationaliteter i Finmarken.

Som bekjendt er den norske Befolkning i Tromsø Stift mere eller mindre opblandet med to fremmede Folkeslag, som tilhører en ganske anden Folkestamme end Nordmændene. Disse er Lapperne og Finnerne, eller som de der nord kaldes, Finnerne og Kvænerne.

Finnerne

er ifølge Historien Norges oprindelige Befolkning, eller fandtes her allerede, da Nordmændene slog sig ned i Landet. Efter al Sandsynlighed har de i Aarhundreder, maaske i Aartusender før de ældste nordiske Sagaers Tilblivelse, vanket om med sine Renhjorder paa de norske Fjelde, fornemmelig i Landets nordlige Del. Dette deres Nomadeliv, som fordetmeste bandt dem til de øde, mosgroede Fjeldvidder, gjorde at de ikke kom i synderlig Konflikt med de indvandrende Nordmænd, der som Folk paa et mere fremskredet Kulturstandpunkt helst slog sig ned i Nærheden af den store Alfarvei

Havet eller valgte sine Bosteder i dyrkbare Egne. Man kan saaledes slutte sig til, at der hengik lange Tider, da disse to Folkeslag, saa forskjellige i sin Levemaade og i sine Krav til Livet, ikke kom i nærmere Berøring med hinanden end gjennem Tuskhandelen. Og endnu længere Tid maatte der hengaa, før de Fastboendes Antal tog saaledes til, at den ene Part blev den anden iveien.

Men denne Tid maatte nødvendig komme. Overalt, hvor to forskjellige Kulturstandpunkter er komne til at rivalisere, er det i Regelen det svageste, som har trukket det korteste Straa. Saaledes ogsaa her. Den nomadiserende Fin blev af Forholdenes Magt tvungen til Skridt for Skridt at vige for den mere kultiverede og derfor overlegne, fastboende Nordmand, og om end denne Fortrængsel ikke har medført større Feider eller megen Blodsudgydelse, saa har dog Forviklingerne af og til været alvorlige nok. Endnu den Dag idag er Nordmændenes og Finnernes Mellemværende langtfra opgjort, og vil vist neppe blive det paa en for begge Partier fuldt ud tilfredsstillende Maade. Aarsagen hertil skal jeg forsøge at paavise i det følgende.

De fortiden i det nordlige Norge forekommende Finner kan man dele i to Klasser: De omvankende (Fjeldfinnerne) og de fastboende (Bu- eller Sjøfinnerne). De førstnævnte fortsætter endnu det No-

madeliv, som deres Forfædre har ført i Aartusender, og det er kun dem og deres Levevis, som har givet og giver Anledning til Forviklingerne med den fastboende Befolkning. Om Vinteren opholder de sig med sine Hjorder paa sine Hjemsteder i norsk og svensk Lapmarken (Kautokeino, Karasjok, Karesuando, Jukasjervi m. fl. St.), medens de om Vaaren drager ned til Finmarkens Kyster, hvor de tilbringer Sommeren dels ude paa Øerne, dels i Nærheden af Fastlandets Trægrænse. Baade under disse Flytninger og i Løbet af Sommeren opstaar der Klammeri med Beboerne af de paagjældende Strøg. Især er dette Tilfældet udpaa Vaaren, naar Hundreder af Rendyr, tvungne af Hungeren, kaster sig over Hjemmejorder og Havnegange og opæder eller nedtramper det fremspirende Græs. Selv om den derved foraarsagede Skade ikke altid er saa stor, saa har disse Renens Streiftog alligevel en uheldig Indflydelse paa Bondens Kreaturbesætning. Hornkvæget synes at nære enslags Modbydelighed for at beite paa en Græsgang, som nylig er faret over af en Renflok, og det er en Kjendsgjerning, at Kjørene efter Renens Forbifart minker i Melken. Og i Løbet af Sommeren hænder det oftere, at Fjeldfinnernes Hjorder beskadiger Ager og Eng. Vistnok tilpligter Renens Eier i saadanne Tilfælde at give Erstatning, men ofte er den Skadelidte ikke istand til at paavise, hvis Dyr det er, som har paaført ham Skaden. Disse Ulemper kunde vist-

nok for en stor Del forebygges med lidt god Villie fra Fjeldfinnernes Side, men denne gode Villie er der nu engang ikke, væsentlig af følgende Grunde.

For det første betragter Fjeldfinnen det nordlige Norge som sit Eiendomsland, han har arvet fra sine Fædre, og følgelig anser han enhver Nybygger, der nedsætter sig i de af ham befærdede Strøg, som en, der ulovlig trænger sig ind paa andres Enemærker. Dernæst er han somoftest overanstrængt af Vinterens Strabadser og derfor, paa Grund af sit medfødte Hang til at gjøre sig det saa mageligt som muligt, tilbøielig til at lade sine Dyr skjøtte sig selv, naar han ikke har Grund til at frygte for sin Fiende Ulven. Endelig — og det er vel den fornemste Grund — ved han, at en ordentlig Jætning af sine Ren kun bringer ham selv Tab. Renen, der maa ansees som et halvvildt eller kun halvt tæmmet Dyr, vantrives ved at blive holdt for strengt under Kontrol; en saadan vilde derfor medføre, at Fjeldfinnen formindsker Værdien af sit Slagt og Modstandsevnen for den kommende Vinter hos sine Dyr.

Bufinnerne eller de fastboende Finner er i Regelen Fjeldfinner, som det har gaaet ud med eller Efterkommere af saadanne; thi frivillig opgiver Fjeldfinnen yderst sjelden sit Nomadeliv. Bufinnens Næringsveie er de for Nordlændingen almindelige: Fiskeri, Kreaturhold og lidt Jordbrug. Som Fisker kan Finnen i Regelen maale sig med

Nordmanden, hvorimod han synes at have vanskeligt for at blive nogen driftig Gaardbruger. Desuden er han en ihærdig Jæger, og det synes at være hans kjæreste Syssel at streife om med Riflen paa Nakken.

Af Karakter er Finnen godmodig, munter og snaksom; hans Fantasi er let at paavirke, og han er en Mester i at opfatte det Komiske ved en Sag. Som Nabo er han hjælpsom og omgjængelig og idethele taget meget let at komme tilrette med.

Uagtet sin fredelige Karakter har det ikke lykkedes den lappiske Befolkning at vinde nogen større Anseelse blandt Nordmændene. Finnerne betragtes i Regelen som staaende lavere paa den sociale Rangstige, og Ægteskab mellem en Nordmand og en Fin ansees endnu paa mange Steder som en Mesalliance for den førstes vedkommende, selv om man maa indrømme, at den finske Ægtefælle i alle Henseender staar over den norske. En af Aarsagerne hertil er vistnok Finnens i alle Henseender primitive Stel og seige Fasthængen ved det nedarvede og tilvante; saaledes hans afstikkende Klædedragt og idethele hans næsten totale Mangel paa Sans for alt, hvad der hører til Livets Behageligheder. For at nævne et Exempel kan det anføres, at en Træskaal og en Tollekniv er i Regelen tilstrækkeligt Dækketøi ved hans Maaltider; om Bord og Stol er der ofte ikke Tale, dette kan erstattes af den bare Jord og af den Spisendes

eget Fang. Der findes en stor Del velstaaende Bufinner, hvis Torvgamme ikke paa langt nær byder saa mange Bekvemmeligheder som den fattigste Husmandshytte. At Renligheden under saadanne Forhold ofte er saa som saa, er kun hvad man kan vente, og dette bidrager ogsaa til at nedsætte Finnen i Nordmandens Øine.

Kvænerne.

Den anden ikkenorske Folkestamme, som har opslaaet sit Hjem i det nordlige Norge, er de fra det nordlige Finland indvandrede Kvæner. Disse er sidst komne til Landet, og deres Indvandring fortsættes endnu i vor Tid. I selve Finmarkens Amt udgjør de sammen med Finnerne omtrent Halvdelen af Befolkningen; de er talrigst i Varangerfjorden og nærmeste Omegn, men aftager efterhaanden i Antal, jo længere sydpaa man kommer.

Kvænerne er et haardført, nøisomt og villiekraftigt Folk; i Modsætning til den svagt byggede Finer Kvænen høi og kraftigt bygget. Han er ogsaa paa Grund af de ovennævnte Egenskaber meget søgt som Fangstmand i Ishavet og som Fisker, naar han først bliver oplært i disse for ham uvante Sysler.

Ogsaa som Jordbrugere indtager den kvænske Befolkning i Finmarken et forholdsvis høit Standpunkt. Det gjør Øiet formelig godt at se, hvor velstelte de af Kvæner beboede Gaarde og Pladser

i Regelen er, og om hvilken Ordens- og Renlighedssans deres hele Stel i Regelen vidner. I denne Henseende staar de ikke lidet over Nordmændene deroppe. Over den indfødte norske Befolkning hviler der saaatsige et Præg af Dorskhed og Mangel paa Foretagsomhed, som minder om Fiskenaturen. Dette har vel dels sin Grund i det strenge, paa Savn og Forsagelser rige Liv, Beboerne deroppe Slægt efter Slægt har været nødt til at føre, dels maaske ogsaa deri, at et Flertal af de der fødte og opvoxede Nordmænd lige til den nyeste Tid har været saagodtsom afstængt fra den mere civiliserede Verden. Og hvem ved, om ikke den Omstændighed, at en et Flertal af Nordmændene i Finmarken er Efterkommere af Forbrydere, som er blevne udstødte af det ordnede Samfund, ogsaa kan have havt sin Indflydelse paa Folkekarakteren.

Som vistnok de fleste bekjendt har der i den senere Tid hævet sig flere og flere Røster mod den kvænske Indvandring til Finmarken, hvilken almindelig er bleven betragtet som en Trusel mod Norges Høihedsret over dets nordligste Landsdel. Her er ikke Stedet til at indlade sig paa Drøftelse af det grundede eller ugrundede i denne Skriftvexel. Kun saa meget skal siges, at en stor Del af de i Spørgsmaalet afgivne Indlæg røber dels et overfladisk Bekjendtskab til de virkelige Forhold, dels blind Ensidighed.

Blandt de Ting, man især bebreider Kvænen,

er hans Nationalstolthed og hans Uvillie til at lære det norske Sprog. Disse Anker er vistnok begjæde, men man har saavidt mig bekjendt ikke gjort sig synderlig Umage for at opdage Aarsagerne til dem. At Kvænen nærer en stærk Nationalfølelse og en varm Kjærlighed til sit Fædreland, som kun Nøden har tvunget ham til at forlade, er ikke at undres over. Finlands Befolkning eier lysende historiske Minder. Den har en berømmelig Del i de Seire, som de svenske Vaaben tilkjæmpede sig under Trediveaarskrigen, da det gjaldt at forsvare Folkenes dyreste Eie, Troesfriheden. Og neppe har noget Folk i det nordlige Europa i høiere Grad vædet sit Fædrelands Jord med sit Blod under Kampen mod rovlystne Erobrere.

Hvad Kvænens Ulyst til at lære det norske Sprog angaar, saa grunder denne sig for en væsentlig Del paa en naturlig Hindring, som man neppe har taget tilbørligt Hensyn til. Den kvænske Tunge er ikke vant til at udtale to, tre tildels haarde Konsonanter foran en Vokal, men nøier sig i Regelen med én. Derfor kommer en Kvæn til at begaa de latterligste Sprogbommerter, naar han skal tale Norsk, idet han f. Ex. siger Nakken istedenfor Snakken, Piger istedenfor Spiger, Katteræver istedenfor Skattekræver, Revriver istedenfor Brevskriver osv. Den Latter, som disse hans Bommerter vækker, ofte hos Smaagutter og andre, som han synes staar langt under sig, saarer hans Stolt-

hed og gjør ham utilbøielig til at benytte et Sprog, hvorved han ret som det er støder an mod den sunde Mening, ja ikke sjelden mod Velanstændighedens Fordringer.

I Regelen kommer disse tre Nationaliteter ganske godt ud af det med hverandre deroppe. At der af og til forekommer Sammenstød mellem dem, er noget, som vistnok ikke kan undgaaes, naar man tager Hensyn til, at Sproget, de personlige Interesser og nedarvet Fordom saa ofte lægger Hindringer iveien for et fredeligt Samliv. Større Oplysning, hensigtsmæssigere Lovbestemmelser og en mere sagkyndig Ledelse fra oven vil imidlertid kunne rette paa meget.